

การศึกษาลักษณะการปิดล้อมที่ว่างและพฤติกรรมทางสังคมของเด็กวัยก่อนเข้าเรียน
กรณีศึกษา: บ้านสมวัย มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม คลองเตย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2560
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE STUDY OF SPATIAL ENCLOSURE AND SOCIAL BEHAVIOR OF PHESCHOOLERS:
A CASE STUDY OF BAAN SOM WAI FOUNDATION FOR SLUM CHILD
CARE KLONGTOEY

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Science Program in Architecture

Department of Architecture

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2017

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาลักษณะการปิดล้อมที่ว่างและพฤติกรรมทางสังคม
ของเต็กวัยก่อนเข้าเรียน กรณีศึกษา: บ้านสมวัย มูลนิธิเด็ก
อ่อนในสลัม คลองเตย

โดย นางสาวมิ่งมาตา นยนะกวี

สาขาวิชา สถาปัตยกรรม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วาริชา วงศ์พยัคฆ์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

.....คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัชชิต)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. หม่อมหลวง ปิยลดา ทวีปริงชีพร)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วาริชา วงศ์พยัคฆ์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เทิดศักดิ์ เตชะกิจขจร)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร. ภัทร์ สีสัมพรโรจน์)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. ต้นข้าว ปาณินท์)

มิ่งมาดา นยนะกะวี : การศึกษาลักษณะการปิดล้อมที่ว่างและพฤติกรรมทางสังคมของเด็กวัยก่อน
 เข้าเรียน กรณีศึกษา: บ้านสมวัย มูลนิธิเด็กก่อนในสลัม คลองเตย (THE STUDY OF SPATIAL
 ENCLOSURE AND SOCIAL BEHAVIOR OF PHESCHOOLERS: A CASE STUDY OF BAAN
 SOM WAI FOUNDATION FOR SLUM CHILD CARE KLONGTOEY) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
 หลัก: ผศ. ดร. วาริชา วงศ์พยัต, 130 หน้า.

ปัจจุบัน สถานเลี้ยงเด็กมีบทบาทสำคัญที่ช่วยรองรับการอาศัยอยู่ของเด็กวัยก่อนเข้าเรียนใน
 ช่วงเวลาที่พ่อแม่ออกไปทำงาน แม้ว่าสถานเลี้ยงเด็กเป็นสถานที่รองรับการอาศัยอยู่ร่วมกันของเด็กและ
 คุณครู อย่างไรก็ตาม ในเชิงจิตวิทยาเด็กก็มีความต้องการสภาวะความเป็นส่วนตัวด้วยเช่นกัน ดังนั้น
 วิทยานิพนธ์นี้จึงให้ความสนใจกับลักษณะของการปิดล้อมที่ว่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ประกอบทางตั้ง การ
 ตอบสนองต่อความต้องการการสร้างสภาวะส่วนตัว และการสร้างปฏิสัมพันธ์ของเด็กวัยก่อนเรียน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่อาศัยการวิเคราะห์เชิงปริมาณในช่วงต้นจากการรวบรวม
 ข้อมูลผ่านการสังเกตการณ์อย่างเป็นระบบเพื่อแสดงให้เห็นภาพประจักษ์ ร่วมกับข้อมูลจากเอกสารที่
 เกี่ยวข้อง การลงพื้นที่ศึกษา บ้านสมวัย มูลนิธิเด็กก่อนในสลัมคลองเตย ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2559 ถึง
 เดือนกรกฎาคม 2560 และการวิเคราะห์ข้อมูลบนฐานของทฤษฎีและแนวคิดทางจิตวิทยาเด็กและจิตวิทยา
 สภาพแวดล้อม เพื่อนำสู่ความเข้าใจลักษณะของที่ว่างทางสังคมของเด็กวัยก่อนเรียน ซึ่งประกอบด้วยที่ว่าง
 ส่วนตัวและที่ว่างแห่งการปฏิสัมพันธ์

จากการวิเคราะห์จำนวนระนาบ คุณสมบัติของระนาบ และตำแหน่งของระนาบ สรุปได้ว่า *ที่
 ว่างส่วนตัว*มักเป็นที่ว่างที่มีขอบเขตชัดเจน ให้ความรู้สึกปลอดภัยแก่เด็กและที่ว่างที่รองรับความเป็นส่วนตัว
 ของเด็กจะชัดเจนขึ้น เมื่อจำนวนระนาบเพิ่มมากขึ้น หรือตำแหน่งของระนาบมีความไกลห่างจากทางสัญจร
 แอบซ่อนจากสายตาผู้อื่น หรือเปิดออกสู่พื้นที่ภายนอก ในทางกลับกัน *ที่ว่างแห่งการปฏิสัมพันธ์* มักถูกปิด
 ล้อมด้วยระนาบน้อยขึ้น แต่เมื่อจำนวนระนาบเพิ่มมากขึ้นจะนำไปสู่การเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ที่มีความ
 ซับซ้อนขึ้น นอกจากนี้ระนาบโปร่งพรุน หรือระนาบที่มีลักษณะกั้นแบ่งพื้นที่ออกจากกันไม่สมบูรณ์จะเอื้อให้
 เกิดความต่อเนื่องทางสายตา ระนาบมีโครงสร้างให้อ้อมจับจะเชื้อเชิญให้เด็กได้เล่นสนุกสนานจับ ยึด ปีน
 ป่ายระนาบ ส่วนระนาบที่เผยให้เห็นทางสัญจรจะเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ ได้ พบปะผู้คน และระนาบเปิดสู่โลก
 ภายนอกมักเป็นบริเวณที่เชื้อเชิญให้เด็กรวมตัวกันบริเวณนั้น รอคอยการออกไปสู่พื้นที่ภายนอก

ภาควิชา สถาปัตยกรรมศาสตร์

ลายมือชื่อนิสิต .....

สาขาวิชา สถาปัตยกรรม

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

ปีการศึกษา 2560

5873323925 : MAJOR ARCHITECTURE

KEYWORDS: SPATIAL ENCLOSURE / SOCIAL BEHAVIOR / PRESCHOOLERS

MINGMADA NAYANAKAWEE: THE STUDY OF SPATIAL ENCLOSURE AND SOCIAL BEHAVIOR OF PHESCHOOLERS: A CASE STUDY OF BAAN SOM WAI FOUNDATION FOR SLUM CHILD CARE KLONGTOEY. ADVISOR: ASST. PROF. WARICHA WONGPHYAT, 130 pp.

As the number of working parents has been increasing, childcare centers play an important role in the development of preschoolers nowadays. Despite the fact that the childcare center provides an opportunity for the preschoolers to interact with their peers and teachers, children sometimes seek small corners that nurture their psychological needs for privacy. Hence, the objective of this study is to examine the roles of spatial enclosures, particularly the vertical elements, on the preschoolers' social behavior.

This study is a qualitative study employing a quantitative analysis in the first part so as to present the empirical information derived from systematic observation and field study from November 2016 to July 2017. Based on the framework of developmental psychology and environmental psychology, the study aims to understand the characteristics of social space, which is composed of private space and interactive space, in preschoolers.

By analyzing the number of vertical planes as well as characteristics and location of enclosing elements, it can be concluded that owing to its clearly visible borders, the private space offers the preschoolers a sense of protectiveness. It is evident that the more enclosing planes, the more privacy. Its location is usually away from circulation areas or hidden from ones' eyes or open to outdoors. On the other hand, the interactive space has few enclosing planes. However, when the number of vertical planes increases, it will become an interactive space for such complex activities as hide and seek play. Moreover, planes with porous feature or those with low height can afford visual connection between adjacent areas. Planes with unfinished surface will invite children to play with. Proximity to circulation areas allows children to interact with others and planes, which open to outdoor area, can invite children to gather around and wait for exploring the outside world.

Department: Architecture

Student's Signature .....

Field of Study: Architecture

Advisor's Signature .....

Academic Year: 2017

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลือจากบุคคลหลายท่าน ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วาริชา วงศ์พยัต อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ชี้แนะแนวทาง ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่งในทุกกระบวนการของการทำวิทยานิพนธ์นี้

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ม.ล. ปิยลดา ทวีปรั้งซี ประธานกรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ต้นข้าว ปาณินท์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เทิดศักดิ์ เตชะกิจขจร และอาจารย์ ดร.ภัทร สีสัมพรโรจน์ กรรมการการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.สุภลักษณ์ ลวดลาย อาจารย์ประจำคณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้คำปรึกษาเรื่องการเก็บข้อมูล และให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์นี้

ขอขอบคุณคุณครูพี่เลี้ยง และบุคลากรภายในบ้านสมวัย มูลนิธิเด็กก่อนในสลัม คลองเตย ที่ให้การต้อนรับเป็นอย่างดีทุกครั้ง คอยให้ข้อมูลต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ขอขอบคุณเด็ก ๆ ภายในบ้านสมวัยที่มอบความสุขเล็กๆ ๆ ทุกครั้งให้กับข้าพเจ้าเมื่อลงพื้นที่ศึกษา

ขอขอบคุณนางสาวภทรวดี ภัทรรังษี ที่เป็นเพื่อนเดินทางไปยังบ้านสมวัย ให้ความช่วยเหลือในการสอนการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์นี้ ตลอดจนให้กำลังใจระหว่างการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณนางสาวภาพิมล ประไกรวัน และนางสาวจากรุวรรณ จุลเรืองที่ให้ความช่วยเหลือในขั้นตอนการแปลผลข้อมูลของการศึกษาวิทยานิพนธ์นี้ด้วยความเต็มใจ

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณครอบครัวที่ให้การสนับสนุนทางทุนทรัพย์ ในการศึกษาหลักสูตร วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต และให้กำลังใจโดยตลอด รวมไปถึงขอขอบคุณความอดทน ความมุ่งมั่น พยายาม ความเข้มแข็งของตนเองที่เอาชนะความท้อแท้ ทำให้วิทยานิพนธ์นี้จนกระทั่งสำเร็จลุล่วงด้วยดี

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญรูปภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	3
1.3 ขอบเขตการศึกษา.....	4
1.3.1 ขอบเขตเชิงพื้นที่.....	5
1.3.2 ขอบเขตทางด้านเนื้อหา.....	7
1.4 ระเบียบวิธีวิจัย.....	8
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
1.6 คำจำกัดนิยาม.....	9
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
2.1 แนวคิดและทฤษฎี.....	11
2.1.1 แนวคิดทางจิตวิทยา.....	12
2.1.1.1 ทฤษฎีด้านพัฒนาการ.....	12
1) พัฒนาการทางการเคลื่อนไหว.....	12
2) พัฒนาการทางสังคม.....	13
2.1.1.2 การเล่นในวัยเด็ก.....	15

2.1.2 แนวคิดทางสถาปัตยกรรม	16
1) ที่ว่างและการปิดล้อมที่ว่าง.....	16
2.1.3 แนวคิดทางจิตวิทยาสภาพแวดล้อม.....	21
2.1.3.1 แนวคิดเรื่องสภาวะความเป็นส่วนตัวและการครอบครองอาณาเขต	21
2.1.3.2 แนวคิดสถาปัตยกรรมโลกของเด็ก	23
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	24
2.2.1 Does childcare architecture matter? Investigating how indoor-outdoor spatial relations influence child engagement and teacher motivation โดย Mantazar Monsur	25
2.2.2 Play behaviors and peer interactions of preschoolers in classroom and playground settings โดย Sook-Young Shim.....	26
2.2.3 Preschool children’s Using ESDA with social weights to analyze spatial and social patterns of behavior โดย Xun Li และ William A. Griffin.....	27
2.2.4 สถาปัตยกรรมโลกของเด็ก: เด็กกับการสร้างสรรค์ที่ว่างทางสถาปัตยกรรม โดย บัณฑิตทัศน์ ทสยันไชย	28
บทที่ 3 ข้อมูลกรณีศึกษาและวิถีชีวิตภายในบ้านสมัย มุลินธิเด็กอ่อนในสลัม คลองเตย.....	32
3.1 ข้อมูลกรณีศึกษานบ้านสมัย มุลินธิเด็กอ่อนในสลัม คลองเตย.....	32
3.2 วิถีชีวิตของเด็กภายในบ้านสมัย มุลินธิเด็กอ่อนในสลัม คลองเตย.....	43
บทที่ 4 การศึกษาพฤติกรรมการใช้สอยที่ว่างของเด็กวัยก่อนเรียน.....	50
4.1 คำถามในการศึกษา.....	50
4.2 กลุ่มตัวอย่างในการสังเกตในการการศึกษา.....	50
4.3 วิธีดำเนินการศึกษา	50
4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	52
4.5.1 ห้องเด็กอ่อน	55

2) พฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนาน.....	56
3) พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์.....	57
4.5.2 พื้นที่ระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อน	59
1) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง	59
2) พฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนาน.....	60
3) พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์.....	61
4.5.3 พื้นที่ห้องเด็กกลาง 1	63
1) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง	63
2) พฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนาน.....	64
3) พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์.....	65
4.5.4 พื้นที่กิจกรรมอนุเคราะห์.....	67
1) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง	67
2) พฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนาน.....	68
3) พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์.....	69
4.6 อภิปรายผล	71
4.6.1 พฤติกรรมการเล่นและพัฒนาการทางจิตวิทยา	71
4.6.2 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเล่นและลักษณะทางกายภาพ	73
บทที่ 5 การวิเคราะห์ห้องประกอบทางกายภาพและพฤติกรรมการเล่นของเด็กวัยก่อนเรียน	74
5.1 ห้องเด็กอ่อน.....	74
5.1.1 พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง	74
5.1.2 พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์.....	81
5.2 พื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน	84
5.2.1 พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง	84

5.2.2 พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์.....	87
5.3 ห้องเด็กกลาง 1.....	89
5.3.1 พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง.....	89
5.3.2 พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์.....	94
5.4 พื้นที่กิจกรรมอนุบาลประสงค์.....	98
5.4.1 พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง.....	98
5.4.2 พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์.....	100
บทที่ 6 สรุปลักษณะของที่วางส่วนตัวและที่วางแห่งการปฏิสัมพันธ์ของเด็กวัยก่อนเรียน.....	103
6.1 ที่วางส่วนตัว.....	104
6.1.1 จำนวนระนาบการปิดล้อม.....	104
6.1.2 คุณลักษณะของระนาบ.....	107
6.1.3 ตำแหน่งของระนาบการปิดล้อม.....	107
6.2 ที่วางแห่งการปฏิสัมพันธ์.....	110
6.2.1 จำนวนระนาบการปิดล้อม.....	110
6.2.2 คุณสมบัติของระนาบ.....	111
6.2.3 ตำแหน่ง.....	113
บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	117
รายการอ้างอิง.....	119
ภาคผนวก.....	122
ภาคผนวก ก.....	123
ภาคผนวก ข.....	127
ภาคผนวก ค.....	128
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	130

สารบัญตาราง

ตารางที่ 2- 1: แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาลักษณะของการปิดล้อมที่ว่างทางสังคม.....	11
ตารางที่ 2- 2: แสดงการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความสัมพันธ์ของลักษณะ การปิดล้อมและพฤติกรรมเด็ควัยก่อนเรียน	29

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่ 1- 1: กราฟแสดงพัฒนาการทางด้านประสาทสัมผัส ภาษา และปัญญาของเด็ก	2
ภาพที่ 1- 2: แผนที่ลายเส้นแสดงตำแหน่งมูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม	4
ภาพที่ 1- 3: ที่ตั้งบ้านสมวัย มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม คลองเตย	5
ภาพที่ 1- 4: ห้องเด็กอ่อน	5
ภาพที่ 1- 5: พื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน	6
ภาพที่ 1- 6: ห้องเด็กกลาง1	6
ภาพที่ 1- 7: พื้นที่กิจกรรมอนุบาล	7
ภาพที่ 1- 8: แผนภาพแสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนการสังเกตการณ์	8
ภาพที่ 2- 1: ลำดับพัฒนาการการเคลื่อนไหวของเด็ก	12
ภาพที่ 2- 2: การกำหนดพื้นที่โดยอาศัยการจัดวางเครื่องเรือน เกิดเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะ ไม่ตายตัว	17
ภาพที่ 2- 3: องค์ประกอบตามตั้ง	18
ภาพที่ 2- 4: ระนาบเดี่ยวทางตั้ง	19
ภาพที่ 2- 5: ระนาบตัวแอล	19
ภาพที่ 2- 6: ระนาบขนาน	20
ภาพที่ 2- 7: ระนาบตัวยู	20
ภาพที่ 2- 8: ระนาบตัวโอ	21
ภาพที่ 3- 1: แผนที่แสดงขอบเขตพื้นที่เขตคลองเตย	33
ภาพที่ 3- 2: แผนที่ลายเส้นแสดงที่ตั้งของมูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม คลองเตย	34
ภาพที่ 3- 3: ผังแสดงอาณาบริเวณของมูลนิธิเด็กอ่อนในสลัมบ้านสมวัย	35
ภาพที่ 3- 4: ผังอาคารบ้านสมวัยชั้น 1	36

ภาพที่ 3- 5: ผังอาคารบ้านสมวัยชั้น 2.....	36
ภาพที่ 3- 6: ผังแสดงพื้นที่บ้านสมวัยและสำนักงานมูลนิธิเด็กก่อนในสลัม คลองเตย.....	37
ภาพที่ 3- 7: อาคารมูลนิธิเด็กก่อนในสลัม (ซ้าย).....	38
ภาพที่ 3- 8: พื้นที่บริเวณข้างเคียงมูลนิธิ (ขวา).....	38
ภาพที่ 3- 9: พื้นที่ด้านหน้าอาคารส่วนสำนักงานมูลนิธิเด็กก่อนในสลัม (ซ้าย).....	38
ภาพที่ 3- 10: ทางเข้าบ้านสมวัย (ขวา).....	38
ภาพที่ 3- 11: อาคารบ้านสมวัย (ซ้าย).....	39
ภาพที่ 3- 12: ประตูทางเข้าบ้านสมวัยจากมุมมองภายใน (ขวา).....	39
ภาพที่ 3- 13: บริเวณภายในบ้านสมวัย (ซ้าย).....	39
ภาพที่ 3- 14: สนามเด็กเล่น (ขวา).....	39
ภาพที่ 3- 15: ภาพแสดงพื้นที่ศึกษาบริเวณชั้น 2.....	40
ภาพที่ 3- 16: ผังห้องเด็กก่อนและพื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กก่อน พร้อมเครื่องเรือน.....	41
ภาพที่ 3- 17: ผังห้องเด็กกลาง 1 และพื้นที่กิจกรรมนอกประสงค์พร้อมเครื่องเรือน.....	42
ภาพที่ 3- 18: ห้องเด็กก่อน (ซ้าย).....	44
ภาพที่ 3- 19: ห้องเด็กก่อน (ขวา).....	44
ภาพที่ 3- 20: กิจกรรมวงกลมภายในห้องเด็กกลาง.....	45
ภาพที่ 3- 21: ผังสูง 1 เมตรที่กั้นระหว่างห้องกลาง 1 และห้องกลาง 2 (ซ้าย).....	46
ภาพที่ 3- 22: ห้องเด็กกลาง 1 (ขวา).....	46
ภาพที่ 3- 23: พื้นที่รับประทานอาหาร.....	47
ภาพที่ 3- 24: ห้องเด็กกลาง 2.....	48
ภาพที่ 3- 25: ห้องเด็กโต (ซ้าย).....	48
ภาพที่ 3- 26: พื้นที่อาบน้ำของเด็กโต (ขวา).....	48

ภาพที่ 4- 1: ภาพแสดงกระบวนการดำเนินการวิจัย	51
ภาพที่ 4- 2: แสดงผังบริเวณชั้นสอง และพื้นที่ศึกษา.....	53
ภาพที่ 4- 3: แผนภาพตัวเลขแสดงความถี่ของพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังภายในห้องเด็กอ่อน	55
ภาพที่ 4- 4: แผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังภายใน ห้องเด็กอ่อน	55
ภาพที่ 4- 5: แผนภาพตัวเลขแสดงความถี่ของพฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนานภายใน ห้องเด็กอ่อน	56
ภาพที่ 4- 6: แผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนานภายใน ห้องเด็กอ่อน	56
ภาพที่ 4- 7: แผนภาพตัวเลขแสดงความถี่ของพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ภายใน ห้องเด็กอ่อน	57
ภาพที่ 4- 8: แผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ ภายใน ห้องเด็กอ่อน	57
ภาพที่ 4- 9: แผนภาพตัวเลขแสดงความถี่ของพฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง ภายในพื้นที่ระเบียง หน้าห้องเด็กอ่อน	59
ภาพที่ 4- 10: แผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง ภายในพื้นที่ ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน	59
ภาพที่ 4- 11: แผนภาพตัวเลขแสดงความถี่ของพฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนาน ภายในพื้นที่ ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน	60
ภาพที่ 4- 12: แผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนาน ภายในพื้นที่ ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน	60
ภาพที่ 4- 13: แผนภาพตัวเลขแสดงความถี่ของพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ ภายในพื้นที่ ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน	61
ภาพที่ 4- 14: แผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ ภายใน พื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน.....	61
ภาพที่ 4- 15: แผนภาพตัวเลขแสดงความถี่ของพฤติกรรมการเล่นแบบ โดยลำพังภายในห้องเด็ก กลาง 1.....	63

ภาพที่ 4- 16: แผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง ภายในห้องเด็กกลาง 1	63
ภาพที่ 4- 17: แผนภาพตัวเลขแสดงความถี่ของพฤติกรรมการเล่นแบบคู่ชุนาน ภายในพื้นที่ห้องเด็กกลาง 1	64
ภาพที่ 4- 18: แผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบคู่ชุนาน ภายในพื้นที่ห้องเด็กกลาง 1	64
ภาพที่ 4- 19: แผนภาพตัวเลขแสดงความถี่ของพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ ภายในพื้นที่ห้องเด็กกลาง 1	65
ภาพที่ 4- 20: แผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ ภายในพื้นที่ห้องเด็กกลาง 1	65
ภาพที่ 4- 21: แผนภาพตัวเลขแสดงความถี่ของพฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง ภายในพื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์.....	67
ภาพที่ 4- 22: แผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง ภายในพื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์.....	67
ภาพที่ 4- 23: แผนภาพตัวเลขแสดงความถี่ของพฤติกรรมการเล่นแบบคู่ชุนาน ภายในพื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์.....	68
ภาพที่ 4- 24: แผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบคู่ชุนาน ภายในพื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์.....	68
ภาพที่ 4- 25: แผนภาพตัวเลขแสดงความถี่ของพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ ภายในพื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์.....	69
ภาพที่ 4- 26: แผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ ภายในพื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์.....	69
ภาพที่ 5- 1: ห้องเด็กอ่อนและพื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน	75
ภาพที่ 5- 2: ที่ว่างส่วนตัวที่เกิดจากการปิดล้อมด้วยผ้าม่าน	76
ภาพที่ 5- 3: พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณระนาบเบาชนุ่ม.....	77
ภาพที่ 5- 4: แผนภาพพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณใกล้ระนาบเตี้ยแบบโปร่ง	78

ภาพที่ 5- 5: แผนภาพพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังภายในที่ว่างรูปตัวยู.....	79
ภาพที่ 5- 6: การสร้างพื้นที่ส่วนตัวภายในที่ว่างของเครื่องเรือน	80
ภาพที่ 5- 7: แผนภาพพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังภายในที่ว่างภายในเครื่องเรือน	80
ภาพที่ 5- 8: พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในกระจก.....	81
ภาพที่ 5- 9: พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณเบาะนุ่ม.....	82
ภาพที่ 5- 10: พฤติกรรมการเล่นบริเวณประตูที่กั้นระหว่างห้องเด็กอ่อนและห้องเสริมทักษะ	83
ภาพที่ 5- 11: การรวมตัวกันบริเวณแผงไม้กั้นประตูที่กั้นระหว่างพื้นที่ภายในห้องเด็กอ่อน และพื้นที่ระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อน	84
ภาพที่ 5- 12: พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณแผงกั้นตึก.....	85
ภาพที่ 5- 13: พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง	86
ภาพที่ 5- 14: พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณแผงกั้นตึก	87
ภาพที่ 5- 15: แผนภาพแสดงพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างชั้นบนและชั้นล่าง	88
ภาพที่ 5- 16: ทางเข้าบ้านสมัยจากมุมมองระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน (ชาย).....	89
ภาพที่ 5- 17: ประตูทางเข้าบ้านสมัยจากมุมมองระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน (ขวา).....	89
ภาพที่ 5- 18: แผนผังห้องเด็กกลาง 1 และพื้นที่กิจกรรมอนุเคราะห์.....	90
ภาพที่ 5- 19: พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง	91
ภาพที่ 5- 20: พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณหน้าต่าง.....	92
ภาพที่ 5- 21: พฤติกรรมการเล่นแบบเข้ามุม	93
ภาพที่ 5- 22: พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณชั้นเก็บของ	94
ภาพที่ 5- 23: พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณแผงไม้กั้นประตู.....	95
ภาพที่ 5- 24: พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณแผงไม้กั้นประตู.....	96
ภาพที่ 5- 25: แผนภาพพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณแผงไม้กั้นของ ห้องเด็กกลาง 1	96
ภาพที่ 5- 26: พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณหน้าต่าง	97

ภาพที่ 5- 27: แผนภาพพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างห้องกลาง 1 และ ห้องกลาง 2	98
ภาพที่ 5- 28: พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณระนาบเดี่ยว	99
ภาพที่ 5- 29: พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณระนาบเดี่ยว	99
ภาพที่ 5- 30: พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณระนาบโปร่งพื้นที่ กิจกรรมนอกประสงค์.....	101
ภาพที่ 5- 31: แผนภาพพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างชั้นบนและชั้นล่าง บริเวณ พื้นที่กิจกรรมนอกประสงค์.....	101
ภาพที่ 6- 1: แผนภาพแสดงความสัมพันธ์แนวคิดมนุษย์และสภาพแวดล้อม (Lewin, 1936).....	103
ภาพที่ 6- 2: การสร้างที่ว่างส่วนตัวจากการกำหนดระยะส่วนบุคคล.....	105
ภาพที่ 6- 3: พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณระนาบเดี่ยว (ซ้าย)	106
ภาพที่ 6- 4: แผนภาพพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณระนาบเดี่ยว (ขวา).....	106
ภาพที่ 6- 5: พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณชั้นเก็บของ (ซ้าย).....	106
ภาพที่ 6- 6: แผนภาพพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณชั้นเก็บของ (ขวา).....	106
ภาพที่ 6- 7: แผนภาพขอบเขตที่ว่างส่วนตัวพื้นที่ใต้เตียงเด็ก.....	108
ภาพที่ 6- 8: แผนภาพการมีปฏิสัมพันธ์ข้ามพื้นที่ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ เมื่อถอยร่นจาก ระนาบสูง 1 เมตร	111
ภาพที่ 6- 9: แผนภาพแสดงพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณห้องเด็กอ่อนและโถง	113
ภาพที่ 6- 10: แผนภาพแสดงพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ บริเวณห้องเด็กอ่อน โถง และห้องกลาง 1.....	113
ภาพที่ 6- 11: แผนภาพแสดงพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างชั้นบริเวณระเบียงหน้า ห้องเด็กอ่อน โถง และทางสัญจรชั้น 1	114
ภาพที่ 6- 12: แผนภาพแสดงพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างชั้นบริเวณพื้นที่ กิจกรรมชั้น 1 และทางสัญจรชั้น 1.....	114

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

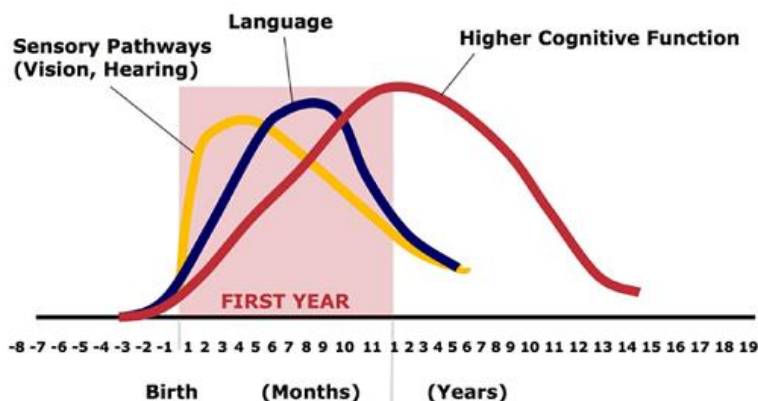
สังคมยุคปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงไปตามโลกที่พัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง รูปแบบของครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ทั้งชายและหญิงต่างต้องออกไปทำงานเพื่อหาเงินใช้ภายในครอบครัว ในช่วงเวลาที่ต้องออกไปทำงานนี้ ครอบครัวที่มีลูกเล็ก มีความจำเป็นต้องพึ่งพาสถานเลี้ยงเด็ก เพื่อให้เป็นแหล่งอยู่อาศัยของลูกในวัยก่อนเข้าโรงเรียน

สถานเลี้ยงเด็กเป็นสถานที่ที่รองรับการอยู่อาศัยของเด็กวัยก่อนที่จะเข้าโรงเรียนอนุบาล เป็นที่ที่เด็กใช้ชีวิตในช่วงเวลาตื่นมาก (Martin,S.H.,2006 อ้างอิงใน Monsur.M, 2013: 386) เปรียบได้กับบ้าน รองรับการอยู่อาศัยตั้งแต่วัยแรกเริ่มของชีวิตจนกระทั่งสู่วัยเข้าโรงเรียน มีการปลูกฝัง อบรม สั่งสอน ส่งเสริม พัฒนาทักษะต่าง ๆ เอื้อให้เกิดความองกวมแห่งสติปัญญา เปรียบได้กับแหล่งอันอุดมไปด้วยไม้ขนานาพรรณที่กำลังเติบโต (ทิพย์สุดา ปทุมานนท์, 2546) การใช้ชีวิตอยู่ในสถานเลี้ยงเด็ก เป็นการอาศัยอยู่ร่วมกันของเด็กจากหลากหลายครอบครัว จึงเป็นสถานที่ที่ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างเพื่อนและคุณครู ดังนั้นสถานเลี้ยงเด็กจึงมีความหมายมากกว่าการดูแลเลี้ยงดูหรือการทำกิจกรรมเรียนการสอนเท่านั้น แม้ว่าสถานเลี้ยงเด็กจะเป็นสถานที่ที่ทำให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหลากหลายตา แต่ในขณะที่เดียวกันเด็กก็มีความต้องการแสวงหาที่ที่ห่างไกลจากบุคคลอื่น เพื่อเล่นหรือทำกิจกรรมของตนเองตามลำพัง (Taylor และ Vlastos, 1975)

ปัจจุบันมีงานวิจัยจำนวนไม่น้อยให้ความสนใจศึกษาประเด็นของสภาพแวดล้อมและพฤติกรรมของเด็ก อย่างไรก็ตาม หลักฐานในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางสถาปัตยกรรมและพฤติกรรมของเด็กในบริบทของสถานเลี้ยงเด็กยังมีจำนวนน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของสังคมไทย เนื่องจากการวัดประเมินโดยตรงจากเด็กวัยก่อนเรียนกระทำได้อย่างพัฒนาการที่กำลังพัฒนาทำให้ขีดความสามารถของเด็กบางอย่างถูกจำกัดไว้ เช่น การสื่อสาร

Human Brain Development

Neural Connections for Different Functions Develop Sequentially

Source: In Brief: The Science of Early Childhood Development. Center on the Developing Child, Harvard University.

ภาพที่ 1- 1: กราฟแสดงพัฒนาการทางด้านประสาทสัมผัส ภาษา และปัญญาของเด็ก
(Nelson,2000 อ้างถึงใน Shonkoff, 2007: 3)

ในช่วงวัย 5 ขวบแรกของชีวิต จัดอยู่ในช่วงวัยเด็กตอนต้น (early childhood) ซึ่งเป็นลำดับขั้นแรกของพัฒนาการ เป็นช่วงชีวิตที่พัฒนาการด้านต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว (ภาพที่1-1) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงขวบปีแรก พัฒนาการที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็วนี้ทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนมาก จึงมีการแบ่งลำดับขั้นย่อยของช่วงวัยเด็กตอนต้น เช่น วัยทารก (infant) วัยหัดเดิน (toddler) วัยก่อนเข้าโรงเรียน (preschooler) เป็นต้น เป็นวัยที่ยังไม่ถึงเกณฑ์การเข้าโรงเรียน ดังนั้นสถานที่ที่รองรับการอยู่อาศัยของเด็กในช่วงวัยก่อนเข้าโรงเรียนที่นอกเหนือจากบ้าน คือ สถานเลี้ยงเด็ก

จากเหตุผลที่พ่อแม่ต้องออกไปทำงานหาเงิน สถานเลี้ยงเด็กจึงเป็นสถานที่ที่รองรับการอยู่อาศัยของเด็กวัยก่อนเรียนในช่วงเวลาที่พ่อแม่ต้องไปทำงาน ดังนั้นจึงพบว่าในปัจจุบันมีสถานเลี้ยงเด็กเกิดขึ้นจำนวนมากในเมือง ทั้งภายในอาคารสำนักงาน รวมไปถึงภายในชุมชน จากการสำรวจภาคสนามในเบื้องต้น พบว่า สถานเลี้ยงเด็กมีหลากหลายระดับเพื่อตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมาย เช่น กลุ่มผู้มีรายได้สูงตลอดจนกลุ่มผู้มีรายได้น้อย โดยที่ปัจจัยหลักในการเลือกสถานเลี้ยงเด็กมาจากปัจจัยทางตำแหน่งสถานที่ เช่น ใกล้สถานที่ทำงาน ใกล้แหล่งพำนัก และปัจจัยทางสภาพแวดล้อม เช่น สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และ สภาพแวดล้อมทางสังคม

ปัจจัยทางสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่คุณปกครองของเด็กให้ความสำคัญมากในการเลือกสถานเลี้ยงเด็ก โดยมีความเชื่อว่า สภาพแวดล้อมที่ดีจะนำไปสู่พัฒนาการที่ดี และสร้างเสริมประสบการณ์ที่ดีได้ อีริก อีริกสัน (Erik Erickson) นักจิตวิทยาในกลุ่มจิตวิเคราะห์ เชื่อว่า สิ่งแวดล้อม

มีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพ (พธรรมทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2553: 96) ซึ่งจะส่งผลไปสู่ตอนโต ดังนั้น การเลือกสถานเลี้ยงเด็กที่มีสภาพแวดล้อมที่ดีจึงเป็นปัจจัยที่ผู้ปกครองให้ความสำคัญมาก สถานเลี้ยงเด็กจึงมีการออกแบบสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อเด็ก

ชุมชนที่เลือกใช้ในการศึกษานี้คือ ชุมชนคลองเตย ซึ่งเป็นชุมชนแออัดแห่งหนึ่งใน กรุงเทพมหานคร โดยเลือกใช้ บ้านสมวัย มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัมซึ่งเป็นสถานเลี้ยงเด็กภายในชุมชน เป็นกรณีศึกษา บ้านสมวัยเปิดรับเลี้ยงเด็กตั้งแต่อายุ 3 เดือน ถึง 5 ปี ลักษณะทางกายภาพภายใน อาคารบ้านสมวัย ซึ่งเป็นที่อยู่ร่วมกันของเด็ก ๆ และคุณครู มีลักษณะการปิดล้อมพื้นที่ด้วยระนาบ ความสูงและความโปร่งของระนาบที่มีลักษณะแตกต่างกัน จากการสำรวจพื้นที่ของกรณีศึกษาใน เบื้องต้นทำให้เห็นพฤติกรรมเด็กที่มีต่อองค์ประกอบของการปิดล้อมนี้ เกิดความสนใจศึกษาใน ประเด็นของการปิดล้อมและพฤติกรรมทางสังคมของเด็กวัยก่อนเข้าเรียน

การศึกษานี้จึงมีความมุ่งหมายเปิดประเด็นศึกษาหาลักษณะที่ว่างทางสังคมของเด็ก ได้แก่ ที่ว่างส่วนตัว และที่ว่างแห่งการปฏิสัมพันธ์ ในบริบทของสถานเลี้ยงเด็กซึ่งเป็นสถานที่ที่เด็กใช้ชีวิต ร่วมกับผู้อื่น เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจลักษณะที่ว่างที่ตอบสนองต่อความต้องการความเป็นส่วนตัว และที่ว่างที่ตอบสนองต่อการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การศึกษานี้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากการ สังเกตการณ์ผ่านการเล่นเป็นหลัก เนื่องจากเป็นวิธีการที่ไม่มีความเสี่ยงเกิดขึ้น และไม่มีการจัดกระทำ สถานการณ์ต่อกลุ่มตัวอย่าง อีกทั้งการสังเกตการณ์ผ่านการเล่น เป็นวิธีที่เด็กแสดงออกซึ่งความ ต้องการของตนเอง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเอง พฤติกรรมเด็กจะสะท้อนออกในรูปแบบของการเล่น (เพ็ญ พิไล ฤทธาคนานนท์, 2550) การวิเคราะห์จะอาศัยทฤษฎีทางจิตวิทยาพัฒนาการและจิตวิทยา สภาพแวดล้อมเป็นแนวทางในการวิเคราะห์

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1.2.1 ศึกษาลักษณะการปิดล้อมพื้นที่และพฤติกรรมของเด็กเชิงสังคมของวัยก่อนเรียน เพื่อทำความเข้าใจการใช้สอยพื้นที่ในกลุ่มเด็กวัยก่อนเรียน

1.2.2 ศึกษาลักษณะของที่ว่างทางสังคมของเด็ก ได้แก่ ที่ว่างส่วนตัว และที่ว่างแห่งการ ปฏิสัมพันธ์ของเด็กวัยก่อนเรียน เพื่อนำสู่ความเข้าใจและสามารถใช้เป็นประโยชน์ต่อการออกแบบ สถาปัตยกรรมสำหรับเด็ก

1.3 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการปิดล้อมที่ว่างและพฤติกรรมวัยเด็กวัยก่อนเรียน เล็กบ้านสมวัย มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม คลองเตย ซึ่งเป็นพื้นที่ชุมชนแออัด ตั้งอยู่บนพื้นที่ของการท่าเรือ ชุมชนล๊อค 6 ซอยดำรงพัฒนา ถนนอาจณรงค์ เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร เป็นกรณีศึกษา

มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม เขตคลองเตย มีพื้นที่แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนสำนักงานมูลนิธิ และ ส่วนบ้านสมวัย ตั้งอยู่ด้านหลังอาคารสำนักงาน ลักษณะกายภาพเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนจำนวน 2 ชั้น แวดล้อมด้วยอาคารที่พักอาศัยของชุมชน

ภาพที่ 1- 2: แผนที่ลายเส้นแสดงตำแหน่งมูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม

ภาพที่ 1- 3: ที่ตั้งบ้านสมวัย มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม คลองเตย

(ที่มา: <https://www.google.co.th/maps/@13.7108649,100.5746284,124m/data=!3m1!1e3>)

1.3.1 ขอบเขตเชิงพื้นที่

เนื่องจากการวิจัยนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการปิดล้อมและพฤติกรรมทางสังคม จึงมีการกำหนดขอบเขตพื้นที่ในการวิจัยดังนี้

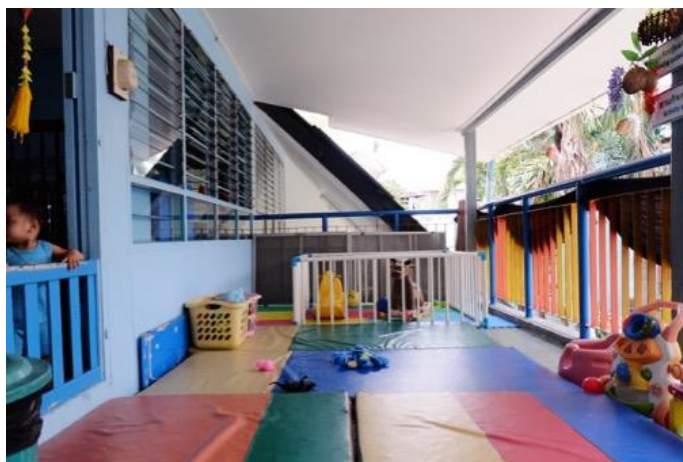
1.3.1.1 ห้องเด็กอ่อน เป็นพื้นที่สำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 3 เดือน ถึง 1 ปี ลักษณะทางกายภาพของห้องคือ มีการปิดล้อมพื้นที่ทั้ง 4 ด้าน โดยมี 3 ด้านเป็นผนังสูง มีหน้าต่างบนเกล็ดใส่ปรับมุมได้ มีประตู 2 ทาง มีไม้กั้นประตู และอีก 1 ด้าน ถูกปิดล้อมด้วยแผงไม้กั้นสูง 0.70 เมตร และ 0.80 เมตร

ภาพที่ 1- 4: ห้องเด็กอ่อน

1.3.1.2 ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน เป็นเสมือนสนามเด็กเล่นสำหรับเด็กอ่อน มีการปิดล้อมทั้ง 4 ด้าน โดยมีด้านหนึ่งเป็นผนังสูง 2.20 เมตร มีหน้าต่างบานเกล็ดใสปรับมุมได้ และมีประตูที่เชื่อมระหว่างระเบียงและพื้นที่ภายในห้องเด็กอ่อน มีประตูไม้กั้นสูง 0.55 เมตร สามารถถอดออกได้ ส่วนด้านอีก 3 ด้านมีลักษณะเป็นราวระเบียงโปร่งมีความสูง 1.10 เมตร

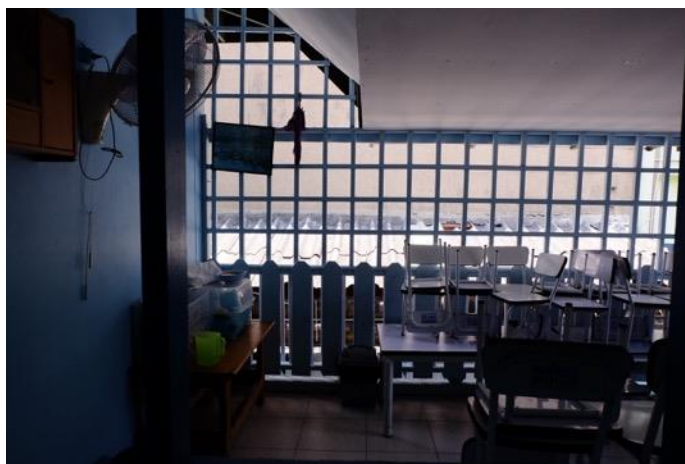
ภาพที่ 1- 5: พื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน

1.3.1.3 ห้องเด็กกลาง 1 เป็นพื้นที่สำหรับเด็กที่มีอายุ 1 ปี ถึง 1 ปี 6 เดือน ลักษณะกายภาพของห้องปิดล้อมด้วยผนังสูง 2.80 เมตร มีกระจกบานเกล็ดใสปรับมุมได้ มีประตูเข้าออก 1 ทาง กั้นด้วยแผงไม้กั้นซึ่งสามารถถอดออกได้ อีกด้านหนึ่งเป็นผนังมีความสูง 1 เมตร ทำให้ห้องมีความเชื่อมต่อกับห้องเด็กกลาง 2 ซึ่งอยู่ข้างเคียง

ภาพที่ 1- 6: ห้องเด็กกลาง 1

1.3.1.4 พื้นที่กิจกรรมอนุบาลประสงค์ เป็นพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมสำหรับเด็กห้องกลาง 1 และห้องกลาง 2 มีการปิดล้อมด้วยผนังโปร่งลักษณะเป็นโครงตารางไม่มีความสูงจากพื้นถึงเพดาน 2 ด้าน ด้านที่ติดกับห้องเด็กกลาง 1 เป็นระนาบผนังทึบ ส่วนด้านที่ติดกับทางสัญจรหลักเป็นผนังสูง 1 เมตร มีประตูเข้าออก 1 ทาง

ภาพที่ 1- 7: พื้นที่กิจกรรมอนุบาลประสงค์

1.3.2 ขอบเขตทางด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาพฤติกรรมเชิงสังคมที่สะท้อนผ่านการเล่นของเด็ก ในพื้นที่ในลักษณะการปิดล้อมด้วยระนาบทางตั้งรูปแบบต่าง ๆ โดยอาศัยวิธีการสังเกตอย่างมีระบบ (systematic observation) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสังเกตในการศึกษาเป็นเด็กวัยก่อนเรียน อายุ ตั้งแต่ 6 เดือน ถึง 18 เดือน มีความสามารถในการเคลื่อนย้ายร่างกายไปยังจุดหมายที่ต้องการได้

เพื่อเป็นการเคารพในความเป็นส่วนตัวบุคคล ดังนั้นการนำเสนอภาพที่มีบุคคลเกี่ยวข้องจะนำเสนอด้วยภาพวาดในวิทยานิพนธ์นี้

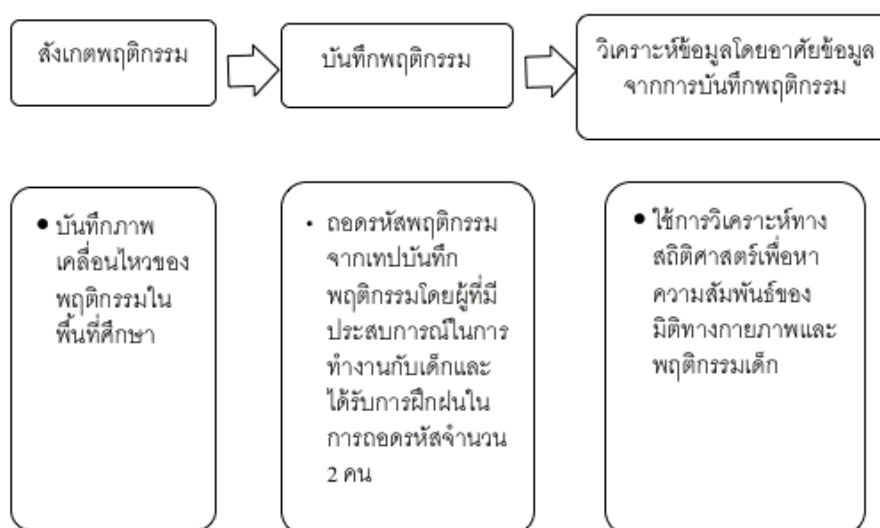
1.4 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาอิทธิพลของลักษณะการปิดล้อมที่มีผลต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็ก โดยศึกษาจากการสังเกตผ่านการเล่น และวิเคราะห์เชิงปริมาณซึ่งทำให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ และนำไปสู่การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

1.4.1 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลทางเอกสารจากหนังสือ บทความวิชาการทางจิตวิทยา สภาพแวดล้อม (Journal of Environmental Psychology) รวมไปถึงวิทยานิพนธ์ที่มีเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมในเด็ก เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วิธีการที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย และการแปลผลโดยการวิเคราะห์ด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ

1.4.2 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกรณีศึกษาทั้งในด้วยประวัติความเป็นมา ข้อมูลเชิงกายภาพ และเชิงสังคม โดยการลงสำรวจพื้นที่ สัมภาษณ์บุคลากรภายในบ้านสมวัย ทำการจดบันทึก บันทึกภาพนิ่ง และรังวัดอาคาร

1.4.3 ออกแบบวิธีการดำเนินการวิจัยจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เพื่อหาวิธีการที่เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสังเกตในงานวิจัยนี้ เป็นเด็กวัยก่อนเข้าเรียน ขั้นตอนการสังเกตพฤติกรรมมีดังนี้

ภาพที่ 1- 8: แผนภาพแสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนการสังเกตการณ์

1.4.4 นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์วิเคราะห์ เพื่อหาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพและพฤติกรรมการเล่นเชิงสังคมของเด็ก

1.4.5 สรุปลักษณะการปิดล้อมที่ทำให้เกิดที่ว่างเชิงสังคม ได้แก่ ที่ว่างส่วนตัว และที่ว่างแห่งการปฏิสัมพันธ์ในเด็กวัยก่อนเรียน

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ก่อให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมและพัฒนาการการเล่นของเด็กที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะองค์ประกอบของการปิดล้อมพื้นที่

1.5.2 ก่อให้เกิดความเข้าใจลักษณะที่ว่างเชิงสังคม อันได้แก่ ที่ว่างส่วนตัว และที่ว่างแห่งการปฏิสัมพันธ์ของ เด็กวัยก่อนเรียน สามารถนำไปประยุกต์สู่การออกแบบสถาปัตยกรรมสำหรับเด็ก

1.6 คำจำกัดนิยาม

คำจำกัดความของศัพท์ในวิทยานิพนธ์ มีรายละเอียดดังนี้

1.6.1 การปิดล้อม (enclosure) เลอสม สถาปิตานนท์ กล่าวว่า การปิดล้อมเป็นการกำหนดขอบเขตพื้นที่ สามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุ หากพิจารณาจากการวางแผนขององค์ประกอบ สามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ การกำหนดพื้นที่ว่างตามระนาบแนวนอน และการกำหนดที่ว่างตามระนาบแนวตั้ง ในวิทยานิพนธ์นี้ จะพิจารณาการปิดล้อมด้วยการกำหนดที่ว่างจากระนาบทางแนวตั้ง

1.6.2 เด็กวัยก่อนเรียน (preschoolers) จากลำดับพัฒนาการของวัยเด็กตอนต้น (early childhood) วัยเด็กก่อนเรียนจะอยู่ในช่วงอายุ 3-5 ปี อย่างไรก็ตามจากทฤษฎีปฐมวัยวัยเด็กก่อนเรียน หมายถึง วัยก่อนเข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับชั้นอนุบาล มีอายุอยู่ช่วง 0-5 ปี ในวิทยานิพนธ์นี้เลือกศึกษาเด็กอายุ 6 เดือน ถึง 18 เดือน

1.6.3 พฤติกรรมการเล่นเชิงสังคม (social play behavior) พฤติกรรมการเล่น โดยพิจารณาจากการมี หรือไม่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

- 1.6.5 พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง (solitary play behavior) พฤติกรรมการเล่นคนเดียว ไม่มีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การแยกตัวออกจากเพื่อนเล่นคนเดียว
- 1.6.4 พฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนาน (parallel play behavior) พฤติกรรมการเล่น โดยอยู่ใกล้กับเพื่อนในระยะ 1 เมตร มีความสนใจในสิ่งเดียวกัน แต่ยังไม่มีการปฏิสัมพันธ์กัน เช่น เด็ก 2 คนมีความสนใจเล่นของเล่นชนิดเดียวกัน จึงเล่นในระยะใกล้กัน โดยที่แต่ละคนเล่นตามรูปแบบแนวทางของตนเอง
- 1.6.6 พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ (interactive play behavior) พฤติกรรมการเล่นร่วมกับเพื่อน เช่น การเล่น การแบ่งปันของเล่นกับเพื่อน

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎี

การศึกษาลักษณะของการปิดล้อมที่ว่างทางสังคมของเด็กวัยก่อนเรียน ได้เลือกใช้แนวคิด 3 สาขาวิชา อันได้แก่ 1) แนวคิดทางจิตวิทยาเด็ก ใช้ทำความเข้าใจพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน และการเล่นในเด็ก 2) แนวคิดทางสถาปัตยกรรม ใช้ทำความเข้าใจในเรื่องที่ว่างและการปิดล้อมที่ว่าง และ 3) แนวคิดทางจิตวิทยาสภาพแวดล้อมเพื่อใช้ทำความเข้าใจเรื่องสภาวะความเป็นส่วนตัวและอาณาเขต โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2- 1: แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาลักษณะของการปิดล้อมที่ว่างทางสังคม
ของเด็กวัยก่อนเรียน

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง		
จิตวิทยาเด็ก	สถาปัตยกรรม	จิตวิทยาสภาพแวดล้อม
1) ทฤษฎีด้านพัฒนาการ - พัฒนาการทางการ เคลื่อนไหว - พัฒนาการด้านสังคม	1) ที่ว่างและการปิดล้อม - ที่ว่าง - การกำหนดขอบเขตที่ว่าง	1) แนวคิดเรื่องสภาวะความเป็น ส่วนตัวและการครอบครองอาณา เขต 2) แนวคิดปรากฏการณ์ศาสตร์ สถาปัตยกรรมโลกของเด็ก
2) การเล่น		

2.1.1 แนวคิดทางจิตวิทยา

2.1.1.1 ทฤษฎีด้านพัฒนาการ

1) พัฒนาการทางการเคลื่อนไหว

เด็กแรกเกิด 2 ปีแรกจะมีพัฒนาการทางการเคลื่อนไหวเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับ เช่น การควบคุมการทรงตัว ท่าทาง การเคลื่อนไหว และการใช้มือหยิบจับ พัฒนาการต่าง ๆ จะเกิดขึ้นอย่างเป็นลำดับขั้น โดยที่เด็กจะเริ่มพัฒนาการเคลื่อนไหวของตนเองจากการยกคางขึ้น จากนั้นจึงเริ่มยกส่วนอก เริ่มเรียนรู้วิธีการนั่ง คลาน ยืน และเดินตามลำดับ

พัฒนาการทางการเคลื่อนไหวเริ่ม จากศีรษะ ลงสู่ด้านล่างของร่างกาย การควบคุมการทรงตัวเกิดก่อนการเคลื่อนไหวของร่างกาย เช่น การนั่งโดยลำพังก่อนที่จะสามารถเดินได้ เป็นต้น (Sirley, 1964: 80 อ้างถึงในพรหมทิพย์, 2553: 18)

ภาพที่ 2- 1: ลำดับพัฒนาการการเคลื่อนไหวของเด็ก

(Sirley, 1964: 80 อ้างถึงในพรหมทิพย์, 2553: 18)

2) พัฒนาการทางสังคม

(1) แนวคิดเรื่องความผูกพัน (attachment)

“พัฒนาการทางสังคมของมนุษย์มีจุดเริ่มต้นมาจากความผูกพัน (attachment) ระหว่างทารกกับผู้เลี้ยงดู ความผูกพันเป็นรากฐานของความสัมพันธ์กับผู้อื่นในระยะต่อมา ทารกจะต้องการอยู่ใกล้ชิดกับแม่ การพลัดพรากจากแม่สร้างความหวาดกลัวให้แก่ทารก” (คัตคนางค์ มณีศรี, 2554: 178)

ความผูกพันทางอารมณ์ที่ดี เกิดจากการที่เด็กได้รับการตอบสนองต่อความหิวจาก ผู้เลี้ยงดู จะนำไปสู่ความพึงพอใจเมื่อได้อยู่ใกล้ชิด ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) กล่าวว่า อารมณ์ของเด็กมีความสัมพันธ์กับการได้รับการดูแลเอาใจใส่จากผู้เลี้ยงดู อย่างไรก็ตาม การทดลองของ Harlow และ Zimmerman ในปี ค.ศ. 1959 โดยใช้ลูกลิงกำพร้า และ หุ่นจำลองแม่ลิง 2 รูปแบบได้แก่ แม่ลิงที่ทำจากโครงลวด และแม่ลิงที่ทำจากผ้าขนหนู ผล การทดลองพบว่าลูกลิงเลือกที่จะอยู่ใกล้แม่ลิงที่ทำจากผ้าขนหนู แม้ว่าแม่ลิงที่ทำมาจากโครง ลวดจะมีขวดนมก็ตาม ซึ่งให้เห็นว่านอกจากการได้รับการตอบสนองต่อความหิวแล้ว การได้ อยู่ในอ้อมกอดก็สามารถทำให้เกิดภาวะพึงพอใจ เกิดความผูกพันได้เช่นกัน (Berk, 2005: 265)

(2) ทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคม (psychosocial development)

Erick Erickson แบ่งพัฒนาการทางสังคมที่เกิดขึ้นตลอดทั้งชีวิตเป็น 8 ชั้น แต่ละ ชั้นเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นลำดับ โดยมีพัฒนาการทางกายเป็นตัวนำไปสู่พัฒนาการชั้น ต่อไป พัฒนาการทางจิตสังคมมีรายละเอียดดังนี้

ชั้นที่ 1 ความรู้สึกไว้วางใจ หรือความรู้สึกไม่ไว้วางใจ (sense of trust vs sense of mistrust) อยู่ในช่วงอายุ 0-1.5 ปี ความไว้วางใจเกิดจากการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์ กับโลกรอบ ๆ ตนเองในทางบวก แม่หรือผู้ที่ทำหน้าที่แทนแม่เป็น สิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญมากของเด็กช่วงวัยนี้

ชั้นที่ 2 ความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเอง หรือสงสัยไม่แน่ใจความสามารถของตนเอง (sense of autonomy vs of doubt and shame) หากเด็กได้รับการ ส่งเสริมให้มีการสำรวจ มีเสรีภาพ เด็กจะพัฒนาตนเอง สามารถพึ่งพา

ตนเองได้ แต่หากถูกจำกัดเสรีภาพ จะทำให้เด็กเกิดความไม่แน่ใจในความสามารถตนเอง

ขั้นที่ 3 การเป็นผู้ริเริ่ม หรือรู้สึกผิด (sense of initiative vs sense of guilt) เด็กเริ่มมีความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาการต่าง ๆ ของร่างกายพัฒนาจนสามารถทำกิจกรรมหลายประเภทได้ด้วยตนเอง เริ่มรู้สึกผิดเมื่อทำกิจกรรมที่ตนเองคาดหวังไม่สำเร็จ

ขั้นที่ 4 การรู้สึกว่าตนเองประสบความสำเร็จหรือรู้สึกด้อย (sense of industry vs sense of inferiority) เด็กมีการพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ทุกด้าน จนเกิดเป็นความสามารถ พัฒนาการต่าง ๆ แสดงออกถึงความสำเร็จ เด็กที่ไม่สามารถพัฒนาทักษะจะก่อให้เกิดความรู้สึกด้อย

ขั้นที่ 5 การรับรู้เอกลักษณ์ตนเองหรือสับสนในเอกลักษณ์ตนเอง (sense of identity vs sense of identity diffusion) ตรงกับชีวิตในช่วงวัยรุ่น เป็นช่วงที่เริ่มแสวงหาอัตลักษณ์ของตนเอง ผู้ที่ไม่สามารถสร้างอัตลักษณ์ตนเอง จะเกิดความรู้สึกสับสนในตนเอง

ขั้นที่ 6 ความรู้สึกว่ามีเพื่อนหรือมีความรู้สึกอ้างว้าง (intimacy vs isolation) อยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย เริ่มเข้าสู่ผู้ใหญ่ตอนต้น เป็นช่วงที่มีความต้องการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้อื่น หากไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์ได้ จะเกิดความรู้สึกอ้างว้าง โดดเดี่ยว

ขั้นที่ 7 ความรู้สึกรับผิดชอบแบบผู้ใหญ่หรือความรู้สึกเฉื่อยชา (generativity vs stagnation) อยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ การมีความรับผิดชอบ ประสบความสำเร็จในชีวิต ทำให้เกิดความพอใจในชีวิตของตนเอง ผู้ที่ไม่ประสบความสำเร็จ จะก่อให้เกิดความรู้สึกมีปม ไม่รับผิดชอบ ทำให้เป็นคนเฉื่อย

ขั้นที่ 8 ความรู้สึกมั่นคง หรือหมดอาลัย (ego integrity vs despair) อยู่ในช่วงวัยชรา หากมีความพึงพอใจในชีวิตมาก จะก่อให้เกิดความรู้สึกมั่นคง มีความสุขกับชีวิตที่เหลือ ในทางตรงข้าม หากไม่ประได้รับคามพึงพอใจในชีวิต ไม่ประสบความสำเร็จ จะก่อให้เกิดความรู้สึกหมดอาลัย

(สรุปความจากพรหมทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2553: 96-104 และ คัดคนางค์ มณีศรี 2554: 180-182)

2.1.1.2 การเล่นในวัยเด็ก

ความหมายของการเล่น

มีนักวิจัยหลายท่านได้พยายามให้ความหมายของการเล่นไว้อย่างหลากหลาย การเล่นของเด็กเปรียบได้กับการทำงานของผู้ใหญ่ เป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม (ประโมทย์ เยี่ยมสวัสดิ์, 2539: 18 อ้างถึงใน ญัฐพร ไชยเดช, 2004) โดยส่วนใหญ่แล้ว การเล่นคือสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ ก่อให้เกิดความพึงพอใจในชีวิต (Fromberg, 1990: 226 อ้างถึงใน Shim.S, 1997:15)

รูปแบบการเล่นของเด็ก

พาร์เทิน (Parten, 1932 อ้างถึงใน Caster,1984; Frost, Wortham และ Reifel, 2001) ทำการศึกษาการเล่นเชิงสังคม แบ่งรูปแบบการเล่นออกเป็น 6 รูปแบบ อาศัยการมีส่วนร่วมทางสังคม โดยที่รูปแบบการเล่นทั้ง 6 แบบ มีพัฒนาการเกิดเป็นลำดับขั้นและมีความสัมพันธ์กับอายุของเด็ก

รูปแบบการเล่นของ Parten มีดังนี้

- 1) การอยู่เฉย ๆ (unoccupied behavior) เด็กแสดงพฤติกรรมไม่สนใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นพิเศษ เหม่อลอย หรือเล่นกับร่างกายตนเอง
- 2) การมองผู้อื่นเล่น (onlooker behavior) เด็กแสดงพฤติกรรมการเป็นผู้สังเกตการณ์มองผู้อื่นเล่นเพียงลำพัง โดยไม่เข้าร่วม
- 3) การเล่นคนเดียว (solitary play) เด็กแสดงพฤติกรรมเล่นคนเดียวตามลำพัง
- 4) การเล่นแบบคู่ขนาน (parallel play) เด็กแสดงพฤติกรรมเล่นของเล่นในบริเวณใกล้เคียงกันในระยะ 3 ฟุต แต่ไม่แสดงการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน
- 5) การเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์กัน (associative play) เด็กแสดงพฤติกรรมการเล่นร่วมกับเพื่อน แต่ละคนจะแสดงการเล่นตามความนึกคิดของตนเอง
- 6) การเล่นแบบร่วมมือ (cooperative play) เด็กแสดงพฤติกรรมการเล่นร่วมกับเพื่อน มีเป้าหมายร่วมกัน

เพียเจต์ (Piaget, 1962 อ้างถึงใน Frost และคณะ, 2001) นักจิตวิทยาได้นำเสนอ ทฤษฎีการเล่นเชิงปัญญา (cognitive play) โดยที่ทฤษฎีการเล่นของเพียเจต์ มีความสัมพันธ์ กับช่วงพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก การมีปฏิสัมพันธ์ รูปแบบการเล่นตามทฤษฎี ของเพียเจต์ มีดังนี้

- 1) การเล่นกับตนเอง (functional play) มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการช่วง sensorimotor stage ซึ่งเป็นช่วงที่การรับรู้จากการใช้ประสาทสัมผัส เช่น การคว้าจับ การเคาะ การโยนของเล่น
- 2) การเล่นเชิงสัญลักษณ์ (symbolic play) เช่น การเล่นบทบาทสมมติ การต่อบล็อก การปั้นดินน้ำมัน เป็นรูปแบบการเล่นที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการช่วง preoperational stage ซึ่งเป็นช่วงที่เริ่มมีการจัดระเบียบทางความคิด
- 3) การเล่นแบบมีกฎเกณฑ์ (game with rule) มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการช่วง concrete operational stage ซึ่งเป็นช่วงที่เด็กเริ่มมีความเข้าใจกฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติของสังคม

2.1.2 แนวคิดทางสถาปัตยกรรม

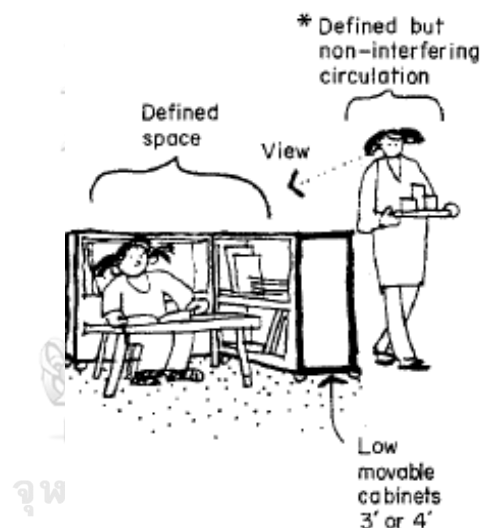
1) ที่ว่างและการปิดล้อมที่ว่าง

ที่ว่าง (space) หมายถึง ความว่าง เมื่อกล่าวตามความหมายในพจนานุกรมอาจหมายถึง ความว่างถูกจำกัด สามารถวัดความกว้างความยาวและความลึกได้ ในกรณีที่ที่ว่างนั้นเป็น 3 มิติ การเกิดของที่ว่างอาจเกิดจากความไม่ตั้งใจ เช่น การปูเสื่อ ถือเป็น การสร้างกรอบที่ว่างหนึ่งแยกจากที่ว่างหนึ่ง เมื่อเก็บเสื่อ ที่ว่างนั้นก็หายไป หรือการกางร่ม ทำให้เกิดที่ว่างภายใต้ร่ม เมื่อหุบร่ม ที่ว่างดังกล่าวก็หายไป (ทิพย์สุดา ปทุมานนท์, 2535: 52)

ในภาษาเยอรมัน space มาจากคำว่า raum ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ของการอ้างอิงของวัตถุ เช่น ขนาดพื้นที่ที่เกิดจากการปิดล้อม การมีขอบเขต ในขณะที่ space ในภาษาอังกฤษ มีรากศัพท์ ที่มาจากภาษาละติน มีความหมายของการเติบโตอย่างไม่มีที่สิ้นสุด แนวคิดเกี่ยวกับที่ว่างเริ่มจาก แนวคิดในโลกของปรัชญา ต่อมาแนวคิดนี้ได้มีอิทธิพลมายังโลกของสถาปัตยกรรม (ต้นข้าว ปาณินท์, 2553)

ที่ว่างในงานสถาปัตยกรรมเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุเป็นตัวกำหนดขอบเขตของพื้นที่บนระนาบ การปิดล้อมทำให้เกิดการกำหนดขอบเขตบนพื้นที่ว่าง กอตต์ฟรีด เซมเปอร์ (Gottfried Samper) กล่าวว่า สถาปัตยกรรมเกิดจากความพยายามในการห่อหุ้มพื้นที่ เป็นนักทฤษฎีคนแรกที่กำลังกล่าวถึงการปิดล้อมที่ว่าง (enclosure) การปิดล้อมโดยสมบูรณ์ทำให้เกิดขอบเขตที่มีความชัดเจนของที่ว่างนั้น ๆ ขอบเขตของการปิดล้อมอาจจะมีความชัดเจน หรือมีการเปิดโล่ง เพื่อสร้างความเชื่อมต่อ ระหว่างที่ว่างภายในและที่ว่างภายนอก (เลอสม สถาปิตานนท์, 2554: 74) □

ลักษณะการปิดล้อมนั้น สามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การตั้ง เสาและคาน การกำหนดขอบเขตของที่ว่าง (space defining) สามารถกระทำด้วยการปิดล้อม ซึ่งอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุ แบ่งลักษณะการปิดล้อมโดยพิจารณาจาก การวางแนวขององค์ประกอบได้ 2 แบบ ได้แก่ การกำหนดพื้นที่ว่างตามระนาบแนวนอน และการกำหนดพื้นที่ว่างตามระนาบแนวตั้ง

ภาพที่ 2- 2: การกำหนดพื้นที่โดยอาศัยการจัดวางเครื่องเรือน เกิดเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะไม่ตายตัว (Moore, 1986: 210)

การกำหนดที่ว่างตามระนาบทางแนวนอน (horizontal element)

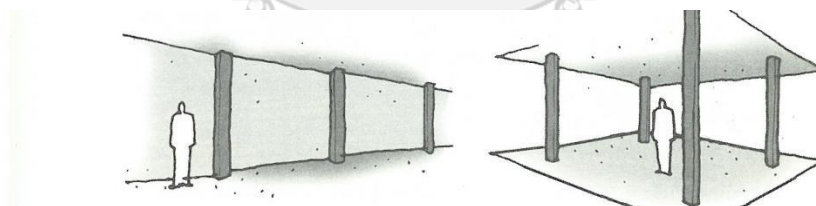
- 1) การกำหนดที่ว่างในระนาบที่อยู่ระดับเดียวกัน ทำได้โดยการเปลี่ยนลักษณะของพื้นผิวของระนาบ เช่น สี ลักษณะผิวสัมผัสที่แตกต่างกัน มีความต่อเนื่องทางสายตา
- 2) ระนาบพื้นยกสูง เป็นการกำหนดขอบเขตที่ว่างโดยอาศัยความแตกต่างกันของระดับพื้นที่ว่างถูกยกตัวจากระนาบปกติ ความต่อเนื่องทางสายตาขึ้นอยู่กับความสูงของระดับพื้นที่ถูกยกขึ้น

- 3) ระบายพื้นที่กุดต่ำ เป็นการกำหนดขอบเขตที่ว่าง โดยอาศัยความแตกต่างกันของระดับพื้นที่ว่างถูกกดลงต่ำจากระดับพื้น ความต่อเนื่องทางสายตาขึ้นอยู่กับความสูงของระดับพื้นที่ที่ถูกกด (เลอสม สถาปิตานนท์, 2554)

การกำหนดที่ว่างตามระนาบทางตั้ง (vertical element)

การกำหนดที่ว่างตามระนาบทางตั้ง สามารถกำหนดปริมาตรของที่ว่างได้ ความชัดเจนของขอบเขตที่ว่างขึ้นอยู่กับ ระดับความสูงของระนาบจากระดับสายตา อนึ่ง แม้ว่าระนาบที่แบ่งแยกที่ว่างจะมีความสูงกว่าระดับสายตา การมีช่องเปิดบนระนาบที่บิ สามารถทำให้ความชัดเจนของขอบเขตที่ว่างเบาบางลง เกิดความต่อเนื่องทางสายตาระหว่างที่ว่างภายใน และที่ว่างภายนอกได้ การกำหนดที่ว่างทางตั้ง มีรูปแบบดังต่อไปนี้

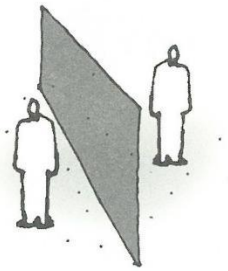
- 1) องค์ประกอบเส้นทางตั้ง (linear element) เช่น การตั้งเสา หรือเส้น เป็นการกำหนดที่ว่างตามแนวระนาบทางตั้งอย่างง่าย มีความชัดเจนน้อย ที่ว่างถูกโอบล้อมด้วยเสาหรือเส้น การปิดล้อมลักษณะนี้ทำให้เกิดระนาบผนังที่มองไม่เห็น (invisible wall) เกิดเป็นที่ว่างที่มีความต่อเนื่องทางสายตาระหว่างที่ว่างภายใน และที่ว่างภายนอก

ภาพที่ 2- 3: องค์ประกอบตามตั้ง

(เลอสม สถาปิตานนท์, 2554: 89)

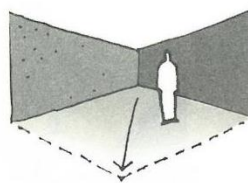
- 2) ระนาบเดี่ยวทางตั้ง (vertical plane) เป็นการกำหนดที่ว่างโดยอาศัยระนาบ ความสูงของระนาบมีผลต่อความรู้สึกปิดล้อม ระนาบที่มีความสูงเกินกว่าระดับสายตาสามารถแบ่งแยกที่ว่างให้ขาดออกจากกันได้

ภาพที่ 2- 4: ระนาบเดี่ยวทางตั้ง
(เลอสม สถาปิตานนท์, 2554: 89)

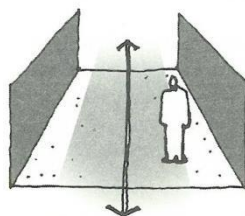
- 3) ระนาบตัวแอล (L-shape vertical planes) เกิดจากระนาบทางตั้งบรรจบกันเกิดเป็นที่ว่างรูปตัวแอล พื้นที่ที่ถูกโอบด้วยตัวแอลจะถูกรับรู้เป็นที่ว่างภายใน ในขณะที่พื้นที่นอกรอบของระนาบเป็นพื้นที่ภายนอก การกำหนดที่ว่างรูปตัวแอลทำให้ที่ว่างมีความยืดหยุ่นสามารถรวมกันเพื่อสร้างที่ว่างที่มีความหลากหลาย

จุฬาลงกรณ
CHULALONGK

ภาพที่ 2- 5: ระนาบตัวแอล
(เลอสม สถาปิตานนท์, 2554: 90)

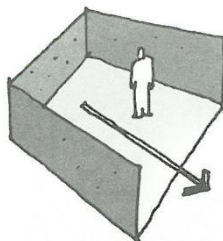
- 4) ระบายขนาน (parallel vertical planes) เป็นการกำหนดที่ว่างโดยอาศัยระยะระหว่างระบายขนานกัน ก่อเกิดเป็นที่ว่างที่มีทิศทาง

ภาพที่ 2- 6: ระบายขนาน

(เลขสม สถาปัตตานนท์, 2554: 91)

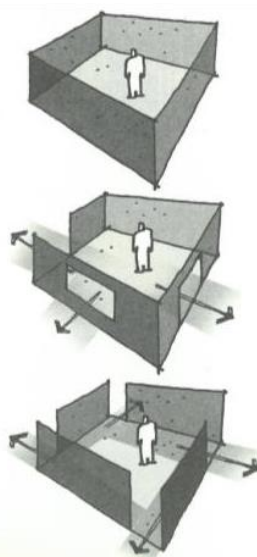
- 5) ระบายตัวยู (U-shape vertical planes) เกิดจากระนาบบรรจบกันเป็นรูปตัวยู มีปลายเปิด 1 ด้าน เปิดพื้นที่สู่ภายนอก มีความต่อเนื่องของที่ว่างภายใน และภายนอก

ภาพที่ 2- 7: ระบายตัวยู

(เลขสม สถาปัตตานนท์, 2554: 93)

- 6) ระบายตัวโอ (O-shape vertical planes) เกิดจากกรวางระนาบในลักษณะคล้ายตัวโอ การกำหนดที่ว่างในลักษณะนี้ เป็นการปิดล้อมทำให้เกิดที่ว่างภายในอย่างสมบูรณ์ ความแข็งแรงของความรู้สึกปิดล้อมขึ้นอยู่กับการมีช่องเปิดซึ่งทำให้เกิดความต่อเนื่องทางสายตา ระหว่างพื้นที่ภายในและพื้นที่ภายนอก

ภาพที่ 2- 8: ระยะส่วนตัว
(เลอสม สถาปัตตานนท, 2554: 94)
(สรุปลความจาก เลอสม สถาปัตตานนท, 2554: 88-95)

2.1.3 แนวคตทางจิตวิทยาสภาพแวดล้อม

2.1.3.1 แนวคตเรื่องสภาวะความเป็นส่วนตและการครอบครองอาณาเขต

1) แนวคตสภาวะความเป็นส่วนต

ความหมายของสภาวะส่วนต

สภาวะความเป็นส่วนต เป็นการรับรู้ส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันกับระหว่างสภาพแวดล้อม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และตตตน โดยสามารถแบ่งออกเป็ น มิติทางด้านการปฏิสัมพันธ์ (interaction management) มิติด้านการจัดการข้อมูล (information management) และ มิติด้านสภาพแวดล้อม (environmental management) มีรายละเอียดดังนี้

- (1) มิติทางด้านการปฏิสัมพันธ์ สภาวะความเป็นส่วนตเป็นสภาวะที่เลือกการอยู่โดยลำพัง (being alone) มากกว่าการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (being with other)
- (2) มิติด้านการจัดการข้อมูล สภาวะความเป็นส่วนตเป็นสภาวะที่เลือกไม่เปิดเผยข้อมูล (nondisclosure) มากกว่าการแบ่งปันข้อมูล (sharing information)

- (3) มิติทางด้านสภาพแวดล้อม สภาวะความเป็นส่วนตัวเป็นสภาวะที่ห้ามไม่ใ้บุคคลเข้ามาในอาณาเขตตน (not letting people in) และสภาวะเงียบงัน (no noise) (สรุปความจาก Wolfe อ้างถึงใน Altman, 1978: 178)

จากการศึกษาของเวสติน (Westin, 1970 อ้างถึงใน Lang, 1987:145 และ วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, 2549: 261-262) ที่ให้ความสำคัญกับสภาวะความเป็นส่วนตัวในความหมายของการแยกออก เวสตินได้แบ่ง สภาวะความเป็นส่วนตัวออกเป็น 4 สภาวะ ได้แก่

- (1) ความสันโดษ (solitude) คือ สภาวะเมื่ออยู่ตามลำพัง แยกตัวจากบุคคลอื่น ๆ โดยอาศัยกลไกของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ
- (2) ความสนิทสนม (intimacy) คือ สภาวะที่กลุ่มบุคคลที่มีความสนิทสนมกัน ต้องการสภาวะความเป็นส่วนตัว โดยการแยกตัวออกจากสภาพแวดล้อม
- (3) ภาวะนิรนาม (anonymity) คือ สภาวะที่บุคคลสามารถปรากฏตัวอยู่ในที่สาธารณะโดยไม่มีใครรู้จัก หรือเฝ้ามอง
- (4) ความสำรวม (reserve) คือ สภาวะที่บุคคลไม่เปิดเผยข้อมูล เป็นการสร้างระยะระหว่างบุคคลทางจิตวิทยา

โดยทั่วไปแล้ว คนส่วนใหญ่มักจะให้ความหมายของการมีสภาวะส่วนตัวในความหมายของการแยกตัวออกไป อย่างไรก็ตาม สภาวะความเป็นส่วนตัวสามารถอยู่ภายใต้การควบคุมของตนเองในการรักษาสภาวะความเป็นส่วนตัวในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนเอง บุคคล และสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่าการมีสภาวะความเป็นส่วนตัว มีการควบคุมแทรกอยู่ในแต่ละมิติ ซึ่งการควบคุมนั้นขึ้นอยู่กับตัวบุคคล

2) แนวคิดการครอบครองอาณาเขต (territories)

การครอบครองอาณาเขตของมนุษย์ เป็นกลไกที่มีหน้าที่ทางสังคมและจิตวิทยา ทำให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันและยอมรับในอาณาเขตครอบครองส่วนบุคคล กลไกการครอบครองอาณาเขต มี 2 ประการ ได้แก่ การแสดงความเป็นส่วนบุคคล (personalization) และ การป้องกัน (defense) (Sommer, 1969: 14 อ้างถึงใน วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, 2549: 203)

มนุษย์เข้าครอบครองอาณาเขตทั้งแบบถาวร เช่น การครอบครองอาณาเขตภายในบ้าน และครอบครองอาณาเขตแบบชั่วคราว เช่น การครอบครองอาณาเขตชั่วคราวในที่สาธารณะ รูปแบบของอาณาเขตมนุษย์ตามแนวคิดของ Altman มี 3 ประเภท ได้แก่ อาณาเขตชั้นปฐมภูมิ (primary territories) ซึ่งเป็นสถานที่ที่ให้ความรู้สึกเป็นเจ้าของ สามารถควบคุมได้อย่างสมบูรณ์ ครอบครองได้อย่างถาวร เช่น พื้นที่ภายในบ้าน ซึ่งสามารถแบ่งเป็นอาณาเขตย่อยๆ เพื่อรองรับการอยู่อาศัยของสมาชิกภายในครอบครัว อาณาเขตชั้นทุติยภูมิ (secondary territories) เป็นรูปแบบอาณาเขตที่มีความกำกวมระหว่างอาณาเขตชั้นปฐมภูมิและอาณาเขตสาธารณะ เช่น ที่ประจำภายในที่สาธารณะ การครอบครองอาณาเขตเป็นไป ในลักษณะ ครอบครองชั่วคราว และอาณาเขตสาธารณะ ซึ่งเป็นสถานที่สำหรับบุคคลทั่วไป

2.1.3.2 แนวคิดสถาปัตยกรรมโลกของเด็ก

จากการศึกษาผลงานวิจัยของทิพย์สุดา ปทุมานนท์ ในหัวข้อ Inside children's places: A phenomenological study of the social-spatial worlds of Thai daycare centers (Tipsuda Patumanon, 1989) สถาปัตยกรรมโลกของเด็กมาจาก "คำ" ซึ่งเป็นภาษาที่เด็ก ถ่ายทอดในรูปแบบคำพูด คำกาย (ภาษากาย) และคำภาพ (ภาษาภาพ) แต่ละคำสามารถนำมาเรียงร้อยกันเป็นประโยค โดยแนวคิดนี้สามารถสรุปออกเป็นประโยค 7 ประโยคไว้ดังนี้

(1) สถาปัตยกรรมเป็นปัจจุบัน สามารถเข้าถึง สามารถสัมผัส และเคลื่อนที่ได้ เด็กสามารถ ทำงานประสานกับสถาปัตยกรรมได้สถาปัตยกรรมจะต้องเป็นปัจจุบัน เพื่อที่เด็ก ๆสามารถเข้าถึงได้ใน รูปแบบต่าง ๆ เช่น วัง กระโดด ปีนป่าย ตะโกน สามารถมีประสบการณ์ผ่านการสัมผัส รูป สี เสียง กลิ่น หรือแม้กระทั่งรส อีกทั้งยังสามารถเคลื่อนย้ายได้

(2) สถาปัตยกรรมเป็นโลกแห่งความอิสระ อิสระภาพเป็นสิ่งที่ทำให้เด็กเติบโตขึ้นตามแนวทางของตนเอง เด็กบางกลุ่มได้รับอิสระในการเล่น เด็กบางกลุ่มต้องมีการต่อรองเพื่ออิสระ และบางกลุ่ม ต้องต่อสู้กับอำนาจที่เหนือกว่าอำนาจน้อยที่ตนเองมี อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดที่ทำให้เด็กไม่สามารถมีอิสระได้อย่างสมบูรณ์ก็คือ ข้อจำกัดทางกายของเด็ก เด็กเป็นวัยที่ยังต้องอาศัยความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ มีผู้ใหญ่คอยให้ความปลอดภัย ความกลัวอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับเด็กมากเกินไปเป็นสิ่งที่จำกัดอิสรภาพของเด็ก เปรียบได้กับ “คุกที่ปลอดภัย”

(3) สถาปัตยกรรมเป็นโลกที่เป็นมิตร บางครั้งเด็กต้องการชีวิตที่มีความเป็นส่วนตัว เพื่อให้ตัวเองได้ทดลองตนเองในการสำรวจพื้นที่ที่สงบ มี โกลจากสายตาผู้ใหญ่ หลบหลีก ความรู้สึกที่ไม่มั่นคงจากภายนอก ซึ่งอาจจะเป็นแค่มุมเล็ก ๆ ที่สามารถรองรับร่างกายน้อย ๆ ของเด็ก พื้นที่เหล่านี้ทำให้เด็กเกิดความมั่นใจ ต้อนรับร่างกายน้อย ๆ อย่างเป็นมิตร เปรียบเสมือนแม่ ที่โอบอุ้มคุ้มครอง รู้สึกมั่นคง ปลอดภัย

(4) สถาปัตยกรรมเป็นโลกที่เปิดกว้าง พลังแห่งจินตนาการของเด็ก ๆ ให้สร้างสรรค์ พื้นที่ว่าง ให้กลายเป็นพื้นที่ที่เต็มอิม สถาปัตยกรรมเปิดกว้างให้เด็ก ได้ทดลองความสามารถของตนเองผ่านการเล่น เป็นการเปิดโลกไปสู่มิติที่ซับซ้อน

(5) สถาปัตยกรรมเต็มไปด้วยความพิศวง สภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยสิ่งต่าง ๆ ทั้ง รูป รส กลิ่น เสียง กระตุ้นให้เกิดความรู้สึกตื่นตัว อยากรู้อยากเห็น อยากรู้อยากค้นหา อยากรู้ออกสำรวจ

(6) สถาปัตยกรรมเป็นโลกชีวิต รูปแบบชีวิตต่าง ๆ บนโลกเป็นตัวกำหนดรูปแบบสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมเป็นจุดเริ่มต้นเรื่องราวต่าง ๆ ของชีวิต โดยปกติแล้วมนุษย์แสวงหาความสมบูรณ์ให้กับตนเองด้วยการเอาความไม่สมบูรณ์ของตนเองและของโลกเข้ามาผนวกด้วยกัน การทำให้สถาปัตยกรรมมีความไม่สมบูรณ์หรือมีความไม่จบจะเอื้อให้สถาปัตยกรรมนั้นมีความเป็นเพื่อนกับเด็กในการปลูกจินตนาการให้บรรเจิด

(7) สถาปัตยกรรมเป็นโลกหลายชั้น หลายมิติ สถาปัตยกรรมสำหรับเด็กต้องเอื้อให้ชีวิต วิญญาณเติบโตขึ้น จากประโยคทั้ง 6 ในข้างต้นนั้น เมื่อนำมาเรียงร้อยกันเกิดเป็น "ย่อหน้า" แห่งสถาปัตยกรรมที่มีหลายมิติ

(ทิพย์สุดา ปทุมานนท์, 2537)

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษาลักษณะของการปิดล้อมที่ว่างและพฤติกรรมทางสังคมของเด็กวัยก่อนเรียนกรณีศึกษา: บ้านสมวัย มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม คลองเตย ประกอบด้วยงานวิจัย 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 เป็นงานวิจัยเชิงที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและพฤติกรรมของเด็กวัยก่อนเรียนในบริบทของโรงเรียน มีการศึกษาด้วยวิธีการเชิงปริมาณ ได้แก่ “Does childcare architecture matter? Investigating how indoor-outdoor spatial relations influence child engagement and teacher motivation” โดย Mantazar Monsur (2015) “Play

behaviors and peer interactions of preschoolers in classroom and playground settings” โดย Sook-Young Shim (1997) และ “Preschool children’s Using ESDA with social weights to analyze spatial and social patterns of behavior” โดย Xun Li และ William A. Griffin ซึ่งงานวิจัยทั้ง 3 งานเป็นงานวิจัยที่มีบริบทของเด็กต่างชาติ ส่วนที่ 2 เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่ว่างและเด็กในบริบทเด็กไทย “สถาปัตยกรรมโลกของเด็ก: เด็กกับการสร้างสรรค์ที่ว่างทางสถาปัตยกรรม” โดยบัณฑิตทัศน หสยันไชย (2549)

2.2.1 Does childcare architecture matter? Investigating how indoor-outdoor spatial relations influence child engagement and teacher motivation

โดย Mantazar Monsur

วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต Does childcare architecture matter? Investigating how indoor-outdoor spatial relations influence child engagement and teacher motivation มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบอิทธิพลของพื้นที่ภายใน-ภายนอกที่มีผลต่อการทำกิจกรรมของเด็ก และแรงจูงใจในการสอนของคุณครู เพื่อใช้เป็นหลักฐานยืนยันในการชี้ว่าพื้นที่ภายใน-ภายนอกเป็นพื้นที่ที่ควรให้ความสำคัญ ตัวแปรที่อิสระในงานวิจัยนี้คือระดับความร่วมมือในการทำกิจกรรมของเด็ก และแรงจูงใจในการสอนของคุณครู

วิธีที่ใช้ในการวิจัยนี้คือ การสังเกตการณ์ การสำรวจโดยใช้แบบสอบถามจากมาตรวัด และการเก็บข้อมูลทางกายภาพ มีการใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่อให้อธิบายข้อมูลที่ได้จากการสังเกตอย่างมีระบบ มีการวิเคราะห์ผลเชิงคุณภาพ โดยทำการศึกษาจากสถานเลี้ยงเด็กจำนวน 22 แห่งใน North Carolina ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นเมืองหนึ่งที่มีจำนวนของแม่ที่ต้องทำงานสูง เป็นผลให้ทำให้เมืองนี้มีสถานเลี้ยงเด็กเป็นจำนวนมาก เกณฑ์ในการเลือกสุ่มเลือกสถานเลี้ยงเด็กคือ จะต้องเป็นศูนย์เลี้ยงเด็ก(childcare center) ที่ไม่ใช่ลักษณะสถานเลี้ยงเด็กแบบครอบครัว (family childcare home) ศูนย์เลี้ยงเด็กจะต้องอยู่ในระดับ 3 ดาว เมื่อประเมินด้วยมาตรวัด NC Childcare Rating Scale

ผลการการวิเคราะห์ทางสถิติศาสตร์พบว่า ประตู และหน้าต่างมีผลต่อระดับความร่วมมือในการทำกิจกรรมของเด็ก โดยที่หน้าต่าง และทิวทัศน์จากหน้าต่างมีผลต่อระดับความร่วมมือในการทำกิจกรรมของเด็กมาก กล่าวได้ว่า เมื่อมีจำนวนหน้าต่างและทิวทัศน์เพิ่มมากขึ้น จะส่งเสริมให้เด็กเกิดความร่วมมือในกิจกรรมมากขึ้น จะเพิ่มแรงจูงใจในการสอนของคุณครู การเรียนการสอนมีการนำองค์ประกอบที่ได้จากทิวทัศน์และหน้าต่างเข้ามาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการสอน หน้าต่างจะมีผลต่อ

ความร่วมมือในการทำกิจกรรมของเด็ก ในขณะที่ประตูจะทำให้เกิดการเบี่ยงเบนความสนใจ กล่าวคือ เด็กจะมีความสนใจต่อกิจกรรมน้อยลง เมื่อมีจำนวนประตูที่เชื่อมไปสู่พื้นที่ภายนอกมากขึ้น (Monsur, 2015)

วิทยานิพนธ์นี้ทำการศึกษาอิทธิพลของพื้นที่ภายในภายนอกในบริบทของสถานเลี้ยงเด็ก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสังเกตเป็นเด็กวัยก่อนเรียน การทบทวนวรรณกรรมจากงานวิจัยนี้สามารถนำองค์ความรู้ กระบวนการ และวิธีการในการดำเนินการวิจัยที่มีกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กวัยก่อนเรียนมาปรับใช้ในการวิทยานิพนธ์

2.2.2 Play behaviors and peer interactions of preschoolers in classroom and playground settings โดย Sook-Young Shim

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทของช็วซ็ยงชิม เรื่อง Play behaviors and peer interactions of preschoolers in classroom and playground settings มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบอิทธิพลของการเล่นภายในห้องเรียน และการเล่นภายนอกห้องเรียนต่อการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนในเด็กวัยก่อนเรียน

วิธีการที่ใช้ในการวิจัยนี้คือ ใช้การสังเกตอย่างมีระบบ แบบฟอร์มที่ใช้ในการสังเกตการณ์เล่นในงานวิจัยนี้คือ Parten-Smillansky Scale ใช้ในการจำแนกประเภทของพฤติกรรมการเล่น และแบบฟอร์ม Children' peer interactions ใช้ในการจำแนกประเภทของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน โดยมีการบันทึกพฤติกรรมทุก ๆ 10 วินาทีโดยผู้สังเกตการณ์ อีกทั้งการประเมินคุณภาพสภาพแวดล้อมทั้งภายในห้องเรียน และสนามเด็กเล่น (สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติศาสตร์

ผลที่ได้จากการวิจัยพบว่าความหลากหลายของสื่อการเรียนการสอนมีผลต่อการสนับสนุนให้เด็กเกิดการปฏิสัมพันธ์กัน เด็กเล็กมีแนวโน้มที่จะเล่นคนเดียวหรือมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ ในขณะที่ในกลุ่มเด็กโต มีแนวโน้มในการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน การเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนและการเล่นแบบคู่ขนานมีความถี่สูงเมื่ออยู่สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน (Shim, 1997)

งานวิจัยนี้ทำการศึกษาพฤติกรรมการเล่นและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนของเด็กวัยก่อนเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสังเกตจากงานวิจัยนี้ มีอายุที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิทยานิพนธ์ อีกทั้งประเด็นมีประเด็นในการศึกษาเรื่องสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนระหว่างการเล่นของเด็กวัยก่อนเรียน มีการวิเคราะห์ผลทางสถิติศาสตร์ ดังนั้นการทบทวน

วรรณกรรมจากงานวิจัยนี้จึงมีประโยชน์เป็นอย่างมาก สามารถนำองค์ความรู้ กระบวนการและวิธีการในการดำเนินการวิจัยมาปรับใช้ในการวิทยานิพนธ์

2.2.3 Preschool children's Using ESDA with social weights to analyze spatial and social patterns of behavior โดย Xun Li และ William A. Griffin

งานวิจัย Preschool children's Using ESDA with social weights to analyze spatial and social patterns of behavior เป็นงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสาร Applied Geography ฉบับที่ 43 ปี 2013 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมเชิงพื้นที่และพฤติกรรมเชิงสังคมของเด็กวัยก่อนเรียน ผ่านการเล่นและการทำกิจกรรมโดยมีการวิเคราะห์เชิงพื้นที่ (ESDA: Exploratory Spatial Data Analysis)

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยระยะยาว เป็นระยะเวลา 5 ภาคการศึกษา แต่เลือกข้อมูลวิเคราะห์เพียง 2 ภาคการศึกษา ทำการศึกษาเด็กวัยก่อนเรียนในภูมิภาคตะวันตกเฉียงใต้ของสหรัฐอเมริกา กลุ่มตัวอย่างเด็กที่ใช้ในการศึกษามีอายุระหว่าง 3-5 ปี การเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการใช้ผู้สังเกตการณ์จำนวน 3 คน เป็นผู้บันทึกพฤติกรรมพร้อมตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมบนโปรแกรมทางภูมิศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นโดย Griffin และคณะในปี 2007 มีการบันทึกพฤติกรรมและตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมทุก ๆ 10 วินาที พฤติกรรมที่ถูกบันทึกสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ พฤติกรรมการอยู่โดยลำพัง พฤติกรรมแบบคู่ขนาน พฤติกรรมทางสังคม และพฤติกรรมที่กำหนดโดยการควบคุมของคุณครู ตำแหน่งบนพื้นที่เกิดจากการลากตารางสมมติที่มีขนาดกว้างและยาวด้านละ 1 เมตร จากนั้นนำข้อมูลที่ได้หาความสอดคล้องของข้อมูลและวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพื้นที่ขั้นสูง

ผลการวิเคราะห์ผ่านสถิติเชิงพื้นที่ขั้นสูงพบว่า เด็กมักเล่นโดยลำพังในสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน เมื่อเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงเล่นด้วยกัน หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการควบคุมของคุณครู ตัวกิจกรรมจะมีความสัมพันธ์กับพื้นที่มากกว่าการเล่นกับเพื่อนเพศเดียวกัน พื้นที่ที่มักเกิดพฤติกรรมทางสังคมเป็นพื้นที่ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมภายใน ซึ่งมีอุปกรณ์ที่สนับสนุนให้เกิดพฤติกรรมทางสังคม เช่น มุมชั้นหนังสือ ในขณะที่สภาพแวดล้อมภายนอก ตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมทางสังคมมาก คือ บริเวณบ้านจำลอง และบ่อทราย (Li และ Griffin, 2013)

งานวิจัยนี้ทำการศึกษาพฤติกรรมการเล่นและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนของเด็กวัยก่อนเรียน โดยมีการเก็บข้อมูลจากการบันทึกพฤติกรรมพร้อมกับตำแหน่ง งานวิจัยนี้มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยเลือกนำวิธีการศึกษา การบันทึกพฤติกรรมและตำแหน่งที่เกิดขึ้นของพฤติกรรมมาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

2.2.4 สถาปัตยกรรมโลกของเด็ก: เด็กกับการสร้างสรรค์ที่ว่างทางสถาปัตยกรรม โดย บัณฑิตทัศนีย์ ทสยันไชย

สถาปัตยกรรมโลกของเด็ก: เด็กกับการสร้างสรรค์ที่ว่างทางสถาปัตยกรรม วิทยานิพนธ์ สถาปัตยกรรมมหาบัณฑิต มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรม ความคิด จินตนาการอันเกิดจากการ เล่นของเด็ก นำไปสู่การออกแบบที่ว่างทางสถาปัตยกรรม โดยศึกษาจากการสร้างสรรค์ที่ว่างของเด็ก ผ่านการเล่น

การศึกษาพฤติกรรม ความคิด การสร้างสรรค์ที่ว่างของเด็กกระทำโดยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้ง ข้อมูลในเชิงเอกสาร และข้อมูลภาคสนาม ในส่วนของการเก็บข้อมูลภาคสนาม ข้อมูลได้จากการ ทดลองให้เด็กสร้างสรรค์ที่ว่างของตนเองผ่านการเล่น โดยแบ่งการทดลองออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การทดลองเพื่อวิเคราะห์การสร้างสรรค์พื้นที่ของเด็กผ่านการเล่น ได้แก่ การเล่นต่อบล็อก การปั้นดิน นํ้ามัน การใช้ผ้าคลุมพื้นที่ และการทดลองการสร้างที่ว่างของเด็กโดยเริ่มต้นจากการวาดภาพถ่ายทอด รูปแบบที่ตนเองต้องการ การต่อบล็อก เพื่อเป็นการนำเสนอผลงานในรูปแบบ 3 มิติ และการ สร้างสรรค์ที่ว่างของจริงและสามารถเข้าใช้งานได้จากวัสดุที่กำหนดให้ ข้อมูลที่ได้ถูกนำไปสังเคราะห์ เป็นเอกลักษณ์ในการสร้างสรรค์พื้นที่ว่างของเด็ก

สรุปเอกลักษณ์การสร้างสรรค์ที่ว่างของเด็ก ดังนี้ เด็กมีความต้องการโลกส่วนตัวเพื่อ ครอบครองเป็นเจ้าของ มีขนาดที่พอเหมาะกะกับสัดส่วนของตนเอง โดยอาศัยการใช้ประโยชน์จาก โครงสร้างเดิมเป็นหลัก มีการสร้างสรรค์จากวัสดุที่มีความยืดหยุ่นได้ มีการซ่อนตัวเข้าไปอยู่ สภาพแวดล้อมปกติ กล่าวคือ เด็กจะไม่สร้างที่ว่างจากบริเวณที่ไม่มีบริบทที่เป็นสภาพแวดล้อมของ ผู้ใหญ่ มักไม่สร้างที่ว่างบริเวณที่โล่งแจ้ง และเป็นพื้นที่ส่วนที่ไม่ใช่พื้นที่หลัก เอกลักษณ์จากการศึกษา การสร้างสรรค์ที่ว่างของเด็กนี้ นำไปสู่การออกแบบที่ว่างทางสถาปัตยกรรม บนฐานความคิด และ จินตนาการของเด็ก (บัณฑิตทัศนีย์ ทสยันไชย, 2549)

วิทยานิพนธ์นี้มีประเด็นการศึกษาในเรื่องของการสร้างสรรค์ที่ว่างในเด็กในเชิงคุณภาพใน บริบทของเด็กไทย ทำให้ได้ข้อมูลทางแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับที่ว่างและ เด็กในบริบทของเด็กไทย กระบวนการการเก็บข้อมูลในเด็ก รวมไปถึงกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลใน เชิงคุณภาพ การทบทวนวรรณกรรมจากงานวิทยานิพนธ์นี้จึงมีประโยชน์ สามารถนำองค์ความรู้ กระบวนการวิเคราะห์เชิงคุณภาพมาปรับใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

ตารางที่ 2- 2: แสดงการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความสัมพันธ์ของลักษณะ
การปิดล้อมและพฤติกรรมเด็กวัยก่อนเรียน

งานวิจัย	ประเภท งานวิจัย	แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ใน การศึกษา	วิธีที่ใช้ในการศึกษา
Does childcare architecture matter? Investigating how indoor-outdoor spatial relations influence child engagement and teacher motivation Mantazar Monsur (2015)	งานวิจัยเชิง ปริมาณ และ งานวิจัย คุณภาพ	- ทฤษฎีสภาพแวดล้อม และ พฤติกรรม (Environment- Behavior Theory) - ทฤษฎีความสามารถของ Gibson (Gibson's Concept of Affordance)	- รวบรวมข้อมูลโดย การบันทึกภาพนิ่ง สังเกตอย่างมีระบบ มี การใช้แบบสอบถาม คุณครู และแบบ ประเมินคุณลักษณะ ขององค์ประกอบทาง มิติกายภาพ - วิเคราะห์ข้อมูลด้วย วิธีการทางสถิติศาสตร์ - วิเคราะห์เชิงคุณภาพ
Play behaviors and peer interactions of preschoolers in classroom and playground settings Sook-Young Shim (1997)	งานวิจัยเชิง ปริมาณ	- การเล่นในเด็ก - ทฤษฎีสภาพแวดล้อมและ พฤติกรรม	- รวบรวมข้อมูลโดย การใช้แบบสอบถาม มี การสังเกตอย่างมี ระบบ ซึ่งในการสังเกต จะใช้วิธีบันทึกภาพ เคลื่อนไหวเพื่อใช้ ประกอบการถอดรหัส พฤติกรรม - วิเคราะห์ข้อมูลด้วย วิธีการทางสถิติศาสตร์
Preschool children's Using ESDA with social weights to analyze spatial and social	งานวิจัยเชิง ปริมาณ	- พฤติกรรมทางสังคมของ เด็ก	- รวบรวมข้อมูล สังเกตอย่างมีระบบ มี การบันทึกตำแหน่ง ของการเกิดพฤติกรรม

งานวิจัย	ประเภท งานวิจัย	แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ใน การศึกษา	วิธีที่ใช้ในการศึกษา
patterns of behavior โดย Xun Li และ William A. Griffin (2013)			ลงโปรแกรมเฉพาะ - วิเคราะห์ข้อมูลด้วย วิธีการทางสถิติเชิง พื้นที่ขั้นสูง
สถาปัตยกรรมโลกของเด็ก: เด็กกับการสร้างสรรค์ที่ว่าง ทางสถาปัตยกรรม โดย บัณฑิตทัศน์ ทสยันไชย (2549)	งานวิจัยเชิง คุณภาพ	- กระบวนการเรียนรู้ของ เด็ก	- เก็บข้อมูลจากเด็ก โดยการสร้างการ ทดลองเพื่อหา เอกลักษณ์ของการ สร้างที่ว่างของเด็ก - วิเคราะห์เอกลักษณ์ การสร้างที่ว่างของเด็ก สู่โปรแกรมการ ออกแบบที่ว่างทาง สถาปัตยกรรม

การทบทวนวรรณกรรมจากทั้ง 4 งานวิจัยมีประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจในกระบวนการ
วิธีดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับเด็กวันก่อนเรียน ทฤษฎีแนวคิด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิเคราะห์
รวมไปถึงการตีความหมายเพื่อนำมาอธิบายพฤติกรรมเด็ก สามารถนำองค์ความรู้มาประยุกต์ปรับใช้
เพื่อในการหาความสัมพันธ์ของลักษณะการปิดล้อมและพฤติกรรมเด็กวัยก่อนเรียน นำไปสู่การหา
ความหมายของที่ว่างทางสังคม และที่ว่างส่วนตัวของเด็กวัยก่อนเรียน

อย่างไรก็ตามการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในข้างต้น โดยมากเป็นงานวิจัยทางด้าน
สภาพแวดล้อมและพฤติกรรมของเด็กในบริบทของต่างประเทศ งานวิจัยทางด้านสภาพแวดล้อมใน
กลุ่มเด็กวัยก่อนเรียนบริบทของเด็กไทยยังมีการศึกษาจำนวนน้อย ดังนั้นการทบทวนวรรณกรรมต่าง
ๆ จึงมีประโยชน์ต่อการออกแบบวิธีการศึกษา โดยมีการปรับเพื่อให้เข้ากับการศึกษาในบริบทของไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 3

ข้อมูลกรณีศึกษาและวิถีชีวิตภายในบ้านสมัย มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม คลองเตย

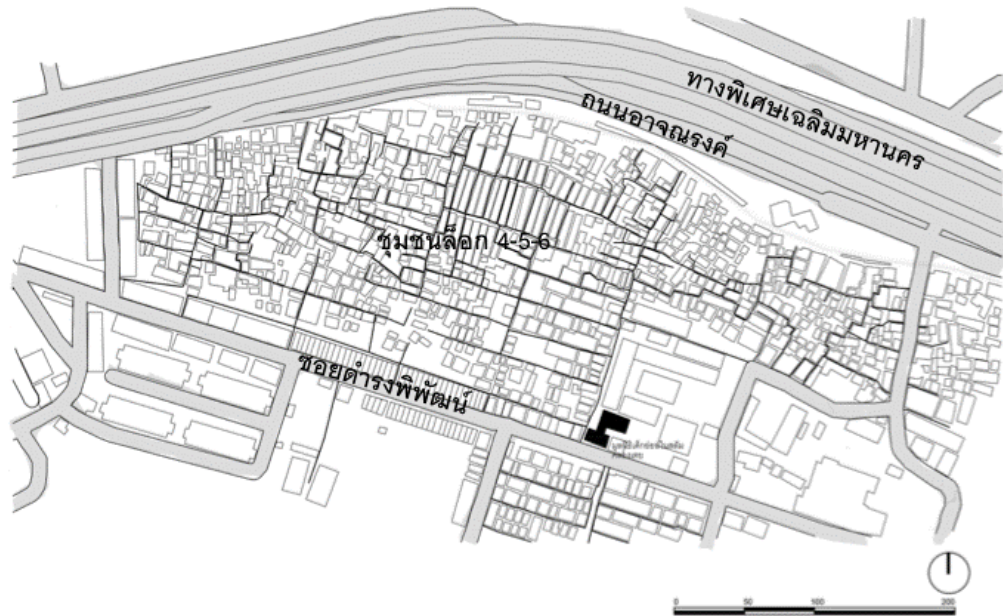
จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ลักษณะการปิดล้อมพื้นที่และพฤติกรรมทางสังคมของเด็กวัยก่อนเรียนในบทที่ผ่านมา เนื้อหาในบทนี้ ประกอบด้วยข้อมูลกรณีศึกษา บ้านสมัย มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านสมัยและ คน รวมไปถึงวิถีชีวิตภายในบ้านสมัย มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม คลองเตย การศึกษาเรื่องราวและวิถีชีวิต ที่ภายในบ้านสมัยเริ่มตั้งแต่วันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2559 จนถึงปลายเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2560 โดยการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของชั้นเรียนในการสังเกตพฤติกรรมอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ มีการ บันทึกภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และจดบันทึก

3.1 ข้อมูลกรณีศึกษาบ้านสมัย มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม คลองเตย

คลองเตยเป็นพื้นที่เขตหนึ่งในกรุงเทพมหานครใต้ ชื่อ "คลองเตย" มาจากลักษณะของท้องถื่น ริมคลองที่มีต้นเตยที่ขึ้นบริเวณริมคลอง ต่อมาเมื่อความเจริญต่าง ๆ ได้มาถึงคลองแต่เดิมที่มีอยู่ได้ถูก ถมเพื่อสร้างเป็นถนน ใน พ.ศ. 2490 ได้มีการเปิดกิจการการทำเรือในบริเวณเขตคลองเตย โดยใช้ สร้างเป็นที่จอดเรือและโกดังเก็บสินค้า จากการที่มีท่าเรือในเขตคลองเตย ทำให้คลองเตยเป็น ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ มีการจ้างแรงงานจำนวนมาก เกิดการหลั่งไหลของแรงงานเข้ามาอยู่ในเขต คลองเตยเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ดินของการท่าเรือซึ่งเป็นที่ดินว่างเปล่านำมา ปรับเป็นที่พักอาศัยชั่วคราวและถาวร คลองเตยจึงเป็นทั้งพื้นที่สำหรับการอยู่อาศัยและทำงาน (วิชัย รูปขำดี, เฉลิม เกิดโมลี และ สังคม คุณคนากรสกุล, 2550)

ในอดีตพื้นที่เขตคลองเตยเป็นส่วนหนึ่งของเขตพระโขนง ต่อมากรุงเทพมหานครได้จัดตั้ง" สำนักงานเขตพระโขนงสาขา 1 รับผิดชอบการปกครองในเขตแขวงคลองเตย แขวงคลองตัน และ แขวงพระโขนง ภายหลังสำนักงานเขตพระโขนงสาขา 1 ได้เปลี่ยนมาเป็นสำนักงานเขตคลองเตยในปี พ.ศ. 2532 ปัจจุบันเขตคลองเตยมีพื้นที่ทั้งหมด 12.316 ตารางกิโลเมตร การปกครองภายในเขต คลองเตยประกอบไปด้วย แขวงคลองเตยมีพื้นที่ 7.609 ตารางกิโลเมตร แขวงคลองตันมีพื้นที่ 1.728 ตารางกิโลเมตร และแขวงพระโขนง 3.519 ตารางกิโลเมตร มีจำนวนชุมชนทั้งสิ้น 41 ชุมชน (สำนักงานเขตคลองเตย)

ภาพที่ 3- 2: แผนที่ลายเส้นแสดงที่ตั้งของมูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม คลองเตย

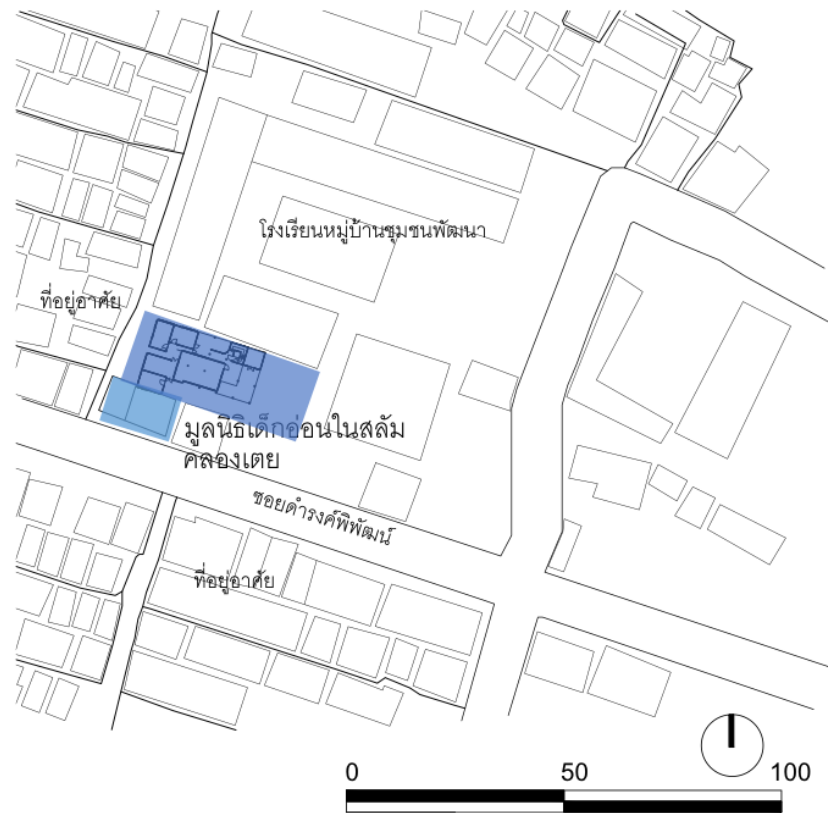
มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม บ้านสมวัย คลองเตย มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ข้างเคียงดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ มีพื้นที่ติดกับ โรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา เป็นอาคารเรียน 4 ชั้น

ทิศใต้ มีพื้นที่ติดกับ ซอยดำรงพัฒนา

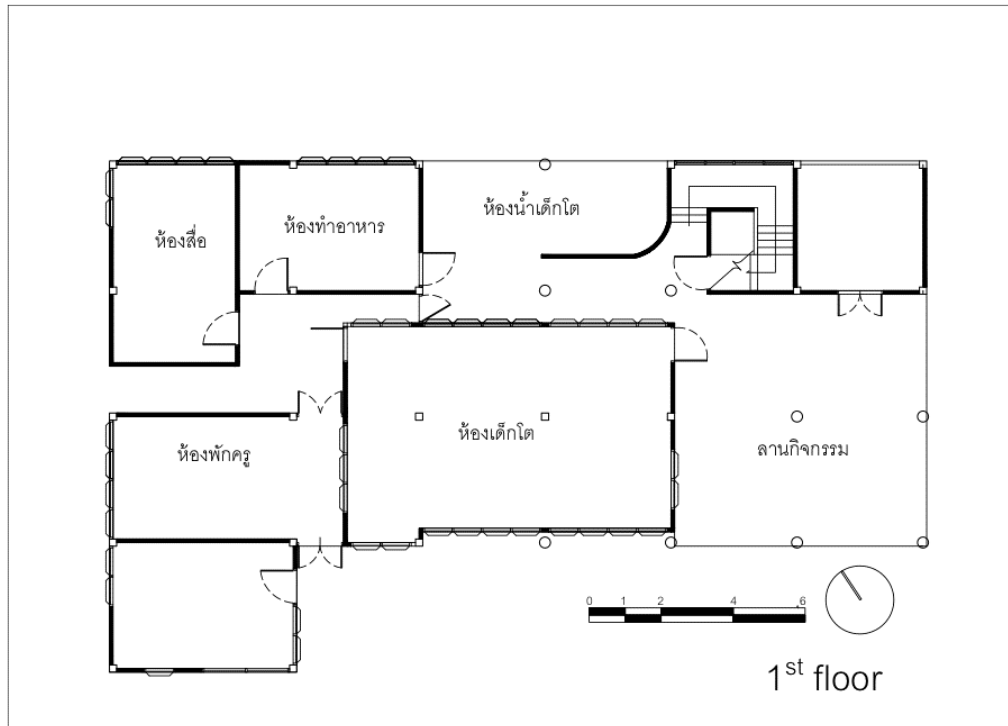
ทิศตะวันตก มีพื้นที่ติดกับ ที่อยู่อาศัย ลักษณะเป็นอาคาร 2 ชั้น

ทิศตะวันออก มีพื้นที่ติดกับ ที่อยู่อาศัย ลักษณะเป็นอาคาร 2 ชั้น

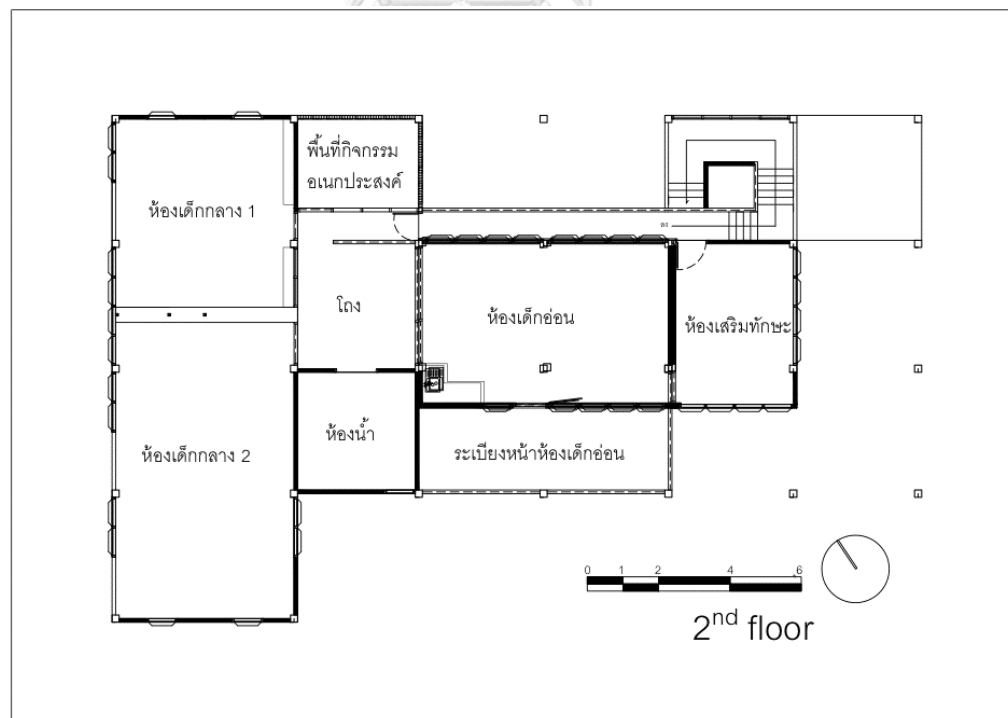

ภาพที่ 3- 3: ผังแสดงอาณาบริเวณของมูลนิธิเด็กอ่อนในสลัมบ้านสมวัย

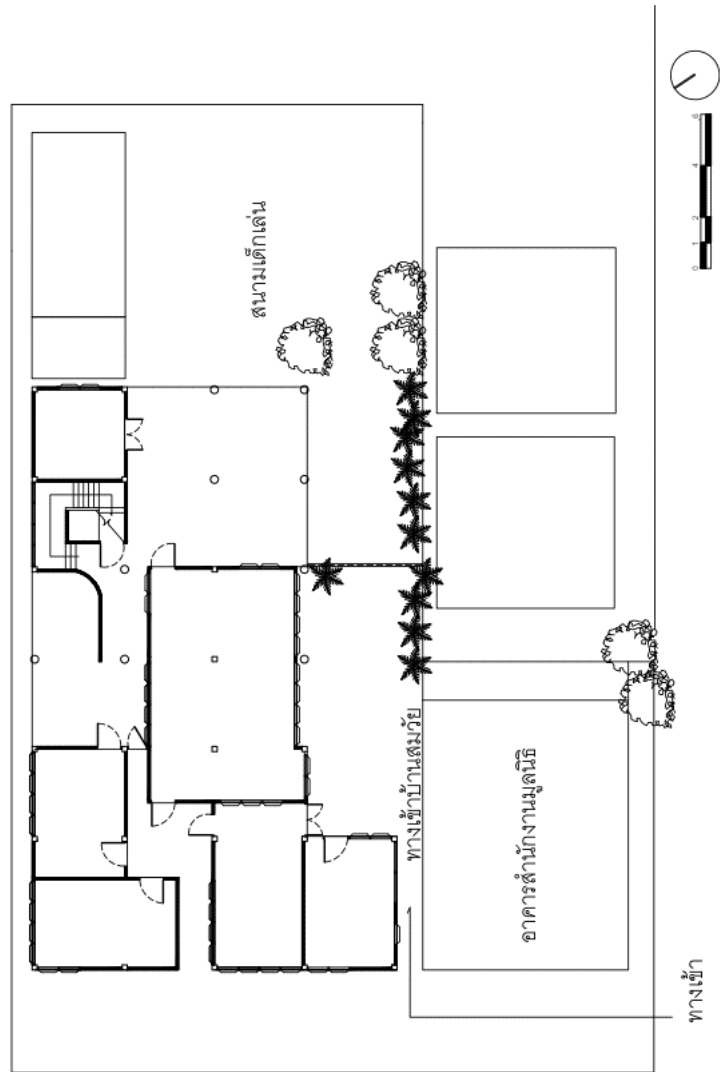
บ้านสมวัย มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัมเป็นอาคาร 2 ชั้นตั้งอยู่บริเวณด้านหลังอาคารสำนักงานของมูลนิธิเด็กอ่อน ชั้น 1 ประกอบไปด้วย ห้องครัว ห้องเก็บสื้อ ห้องพักคุณครู บริเวณอาบน้ำ+ห้องน้ำสำหรับเด็ก ห้องเด็กโต และโรงกิจกรรมมอเนกประสงค์ ส่วนบริเวณชั้น 2 ประกอบไปด้วย ห้องเสริมทักษะการเรียนรู้ ห้องเด็กอ่อน ห้องน้ำ พื้นที่กิจกรรมมอเนกประสงค์ชั้น 2 ห้องเด็กกลาง1 และห้องเด็กกลาง 2

ภาพที่ 3- 4: ผังอาคารบ้านสมวัยชั้น 1

ภาพที่ 3- 5: ผังอาคารบ้านสมวัยชั้น 2

ภาพที่ 3- 6: ผังแสดงพื้นที่บ้านสมวัยและสำนักงานมูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม คลองเตย

ภาพที่ 3- 7: อาคารมูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม (ซ้าย)

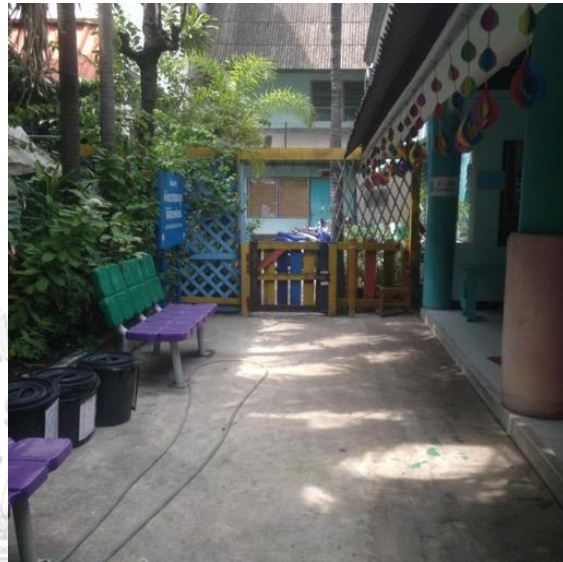
ภาพที่ 3- 8: พื้นที่บริเวณข้างเคียงมูลนิธิ (ขวา)

ภาพที่ 3- 9: พื้นที่ด้านหน้าอาคารส่วนสำนักงานมูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม (ซ้าย)

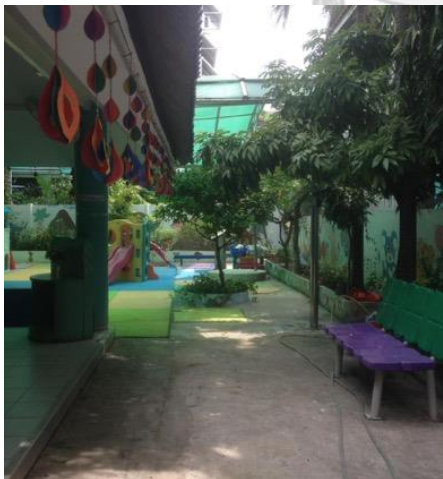
ภาพที่ 3- 10: ทางเข้าบ้านสมวัย (ขวา)

ภาพที่ 3- 11: อาคารบ้านสมวัย (ซ้าย)

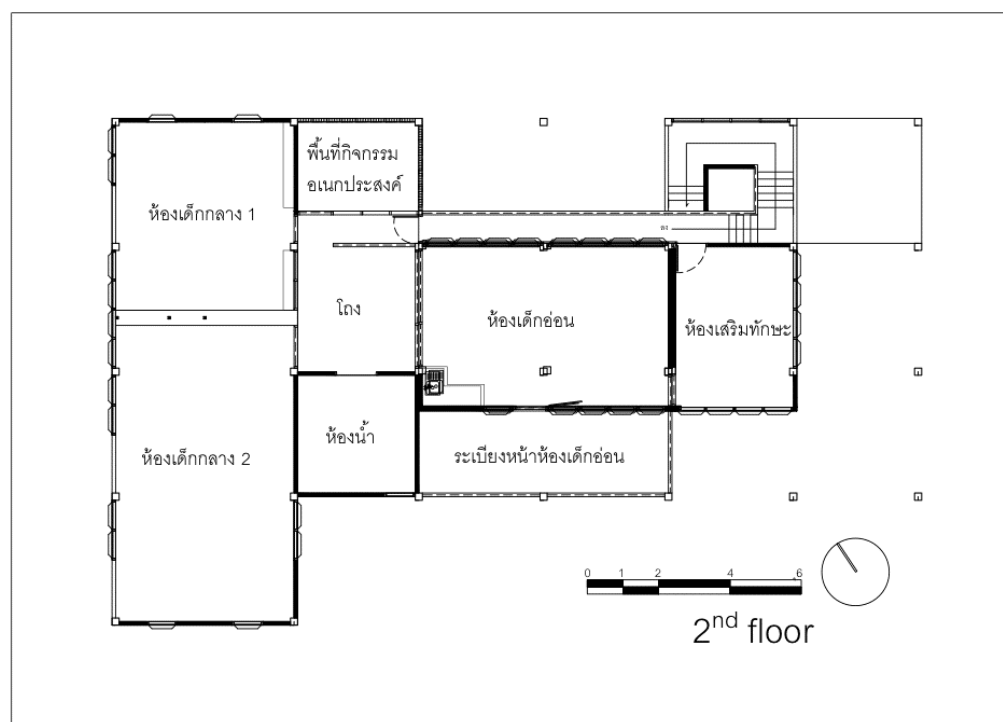
ภาพที่ 3- 12: ประตูทางเข้าบ้านสมวัยจากมุมมองภายใน (ขวา)

ภาพที่ 3- 13: บริเวณภายในบ้านสมวัย (ซ้าย)

ภาพที่ 3- 14: สนามเด็กเล่น (ขวา)

ภาพที่ 3- 15: ภาพแสดงพื้นที่ศึกษาบริเวณชั้น 2

พื้นที่สำหรับการศึกษาความสัมพันธ์เรื่องลักษณะการปิดล้อมและพฤติกรรมการเล่นเชิงสังคมของเด็ก ได้แก่ พื้นที่ห้องเด็กอ่อน พื้นที่ห้องระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน พื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์ และพื้นที่ห้องเด็กกลาง 1 มีรายละเอียดทางกายภาพดังต่อไปนี้

1) พื้นที่ห้องเด็กอ่อน

พื้นที่ห้องเด็กอ่อน ประกอบด้วยผนังทึบ 3 ด้าน และเป็นรั้วไม้กั้นตลอดแนวแบ่งพื้นที่ระหว่างโถงหน้าห้องน้ำ และห้องเด็กอ่อน 1 ด้าน ภายในมีการจัด เครื่องเรือนแบบกึ่งถาวร เช่น ตู้ ชั้นวางของ เตียงไม้เด็กอ่อน และแบบที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ เช่น เพลเด็กอ่อนที่สามารถลากได้

2) พื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน

พื้นที่ระเบียง หน้าห้องเด็กอ่อน ประกอบด้วย ระนาบผนัง 2 ด้าน และรั้วกันตก 2 ด้าน เป็นบริเวณกึ่งภายนอก ภายใน การจัดวางเครื่องเรือนทั้งหมดสามารถเคลื่อนย้ายได้ พื้นของพื้นที่ระเบียง มีการวางเบาะอยู่ทั่วบริเวณ

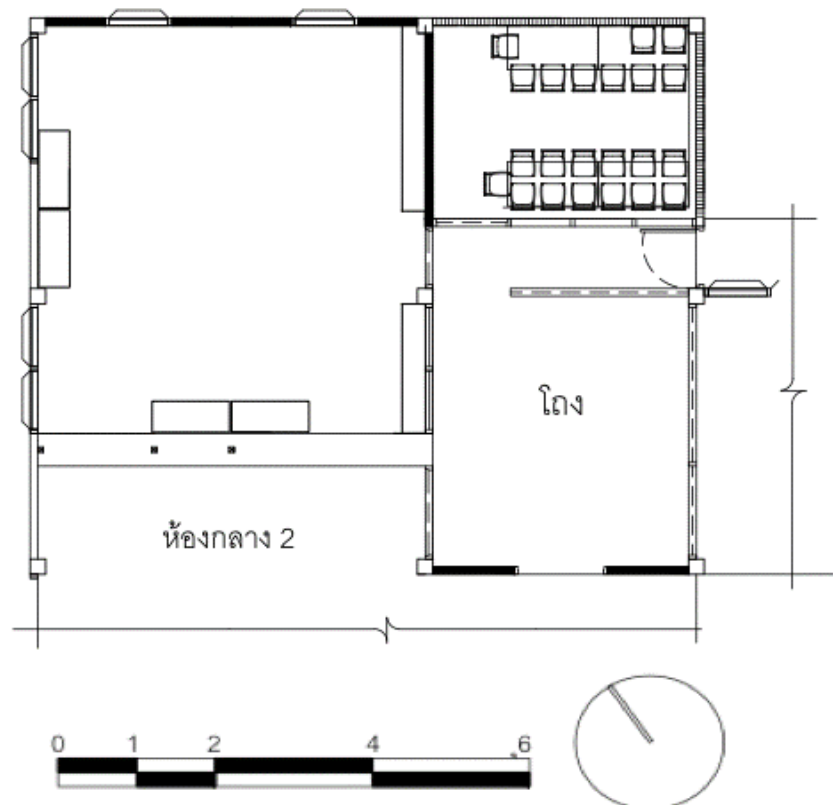
ภาพที่ 3- 16: ผังห้องเด็กอ่อนและพื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน พร้อมเครื่องเรือน

3) พื้นที่ห้องเด็กกลาง 1

พื้นที่ห้องเด็กกลาง 1 ประกอบด้วยผนังทึบ 3 ด้าน และผนังโปร่งความสูง 1 เมตร 1 ด้านซึ่งกั้นแยกพื้นที่ออกจากพื้นที่ด้านข้าง คือ ห้องกลาง 2 ด้วยระดับความสูงของผนัง 1 เมตร ทำให้เกิดการแยกออกจากกันได้อย่างไม่สมบูรณ์ ภายในมีการจัดเครื่องเรือนทั้งแบบถาวร ได้แก่ ชั้นวางของ (built-in) แบบกึ่งถาวร เช่น ตู้เก็บของ แต่เดิม พื้นที่ห้องกลาง 1 เป็นพื้นที่ที่ใช้สำหรับทำกิจกรรมอเนกประสงค์ เช่น การทำศิลปะ แต่เนื่องจากจำนวนสมาชิกภายในบ้านสมวัยที่เพิ่มมากขึ้น จึงทำให้ต้องใช้พื้นที่บริเวณนี้ เป็นพื้นที่สำหรับเด็กกลาง 1 ก่อนจะย้ายเข้าสู่ห้องกลาง 2

4) พื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์

พื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์ ประกอบด้วย ระบายผนังโปร่งจากพื้นถึงเพดาน 2 ด้าน ผนังทึบ 1 ด้าน และผนังสูง 1 เมตร 1 ด้าน ภายในพื้นที่มีการจัดวางโต๊ะและเก้าอี้ สามารถเคลื่อนย้ายได้

ภาพที่ 3- 17: ผังห้องเด็กกลาง 1 และพื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์พร้อมเครื่องเรือน

3.2 วิถีชีวิตของเด็กภายในบ้านสมวัย มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม คลองเตย

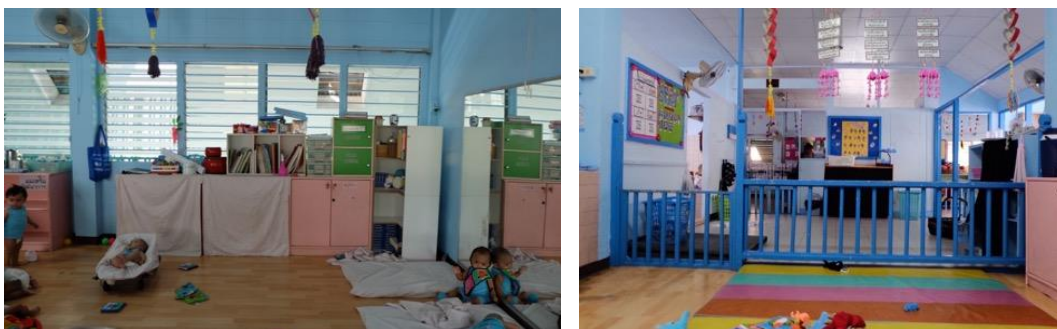
บ้านสมวัยมูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม คลองเตย ให้ความช่วยเหลือในการเลี้ยงดูเด็กอ่อนภายในชุมชนคลองเตย ที่มีปัญหายากจน ขาดแคลนทุนทรัพย์ และทางครอบครัวมีปัญหา โดยขอบเขตทางพื้นที่ของการให้ความช่วยเหลือจะอยู่ในบริเวณ 3 ชุมชนหลัก อันได้แก่ ชุมชน 70 ไร่ ชุมชนคลองเตย ล็อก 1-2-3 ชุมชนคลองเตยล็อก 4-5-6 และชุมชนอื่น ๆ บริเวณใกล้เคียงที่ผู้ปกครองสามารถมารับและมาส่งที่มูลนิธิได้

" ค่าใช้จ่ายในการดูแลเด็ก ทางมูลนิธิเก็บคนละ 10 บาท 20 บาท สูงสุดไม่เกิน 30 บาทต่อวัน หรือในบางคนที่ครอบครัวมีปัญหาทางด้านทุนทรัพย์จริง ๆ เราก็ดูแลให้ฟรี"

(สุนทรทิพย์ เทียนทอง, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2560)

ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านสมวัยและชุมชน เนื่องจากมูลนิธิยังส่งเสริมให้คนในชุมชนมีงานทำ บุคคลที่ทำงานภายในบ้านสมวัยโดยมากแล้วเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ภายในชุมชน คุณครูที่เลี้ยงจะได้รับ การอบรมการเลี้ยงดูเด็กเพื่อให้มีการเลี้ยงดูเด็กเป็นไปอย่างเหมาะสม คุณครูที่เลี้ยงทุกคนจะถูกเรียก ขานจากเด็ก ๆ ด้วยคำว่า “แม่” นอกจากบุคคลภายในชุมชนแล้ว บุคคลภายนอกยังสามารถเข้าให้ ความช่วยเหลือเด็ก ๆ ด้วยการเป็นอาสาสมัคร หรือแวะเข้าเยี่ยมเยียนเด็ก ทำให้ในแต่ละวันบ้าน สมวัยจึงมีแขกแวะเวียนเข้ามาเยี่ยมอยู่เสมอ เด็ก ๆ จึงมีโอกาสได้พบปะผู้คนอย่างหลากหลาย

บ้านสมวัยมีจำนวนจำนวนเด็กอยู่ในความดูแลประมาณ 90 คน ต่อวัน อายุเด็กอยู่ในช่วง 0-5 ปี โดยจะแบ่ง แต่เดิมแบ่งกลุ่มเด็กออกเป็น 3 กลุ่มตามช่วงอายุ ได้แก่ กลุ่มเด็กอ่อน กลุ่มเด็กกลาง และกลุ่มเด็กโต เนื่องจากมีจำนวนเด็กที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้บ้านสมวัยเพิ่มจำนวนกลุ่มเด็กเพิ่มอีก 1 ห้องเพื่อให้สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง ปัจจุบัน (พ.ศ. 2560) บ้านสมวัยจัดแบ่งเด็กออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเด็กอ่อน กลุ่มเด็กกลาง 1 กลุ่มเด็กกลาง 2 และกลุ่มเด็กโต ซึ่งห้องเด็กกลาง 1 เป็นห้องที่ ได้เพิ่มขึ้น จากจำนวนเด็กที่มากขึ้น เพื่อการดูแลที่ทั่วถึง ในเด็กแต่ละกลุ่มก็จะมีรายละเอียดกิจกรรม ชีวิตดังนี้

ภาพที่ 3- 18: ห้องเด็กอ่อน (ชาย)

ภาพที่ 3- 19: ห้องเด็กอ่อน (ขวา)

1) เด็กอ่อน มีอายุตั้งแต่ 3 เดือน ถึง 12 เดือน ในยามเช้าเมื่อผู้ปกครองมาส่ง ทางมูลนิธิจะมีการตรวจสุขภาพเบื้องต้น จากนั้นจะเป็นกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และเด็กด้วย กิจกรรมการเปลี่ยนเสื้อผ้าเป็นชุดของทางมูลนิธิและกิจกรรมป้อนอาหารเข้าภายในพื้นที่สำหรับเด็กอ่อน ซึ่งอยู่บริเวณชั้น 2 ของอาคารบ้านสมวัย หลังจากที่ถูกผู้ปกครองแล้ว จะเป็นกิจกรรมเล่นโดยอิสระ ช่วงเวลาประมาณ 9.00-9.30 ของวันที่มีอากาศแจ่มใส ฝนไม่ตก ไม้กั้นประตูที่ถูกรันพื้นที่ระหว่างภายในห้องและระเบียงจะถูกเปิดออก เด็กอ่อนที่ความสามารถในการเคลื่อนย้ายตนเองไปยังที่ต่าง ๆ ได้เอง จะได้รับอนุญาตให้เล่นในบริเวณพื้นที่ระเบียงหน้าห้อง ซึ่งจัดเป็นพื้นที่เล่นสำหรับเด็กอ่อน

ภายในห้องเด็กอ่อน ประกอบไปด้วยเด็ก 2 กลุ่มย่อย ได้แก่ เด็กทารก (infant) ซึ่งยังไม่มีความสามารถในการเคลื่อนย้ายตนเองไปยังที่ต่าง ๆ ได้ และกลุ่มเด็กวัยหัดเดิน (toddler) ซึ่งมีความสามารถในการเคลื่อนย้ายตนเองไปยังที่ต่าง ๆ ได้ ดังนั้นกิจกรรมหลักในระหว่างวันจะเป็นการนวดสัมผัสเพื่อกระตุ้นการทำงานกล้ามเนื้อ กิจกรรมร้องเพลงประกอบจังหวะ ป้อนอาหาร และอาบน้ำ ไม่มีตารางกิจกรรมที่ระบุเวลาได้แน่ชัด เนื่องจากเด็กแต่ละคนมีช่วงเวลารับประทานอาหารและการหลับไม่พร้อมกัน เด็กทารกส่วนมากมักจะนอนอยู่ในเปลเด็กอ่อนเป็นกิจกรรมหลัก ในขณะที่กิจกรรมหลักของเด็กที่สามารถเคลื่อนย้ายตนเองได้คือการสำรวจพื้นที่บริเวณต่าง ๆ ของห้อง

ในแต่ละวันนอกจากคุณครูที่เลี้ยงที่ดูแลเด็ก ๆ ยังมีบุคคลภายนอก เช่น อาสาสมัครแหวะเวียนเข้ามาดูแลเด็ก กิจกรรมการรับประทานอาหารเช้าของกลุ่มเด็กอ่อนเกิดขึ้นภายในห้อง เด็กยังต้องการได้รับความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ในการป้อนอาหาร เวลาอาหารของเด็กวัยนี้ไม่สามารถระบุได้แน่ชัด ขึ้นอยู่กับการตื่นนอนของเด็ก หลังรับประทานอาหารเช้าเรียบร้อยแล้ว เด็กจะถูกอาบน้ำทำความสะอาดตัว ทาแป้ง เปลี่ยนผ้าอ้อมสำเร็จรูป ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวนี้เกิดขึ้นภายในห้องเช่นเดียวกัน เด็กจะ

รับประทานอาหารเช้าและอาบน้ำวันละ 2 ครั้ง โดยจะอาบน้ำหลังจากรับประทานอาหารเสร็จแล้ว ในการอาบน้ำครั้งที่ 2 จะเปลี่ยนชุดกลับเป็นชุดเดิม รอผู้ปกครองมารับ

2) เด็กกลาง 1 เด็กกลุ่มนี้มีอายุประมาณตั้งแต่ 12 เดือน ถึง 18 เดือน เกณฑ์การย้ายเข้ามาสู่ห้องเด็กกลาง 1 คือ เริ่มสามารถเดินได้ด้วยตัวเองคล่อง เด็กกลาง 1 จะเริ่มถูกฝึกฝนให้ใช้ชีวิตตามตารางที่กำหนดไว้ในแต่ละวัน เช่น ฝึกการรับประทานอาหารด้วยตนเอง ฝึกการไม่ใช้ผ้าอ้อมสำเร็จรูป อย่างค่อยเป็นค่อยไป กิจกรรมต่าง ๆ จึงเริ่มเข้าสู่ความเป็นระบบเวลามากขึ้น

ในยามเช้าเมื่อผู้ปกครองพามาส่งจะมีการตรวจสอบสุขภาพเบื้องต้น กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ปกครองด้วยการเปลี่ยนเสื้อผ้า และป้อนอาหารในยามเช้าบริเวณพื้นที่กิจกรรมเอนกประสงค์ชั้น 2 ของอาคาร กิจกรรมต่าง ๆ ภายในห้องจะเริ่มประมาณเวลา 8.30 น.

ภาพที่ 3- 20: กิจกรรมวงกลมภายในห้องเด็กกลาง

กิจกรรมสันทนการยามเช้า นำโดยคุณครูประจำห้อง คุณครูประจำห้องกลาง 1 และกลาง 2 ดำเนินกิจกรรมไปพร้อม ๆ กัน การที่ห้องแยกจากกันไม่สมบูรณ์ทำให้พื้นที่บริเวณห้องกลาง 1 และกลาง 2 มีความเชื่อมต่อกัน เมื่อกิจกรรมสันทนการรวมจบลง เด็ก ๆ ห้องกลาง 1 จะถูกเรียกรวมกันเพื่อเตรียมตัวไปรับประทานอาหารว่างบริเวณพื้นที่เอนกประสงค์ชั้น 2 จากนั้นเป็นกิจกรรมของห้องที่กำหนดไว้ เช่น กิจกรรมการเล่นอิสระ กิจกรรมสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ กิจกรรมร้องเพลงทำท่าประกอบจังหวะ เป็นต้น สถานที่ที่ใช้ในการทำกิจกรรมอาจเป็นได้ทั้งภายในห้องเรียนและบริเวณพื้นที่

อเนกประสงค์ชั้น 2 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของคุณครูประจำห้องว่าจะจัดกิจกรรมที่ใด รับประทานอาหารกลางวันเวลา 10.00 น. บ่อยครั้งที่มิบุคคลภายนอกแวะเวียนเข้ามาเยี่ยมเยียน และทำกิจกรรมพิเศษร่วมกับเด็ก ๆ เช่น การเลี้ยงอาหารกลางวัน สถานที่ในการรับประทานอาหาร โดยมากแล้วใช้พื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์ในการรับประทานอาหาร หลังจากรับประทานอาหารเสร็จแล้ว จึงอาบน้ำทำความสะอาดร่างกาย และเข้านอนเวลา 11.00 น.

เด็ก ๆ จะถูกปลุกให้ตื่นเวลา 14.00 น. หลังจากนั้นช่วยคุณครูถอดปลอกหมอน และที่นอน เพื่อให้แม่บ้านนำไปทำความสะอาด หลังจากทีทุกคนตื่นโดยพร้อมเพรียงกันแล้ว เป็นช่วงเวลาเตรียมตัวสำหรับอาหารว่าง เมื่อรับประทานอาหารว่างเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะเป็นกิจกรรมของห้องตามที่กำหนดไว้ในตาราง รับประทานอาหารเย็น และอาบน้ำเปลี่ยนชุด เตรียมตัวรอผู้ปกครองมารับกลับบ้าน ในช่วงระหว่างวันมักมีบุคคลภายนอก อาสาสมัครแวะเวียนเข้ามาอยู่เสมอ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 3- 21: ผนังสูง 1 เมตรที่กั้นระหว่างห้องกลาง 1 และห้องกลาง 2 (ซ้าย)

ภาพที่ 3- 22: ห้องเด็กกลาง 1 (ขวา)

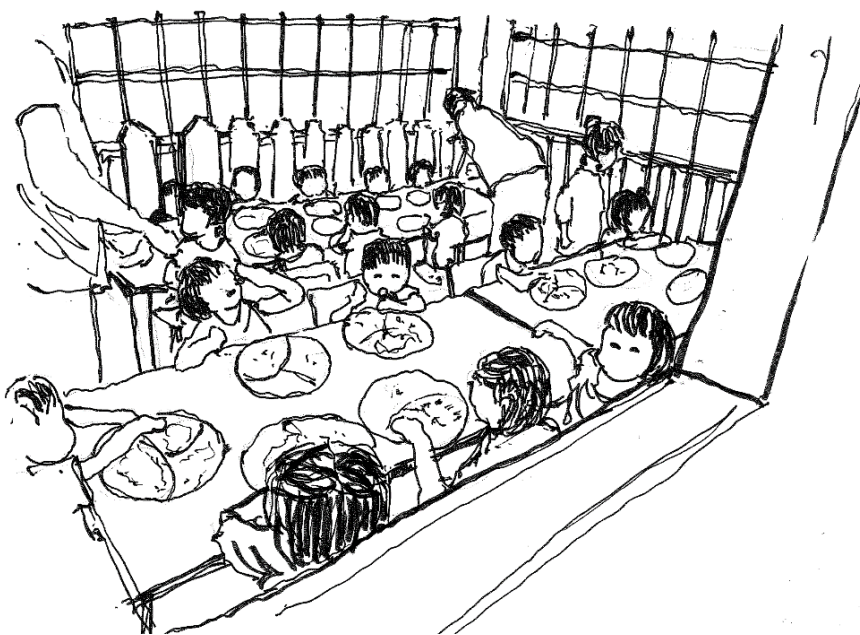
3) ห้องเด็กกลาง 2 เด็กกลุ่มนี้มีอายุประมาณตั้งแต่ 18 เดือน ถึง 36 เดือน ตารางกิจกรรมในห้องเรียนมีความคล้ายคลึงกันกับเด็กในระดับชั้นกลาง 1 โดยที่ตัวกิจกรรมจะมีความซับซ้อนมากกว่าเด็กห้องกลาง 1 กิจกรรมยามเช้าเมื่อผู้ปกครองมาส่งคือ การตรวจสุขภาพร่างกายในเบื้องต้นจากนั้นเป็นกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ แม่ ลูก คือกิจกรรมการป้อนอาหารลูก และเปลี่ยนเสื้อผ้าให้ลูก บริเวณห้องเด็กโต ชั้น 1 เพื่อสร้างความคุ้นเคยให้กับเด็ก ๆ ในสภาพแวดล้อมเด็กของโต

เมื่อเด็กกลาง 2 มาจำนวนหนึ่ง คุณครูจึงจัดระเบียบพาเด็ก ๆ ขึ้นมายังห้องกลาง 2 เส้นทาง การเดินผ่านห้องกลาง 1 ในขณะที่เดินเข้าห้องเรียนนั้น เกิดการตกทลาย การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็ก ห้องกลาง 1 ที่ยื่นรอตกทลายที่ ๆ กลาง 2 บริเวณรั้วไม้กัน เมื่อเด็ก ๆ เข้าห้องเรียนเรียบร้อยแล้ว กิจกรรมประจำวันจึงเริ่มต้นขึ้นโดยการนำของคุณครูทั้ง 2 ห้อง คือ ห้องกลาง 1 และห้องกลาง 2 พร้อมเพรียงกัน

กิจกรรมประจำวันต่าง ๆ ดำเนินไปเหมือนกันกับห้อง กลาง 1 แตกต่างกันในเรื่องของ พื้นที่ และเวลา ในช่วงเวลาที่เด็กกลาง 2 รอการอาบน้ำหลังจากที่รับประทานเสร็จ พื้นที่รอคอยการ อาบน้ำอยู่บริเวณโถงซึ่งติดกับพื้นที่ส่วนของเด็กอ่อน มีเพียงรั้วไม้สูง 80 เซนติเมตรแบ่งแยกพื้นที่โถง และพื้นที่ห้องเด็กอ่อนออกจากกัน เป็นช่วงเวลาที่เด็กกลาง 2 ปฏิสัมพันธ์กับเด็กอ่อน นอกจากนี้บางคนก็แหวะรั้วประตูไม้กันห้องกลาง 1 ตกทลาย เล่นกับน้องห้องกลาง 1

ในแต่ละวันมักมีบุคคลภายนอก อาสาสมัครแหวะเวียนเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกับเด็ก ๆ อยู่ เสมอ พื้นที่ที่ใช้ทำกิจกรรมขึ้นอยู่กับดุลพินิจของคุณครูที่เล็งว่าจะใช้สถานที่ใดในการทำกิจกรรม

ภาพที่ 3- 23: พื้นที่รับประทานอาหาร

ภาพที่ 3- 24: ห้องเด็กกลาง 2

4) ห้องเด็กโต เด็กกลุ่มนี้มีอายุตั้งแต่ 36 เดือน ถึง 60 เดือน พื้นที่การทำกิจกรรมต่าง ๆ อยู่บริเวณชั้น 1 ตารางกิจกรรมในห้องเรียนมีความคล้ายคลึงกันกับเด็กในระดับชั้นกลาง 1 และกลาง 2 แต่มีความซับซ้อนมากกว่า 1 กิจกรรมในยามเช้าเมื่อผู้ปกครองมาส่งคือ การตรวจสุขภาพร่างกายในเบื้องต้นและ กิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ แม่ และลูก คือกิจกรรมการป้อนอาหารลูก และเปลี่ยนเสื้อผ้าให้ลูก เช่นเดียวกันกับเด็กก่อน เด็กกลาง 1 และเด็กกลาง 2

กิจกรรมประจำภายในห้องเรียนเริ่มเวลา 8.30 น. โดยการนำของคุณครูประจำชั้น ด้วยการเคารพธงชาติ สวดมนต์ ทำสมาธิ เมื่อจบกิจกรรมยามเช้าแล้ว จะเป็นกิจกรรมตามตารางที่กำหนดไว้ในแต่ละวัน ทั้งนี้ทั้งนั้น เนื่องจากบ้านสมวัยมีบุคลากรภายนอกเข้ามาจัดกิจกรรมให้กับเด็ก ๆ อยู่เสมอ ดังนั้น กิจกรรมพิเศษที่เกิดขึ้นอาจอยู่นอกเหนือตารางที่กำหนดไว้ในแต่ละวัน สถานที่จัดกิจกรรมของเด็กโตจะอยู่บริเวณพื้นที่ชั้น 1 เป็นหลัก

ภาพที่ 3- 25: ห้องเด็กโต (ซ้าย)

ภาพที่ 3- 26: พื้นที่อาบน้ำของเด็กโต (ขวา)

โดยสรุป การศึกษาข้อมูลของกรณีศึกษาและวิถีชีวิตภายในบ้านสมวัยคลองเตย อันประกอบด้วย ข้อมูลของกรณีศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านสมวัยและคน รวมไปถึงวิถีชีวิตภายในบ้านสมวัยของเด็กในแต่ละกลุ่ม ได้แก่ เด็กอ่อน เด็กกลาง 1 เด็กกลาง 2 และเด็กโต สะท้อนให้เห็นเรื่องราวและกิจกรรมประจำวันที่เกิดขึ้นภายในบ้านสมวัย เพื่อเป็นฐานในการทำความเข้าใจบริบทของการใช้พื้นที่ในช่วงเวลาต่าง ๆ ในบทต่อไป จะเป็นการศึกษาพฤติกรรมการใช้สอยของเด็กผ่านการเล่น โดยทำการศึกษาดังวิธีสังเกตการณ์อย่างมีโครงสร้าง เพื่อหาความสัมพันธ์ในการใช้พื้นที่และพฤติกรรมการเล่นเชิงสังคมของเด็ก อย่างไรก็ตามพื้นที่ที่เลือกใช้ในการศึกษานี้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ เด็กอายุ 6 เดือน ถึง 12 เดือน และกลุ่มเด็กอายุ 12 เดือน ถึง 8 เดือน โดยพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ห้องเด็กอ่อน พื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน ห้องเด็กกลาง 1 และพื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์

บทที่ 4

การศึกษาพฤติกรรมการใช้สอยที่ว่างของเด็กวัยก่อนเรียน

จากการศึกษาข้อมูลเรื่องราวและวิถีชีวิตของกรณีศึกษาบ้านสมวัยในบทที่ 3 ในบทที่ 4 นี้จึงเป็นการศึกษาในเชิงปริมาณ เพื่อหาความสัมพันธ์ในการใช้พื้นที่และพฤติกรรมการเล่นเชิงสังคมของเด็ก โดยจะกล่าวถึงระเบียบวิธีวิจัย ผลการศึกษาที่ได้จากการวิจัย รวมไปถึงการอภิปรายผลการศึกษา โดยอาศัยกรอบแนวคิดทางจิตวิทยา เพื่อเป็นฐานในวิเคราะห์องค์ประกอบทางกายภาพในการปิดล้อมและพฤติกรรมการเล่นในเชิงสังคมของเด็กวัยก่อนเรียนในลำดับถัดไป

4.1 คำถามในการศึกษา

การวิจัยในส่วนนี้เป็นการวิจัยในเชิงปริมาณ เพื่อทำการศึกษาองค์ประกอบในการปิดล้อมมีอิทธิพลอย่างไรต่อรูปแบบการเล่นในเชิงสังคมของเด็กวัยก่อนเรียน

4.2 กลุ่มตัวอย่างในการสังเกตในการการศึกษา

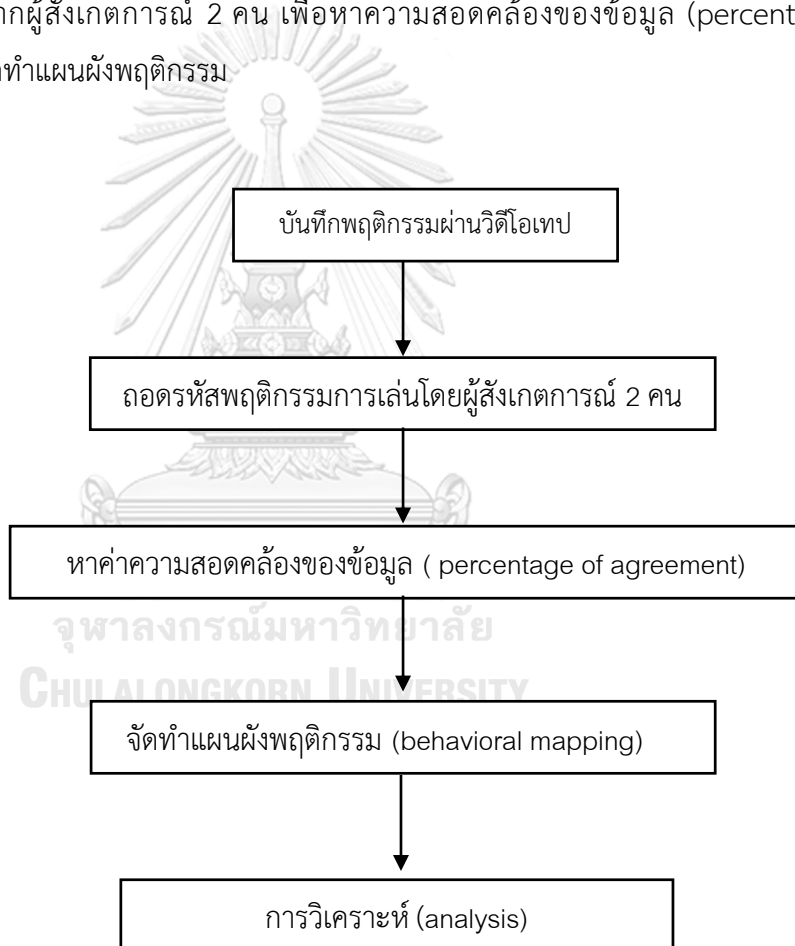
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นเด็กวัยก่อนเข้าเรียน โดยเจาะจงไปในกลุ่มเด็กวัยก่อนเข้าเรียนกลุ่มอายุ 6 เดือนถึง 18 เดือน มีความสามารถในการเคลื่อนย้ายร่างกายไปยังจุดหมายที่ต้องการได้ โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอายุ 6-12 เดือน และ กลุ่มอายุ 12-18 เดือน จำนวนทั้งหมด 24 คน

ภาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

4.3 วิธีดำเนินการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษาถูกสังเกต ด้วยวิธีการสังเกตโดยตรง (direct observation) ซึ่งวิธีหนึ่งที่ใช้สำหรับการศึกษาพฤติกรรมเด็ก ในการศึกษาที่ใช้การบันทึกภาพเคลื่อนไหว โดยมีผู้สังเกตการณ์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับเด็กวัยก่อนเรียน (blind observer) เป็นผู้บันทึกพฤติกรรมเด็ก ข้อดีของการใช้ผู้สังเกตการณ์บันทึกพฤติกรรมคือ เป็นการลดอคติในการบันทึกพฤติกรรม ผู้สังเกตการณ์ถูกอิทธิพลของการรู้จักเด็กมาก่อนในการบันทึกพฤติกรรม และผู้สังเกตการณ์ได้รับการอบรมวิธีการบันทึกพฤติกรรมที่มีความเฉพาะเจาะจง (Coplan, Rubin และ Findlay, 2006)

กระบวนการรวบรวมข้อมูลการสังเกตพฤติกรรมการเล่นในในการวิจัยนี้ทำทั้งหมด 10 ครั้ง โดยการบันทึกภาพเคลื่อนไหวเป็นระยะเวลา 15 นาที ในพื้นที่ศึกษา 4 บริเวณ อันได้แก่ พื้นที่ห้องเด็กอ่อน และพื้นที่ระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อน ซึ่งเป็นพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 6 เดือน ถึง 12 เดือน พื้นที่ห้องเด็กกลาง 1 และพื้นที่กิจกรรมเอนกประสงค์ ซึ่งเป็นบริเวณพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างอายุ 12 เดือน ถึง 13 เดือน จากนั้นให้ผู้สังเกตการณ์ 2 คน ผู้ซึ่งได้รับการอบรมในการลงรหัสพฤติกรรม และมีประสบการณ์ในการทำงานกับเด็กวัยก่อนอนุบาล เป็นผู้ลงรหัสพฤติกรรม การบันทึกรหัสพฤติกรรมจะบันทึกทุก ๆ 10 วินาที ซึ่งใช้ข้อมูลจากเทปบันทึกภาพเคลื่อนไหว การเก็บข้อมูลเริ่มตั้งแต่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2560 ถึงเดือนปลายกรกฎาคม พ.ศ. 2560 หลังจากนั้นนำข้อมูลจากการลงรหัสพฤติกรรมจากผู้สังเกตการณ์ 2 คน เพื่อหาความสอดคล้องของข้อมูล (percentage of agreement) และจัดทำแผนผังพฤติกรรม

ภาพที่ 4- 1: ภาพแสดงกระบวนการดำเนินการวิจัย

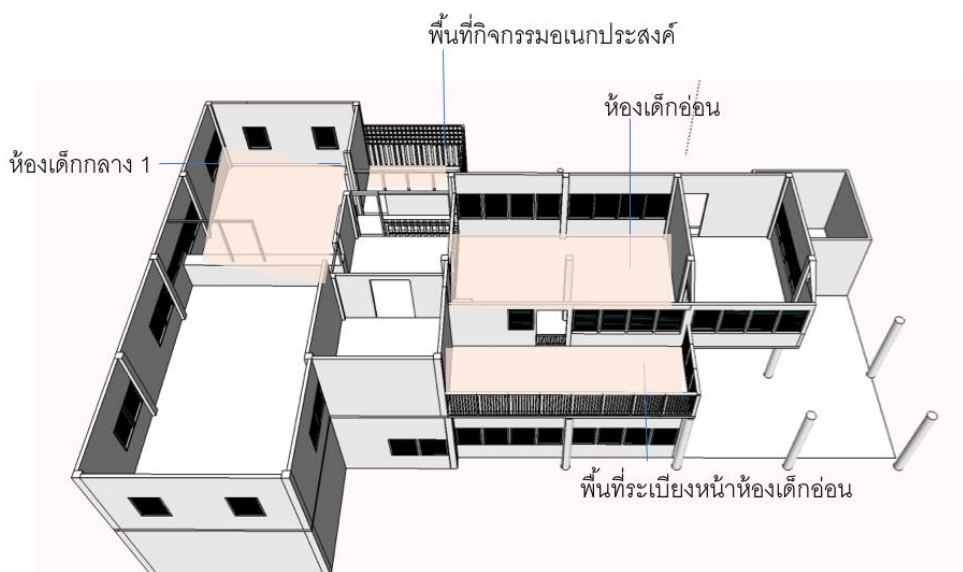
แผนผังพฤติกรรม (behavioral mapping) เป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ในการสังเกตพฤติกรรม โดยที่จะบันทึกตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรม และพฤติกรรมที่ต้องการศึกษา เป็นความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สามารถทำให้ผู้วิจัยทำความเข้าใจในพลวัตของพฤติกรรมและตำแหน่งทางกายภาพที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมที่เกิดขึ้น (Cosco, Moore และ Islam, 2010) การจัดทำแผนผังพฤติกรรม ทำโดยการลงรหัสและความถี่ของการเกิดพฤติกรรมลงในตำแหน่งพื้นที่ศึกษา ซึ่งในการศึกษานี้ แบ่งพื้นที่ศึกษาเป็นตารางสมมติ ภายในตารางมีช่องขนาด 0.5x 0.5 เมตร

การศึกษานี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการปิดล้อม และพฤติกรรมเชิงสังคมของเด็ก โดยศึกษาผ่านการสังเกตพฤติกรรมการเล่น ซึ่งเปรียบได้เหมือนกับการทำงานของวัยเด็ก เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติของเด็ก ศึกษาโดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีโครงสร้าง (structured observation) วิธีที่ใช้ในการสังเกตการณ์จะกล่าวถึงในหัวข้อเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยลำดับถัดไป

4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

แบบสังเกตพฤติกรรมการเล่น โดยดัดแปลงมาจาก The Play Observation Scale (POS) โดย Kenneth H. Rubin ซึ่งการวิจัยนี้เลือกเอาเฉพาะพฤติกรรมการเล่นเชิงสังคม (social behavior) อันได้แก่ พฤติกรรมการเล่นคนเดียว (solitary play behavior) หมายถึงพฤติกรรมการเล่นแยกตัวเล่นโดยลำพัง พฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนาน (parallel play behavior) หมายถึงพฤติกรรมการเล่นที่เกิดจากการมีความสนใจร่วมกัน เล่นในสิ่งเดียวกันในระยะ 1 เมตร แต่ไม่มีการปฏิสัมพันธ์กัน และการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ (social play behavior) หมายถึงการเล่นด้วยกัน พฤติกรรมทั้ง 3 รูปแบบถูกนำมาใช้ในการสังเกตการณ์ในการศึกษานี้ (ภาคผนวก ก)

เพื่อเป็นการลอคติจากการรู้จักเด็กมาก่อน ดังนั้นในการสังเกตการณ์จึงใช้บุคคลภายนอกที่มีประสบการณ์การทำงานกับเด็กเล็กเป็นผู้บันทึกพฤติกรรมการบันทึกพฤติกรรมจากผู้สังเกตการณ์ 2 คน เกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกผู้สังเกตคือ ผู้สังเกตการณ์จะต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานกับเด็กเล็ก และได้รับการอบรมการบันทึกพฤติกรรม ผู้สังเกตการณ์ในการศึกษานี้ได้แก่ นางสาวภาวิมล ประไกรวัน ตำแหน่งคุณครูผู้ช่วยโรงเรียนอนุบาลนานาชาติมัลเบอร์รี่เฮาส์ และนางสาวจารุวรรณ จุลเรือง ตำแหน่งคุณครูพี่เลี้ยงโรงเรียนอนุบาลนานาชาติมัลเบอร์รี่เฮาส์ โดยสังเกตการณ์ผ่านเทปบันทึกภาพเคลื่อนไหวของพื้นที่ศึกษา 4 แห่ง ได้แก่ ห้องเด็กอ่อน ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน ห้องเด็กกลาง 1 และพื้นที่กิจกรรมอนุบาลประสงค์ ระยะเวลาที่ใช้ในการสังเกตการณ์ในแต่ละพื้นที่คือ 15 นาที จำนวน 10 ครั้ง โดยจะทำการบันทึกพฤติกรรมทุก 10 วินาที จนครบ 15 นาที

ภาพที่ 4- 2: แสดงผังบริเวณชั้นสอง และพื้นที่ศึกษา

4.5 ผลการศึกษา

จากการสังเกตพฤติกรรมผ่านเทปบันทึกภาพเคลื่อนไหวของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2 กลุ่ม กลุ่มละ 12 คน บนพื้นที่ศึกษา 4 บริเวณได้แก่ ห้องเด็กอ่อนและ พื้นที่ระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อน ซึ่งเป็นพื้นที่ใช้สอยของเด็กกลุ่มอายุ 6-12 เดือน ห้องเด็กกลางและพื้นที่กิจกรรมนอกประสงค์เป็นพื้นที่ใช้สอยของเด็กกลุ่มอายุ 12-18 เดือน การลงทะเบียนพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม เกิดขึ้น กลุ่มละ $91 \times 12 \times 10 \times 2 = 21,840$ ครั้ง โดยที่ค่าแต่ละค่า มีรายละเอียดดังนี้

91 หมายถึง จำนวนครั้งของการลงทะเบียนพฤติกรรม 1 คนในระยะเวลา 15 นาที

12 หมายถึง จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

10 หมายถึง จำนวนครั้งที่ให้สังเกตการณ์

2 หมายถึง จำนวนพื้นที่ที่กลุ่มตัวอย่างใช้งานในการศึกษา

ผลที่ได้จากการสังเกตของผู้สังเกตการณ์จำนวน 10 ครั้ง ครั้งละ 15 นาที มีความเห็นสอดคล้องในกลุ่มตัวอย่างเด็กอายุ 6 เดือน ถึง 12 เดือน มีค่าความเห็นสอดคล้องเท่ากับ 0.98 หรือ 98% (มีความเห็นไม่ตรงกันเท่ากับ 455 ครั้ง จากการบันทึกพฤติกรรมทั้งหมด 21,840 ครั้ง) และในกลุ่มเด็กอายุ 12 เดือน ถึง 18 เดือน มีค่าเท่ากับ 0.97 หรือ 97% (มีความเห็นไม่ตรงกัน 641 ครั้ง จากการบันทึกพฤติกรรมทั้งหมด 21,840 ครั้ง)

จากแบบสังเกตพฤติกรรม ผู้สังเกตการณ์จะต้องบันทึกพฤติกรรมทุก 10 วินาที เป็นเวลา 15 นาที การลงรหัสพฤติกรรมของเด็ก 1 คน เมื่อครบ 15 นาทีจะเกิดขึ้นเป็นจำนวน 91 รหัส ในการสังเกตพฤติกรรม 1 ครั้ง ดังนั้นในการสังเกตพฤติกรรมเด็กผ่านการเล่นของเด็ก 12 คนบน 1 พื้นที่ศึกษา จะมีความถี่ทั้งหมด $91 \times 12 \times 10 = 10,920$ ครั้ง ความถี่ของการเกิดพฤติกรรมการเล่นคนเดียว การเล่นแบบคู่ขนาน และการเล่นแบบสังคม แบ่งแยกตามพื้นที่ศึกษา

ผลจากการศึกษาความสัมพันธ์ในการใช้พื้นที่ และพฤติกรรมการเล่นเชิงสังคมของเด็ก แบ่งแยกตาม พื้นที่ศึกษา 4 บริเวณ ได้แก่ ห้องเด็กอ่อน ระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อน ห้องเด็กกลาง และพื้นที่กิจกรรมอนุบาล ประมวลผลด้วยการจัดทำแผนผังพฤติกรรมของพฤติกรรมการเล่น 3 รูปแบบได้แก่ พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง พฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนาน และพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

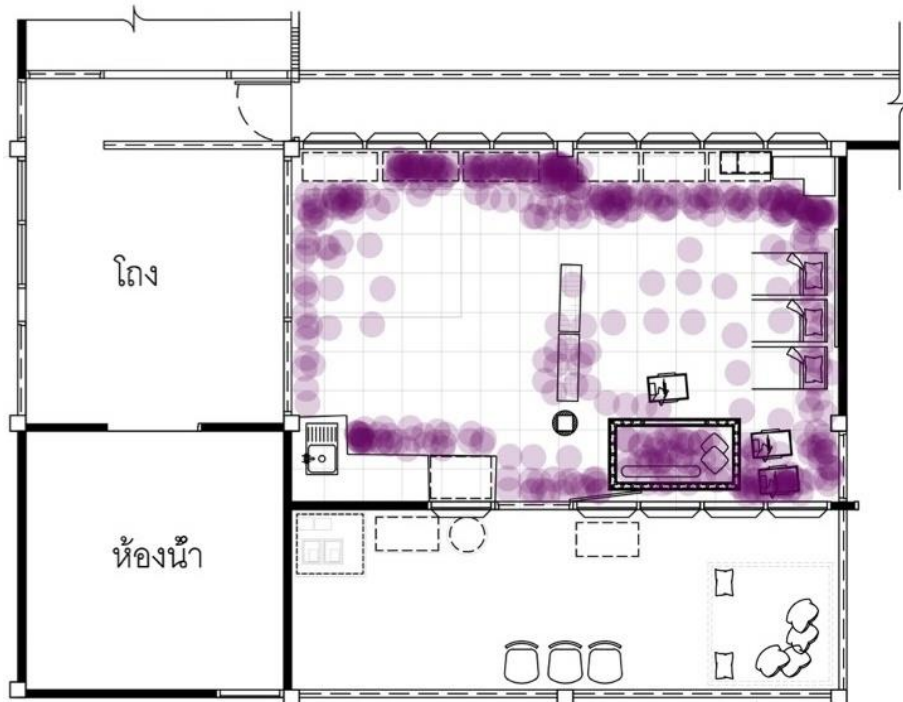

4.5.1 ห้องเด็กอ่อน

1) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง

			316		262	339														
98	161	31		20	18	50	54	169	78	95	98	165	176							
48	41	6								1			27	42						
28	1	1				1			4	9	2	4	64							
40	3	1				15	16	1	1	4	4	1	64							
29				2		34	41			1	1	17	63							
20						26	25	9	14	18	1	4	47							
	154	104	67	5	3	6						60	1	114						
				29	76	53	47		378			173	177	54						

ภาพที่ 4- 3: แผนภาพตัวเลขแสดงความถี่ของพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังภายในห้องเด็กอ่อน

ภาพที่ 4- 4: แผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังภายในห้องเด็กอ่อน

จากแผนผังพฤติกรรมพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังภายในห้องเด็กอ่อนในข้างต้น พบว่าตำแหน่งที่มีความถี่สูงของการเกิดพฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง ได้แก่ พื้นที่ใต้เตียงไม้ของเด็กอ่อน ตู้เก็บของ บริเวณมุมของห้อง โดยมากแล้วพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังมักเกิดตามแนวของการปิดล้อม

เมื่อพิจารณาพฤติกรรมการเล่นทั้ง 3 รูปแบบภายในห้องเด็กอ่อน อันได้แก่ พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง พฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนาน และพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ พบว่า พฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนานมีความถี่ในการเกิดสูงสุด มักเกิดขึ้นบริเวณที่ว่างกลางห้อง ความถี่รองมาคือพฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง มักเกิดบริเวณใกล้แนวการปิดล้อม และพฤติกรรมการเล่นที่มีความถี่ของการเกิดต่ำคือ พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งมักเกิดบริเวณใกล้แนวการปิดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บริเวณที่มีการเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่

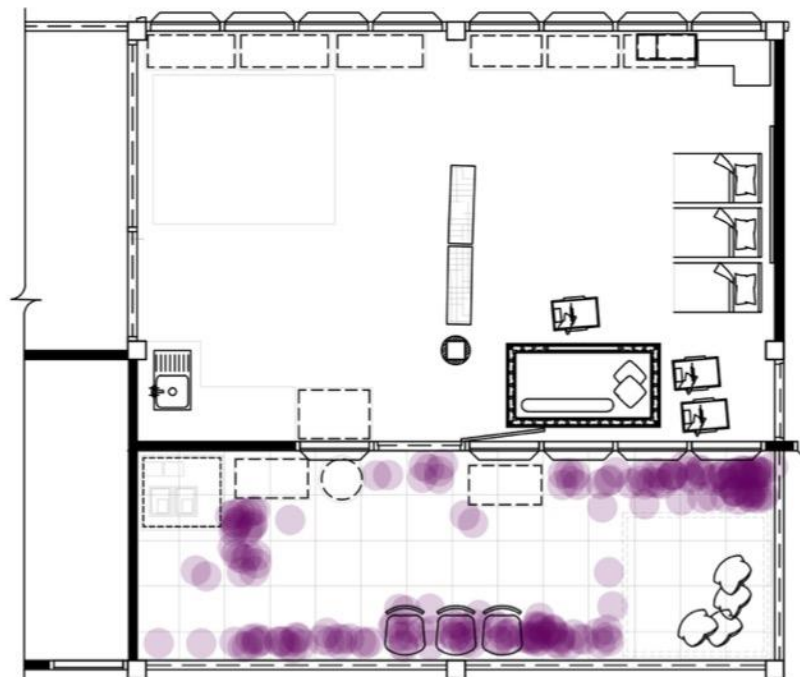

4.5.2 พื้นที่ระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อน

1) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง

				24	60			62	50	78	110	88	244
		146	4			20			12	10	16		150
	24	98									4		
											4		
4	6	88	98	72	146	132	84	192	84	52			

ภาพที่ 4- 9: แผนภาพตัวเลขแสดงความถี่ของพฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง
ภายในพื้นที่ระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อน

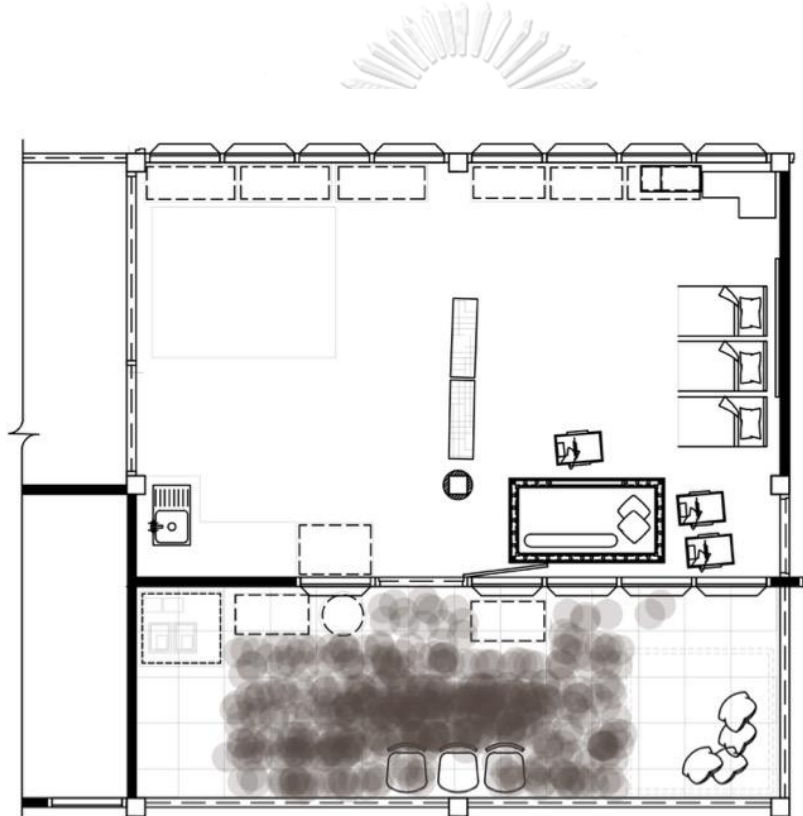
ภาพที่ 4- 10: แผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง
ภายในพื้นที่ระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อน

จากแผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังภายในพื้นที่ระเบียง
ด้านหน้าห้องเด็กอ่อนข้างต้น พบว่า ความถี่ของการเกิดพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังต่ำ อย่างไรก็ตาม
บริเวณที่มักเกิดพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังอยู่บริเวณตามแนวการปิดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณ
มุมของการปิดล้อม

2) พฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนาน

			44	72	32		34	12	26		
	62	104	246	192	250	124	214	100	76		
	130	260	302	310	340	306	332	150	176		
	108	220	242	94	126	124	196	126	144		
	36	102	88	60		48	76	124	40		

ภาพที่ 4- 11: แผนภาพตัวเลขแสดงความถี่ของพฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนาน
ภายในพื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน

ภาพที่ 4- 12: แผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนาน
ภายในพื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน

จากแผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนานภายในพื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อนข้างต้น พบว่าเกิดความถี่ของการเล่นแบบคู่ขนานสูงอยู่บริเวณที่ว่างกลางพื้นที่ระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อน ซึ่งเป็นบริเวณที่เด็กมักล้อมวง หรืออยู่ในบริเวณใกล้ ๆ กัน มีความสนใจเล่นอย่างเดียวกัน แต่ไม่มีการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

3) พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์

		6	6	4				
	4	18	14	14	12	8		60
	12	30	26	42	26	30	10	96
	32	64	20		14	20	12	120
	86	274	244	4		306	198	218

ภาพที่ 4- 13: แผนภาพตัวเลขแสดงความถี่ของพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์
ภายในพื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน

ภาพที่ 4- 14: แผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์
ภายในพื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน

จากแผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ภายในพื้นที่
ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน พบว่าตำแหน่งที่มีความถี่สูงของการเกิดพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์
คือ บริเวณแผงกั้นตก

เมื่อพิจารณาพฤติกรรมการเล่นทั้ง 3 รูปแบบภายในพื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน อันได้แก่ พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง พฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนาน และพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ พบว่าพฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนานมีความถี่ของการเกิดพฤติกรรมสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับ พฤติกรรมการเล่นทั้ง 3 รูปแบบ มักเกิดบริเวณที่ว่างกลางพื้นที่ระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อน พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังมักเกิดขึ้นบริเวณใกล้แนวการปิดล้อม และพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์มีความถี่ของการเกิดพฤติกรรมต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบการเล่นทั้ง 3 ประเภท มักเกิดขึ้นบริเวณแผงกันตก ซึ่งเป็นบริเวณที่เปิดสู่พื้นที่ภายนอก

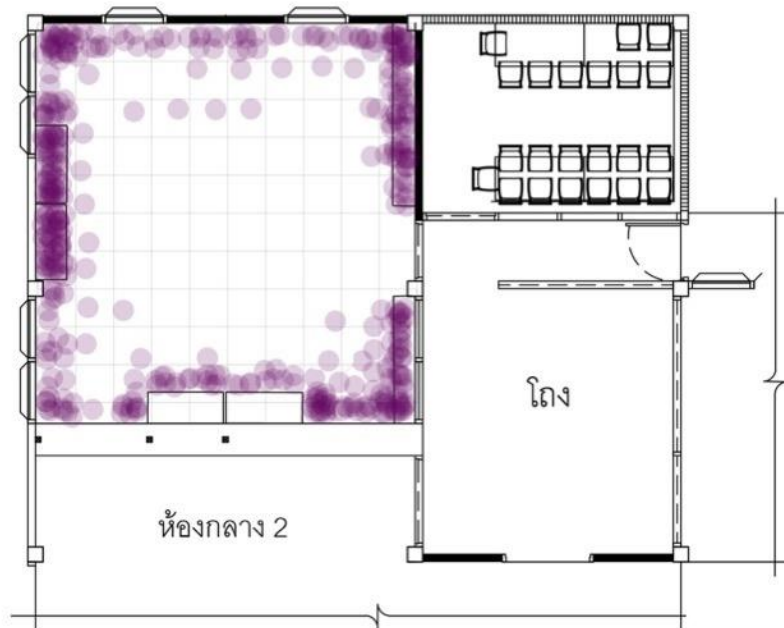

4.5.3 พื้นที่ห้องเด็กกลาง 1

1) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง

227	47	38	37	72	82	26	44	80	241
24	2		11	12	8	4	2	9	89
135		2	1	1	2			16	147
	4							12	172
455									
	7	3							82
457	14	2							44
	11	2		1					48
60	5				5			15	101
93	2	5		1	3		3	14	105
29	2	10	74	79	45	69	3	12	103
112	2	188					199	99	233

ภาพที่ 4- 15: แผนภาพตัวเลขแสดงความถี่ของพฤติกรรมการเล่นแบบ
โดยลำพังภายในห้องเด็กกลาง 1

ภาพที่ 4- 16: แผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง
ภายในห้องเด็กกลาง 1

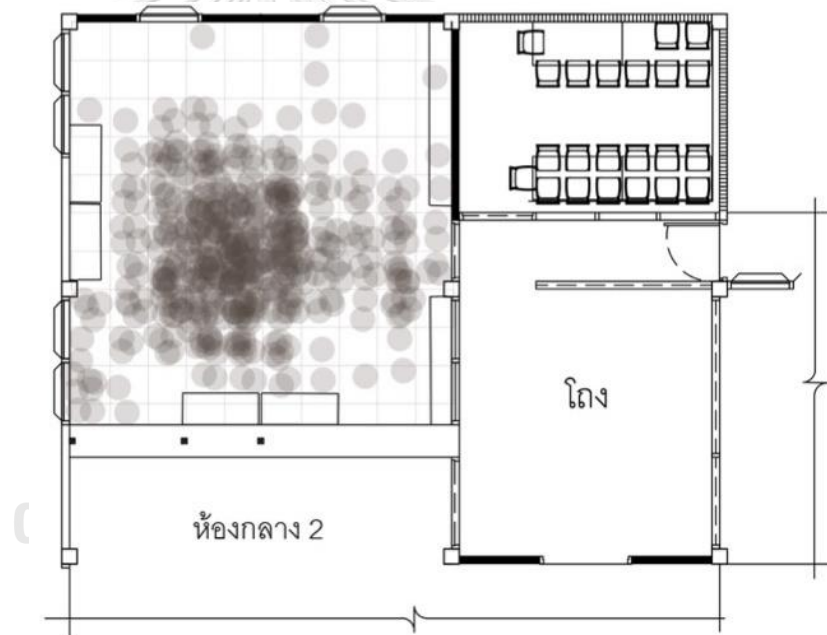
จากแผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังภายในห้องเด็กกลาง 1 พบว่า ตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังเกิดขึ้นบริเวณใกล้แนวการปิดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณมุมของการปิดล้อม และที่ว่างภายในเครื่องเรือน

2) พฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนาน

			6			3			
						3		6	
10	2	28	43	28	6	3	3		
	23	98	109	68	55	17	3	10	3
	39	122	157	144	128	36	38	34	1
	37	93	168	150	160	65	45	61	27
	26	158	167	147	138	65	42	78	35
39	39	119	154	145	125	44	17	65	
15	27	55	89	99	71	4		4	
34	2		14	20	19	6	2	6	
19	3								

ภาพที่ 4- 17: แผนภาพตัวเลขแสดงความถี่ของพฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนาน
ภายในพื้นที่ห้องเด็กกลาง 1

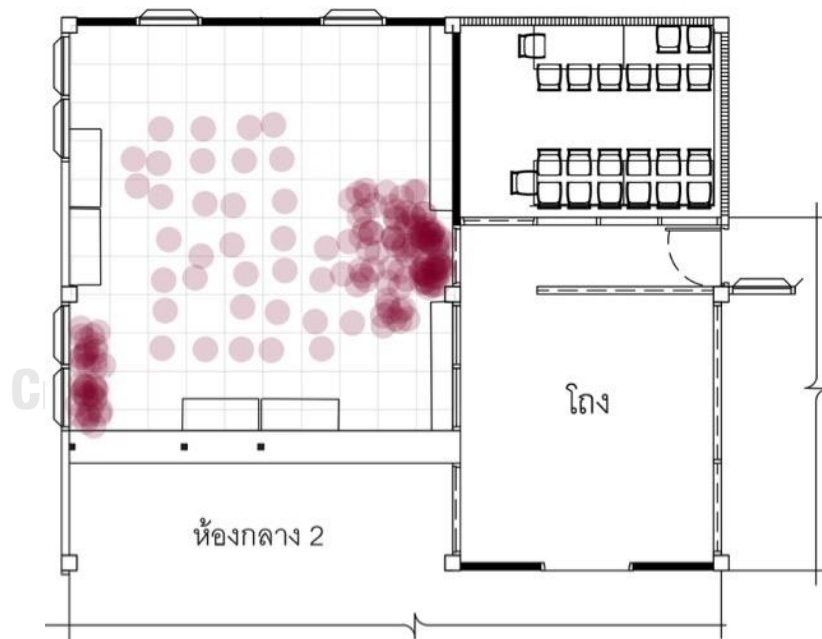
ภาพที่ 4- 18: แผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนาน
ภายในพื้นที่ห้องเด็กกลาง 1

จากแผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนานภายในพื้นที่ห้องเด็กกลาง 1 พบว่าตำแหน่งของการเกิดพฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนานมีความถี่สูงบริเวณที่ว่างกลางห้องเกิดขึ้นโดยทั่วบริเวณพื้นที่ห้องเด็กกลาง 1

3) พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์

			8	6	4	2				
	4	3	4	7	3			37		
	1	7	10	5	5			16	45	
			4	7	1	5		10	58	416
			5		4	4	1	8	88	
172	1	3	1	12	11					
132										
92										

ภาพที่ 4- 19: แผนภาพตัวเลขแสดงความถี่ของพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์
ภายในพื้นที่ห้องเด็กกลาง 1

ภาพที่ 4- 20: แผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์
ภายในพื้นที่ห้องเด็กกลาง 1

จากแผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ภายในพื้นที่ห้องเด็กกลาง 1 พบว่า ตำแหน่งที่มีความถี่ของการเกิดพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์สูงมักเกิดบริเวณใกล้พื้นที่การปิดล้อมที่มีลักษณะเปิดออกสู่พื้นที่ข้างเคียง นอกจากนี้พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นประปรายบริเวณพื้นที่กลางห้อง

เมื่อพิจารณาพฤติกรรมการเล่นทั้ง 3 รูปแบบภายในห้องเด็กกลาง 1 อันได้แก่ พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง พฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนาน และพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ พบว่า พฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนานมีความถี่ของการเกิดพฤติกรรมสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับพฤติกรรมการเล่นทั้ง 3 รูปแบบ มักเกิดบริเวณที่ว่างกลางพื้นที่ห้องกลาง 1 พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังมักเกิดบริเวณใกล้แนวการปิดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่เกิดการบรรจบกันของระนาบเกิดเป็นมุม และบริเวณที่ว่างภายในเครื่องเรือน และพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์มีความถี่ต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับพฤติกรรมการเล่น ทั้ง 3 รูปแบบ พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นโดยทั่วบริเวณห้อง แต่บริเวณที่มีความถี่สูง อยู่บริเวณพื้นที่ใกล้การปิดล้อมที่มีลักษณะเปิด เช่น บริเวณหน้าต่าง และแผงไม้กันประตู

4.5.4 พื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์

1) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง

	164	84	162	86	56	58
	12	10	30	10		104
	16	6	12			92
		12	8	18	22	44
	50	76	54	38	86	100
					120	

ภาพที่ 4- 21: แผนภาพตัวเลขแสดงความถี่ของพฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง
ภายในพื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์

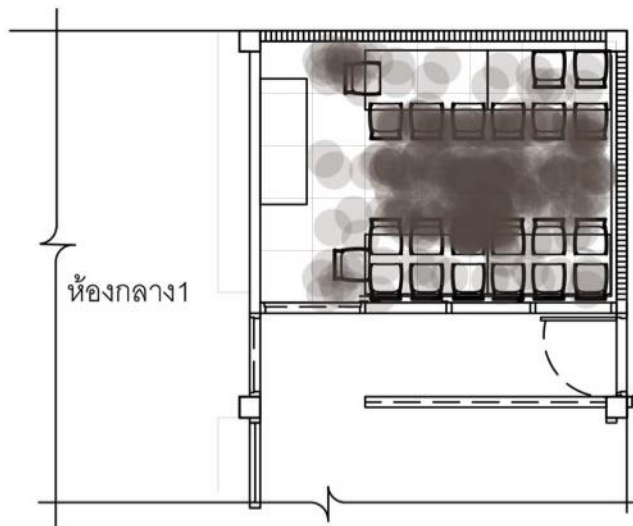
ภาพที่ 4- 22: แผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง
ภายในพื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์

จากแผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังภายในพื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์ข้างต้น พบว่า ตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังอยู่ใกล้แนวการปิดล้อมของระนาบทั้ง 3 ด้าน เว้นเพียงด้านที่เป็นลักษณะผนังทึบ

2) พฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนาน

	180	18	22	16	40	18
		356	450	392	374	364
	20	262	326	323	344	188
	34	324	522	470	456	324
	78	24	26	6	16	14

ภาพที่ 4- 23: แผนภาพตัวเลขแสดงความถี่ของพฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนาน
ภายในพื้นที่กิจกรรมอนุบาลประสงค์

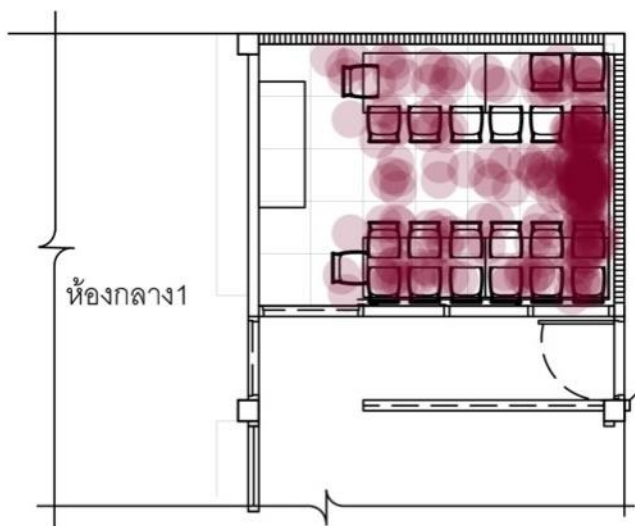
ภาพที่ 4- 24: แผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนาน
ภายในพื้นที่กิจกรรมอนุบาลประสงค์

จากแผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนานภายในพื้นที่
กิจกรรมอนุบาลประสงค์ พบว่าตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนานมีความถี่สูงบริเวณ
ที่ว่างกลางพื้นที่กิจกรรมอนุบาลประสงค์

3) พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์

	40	50	56	28	116	64
	4	66	58	78	66	266
		54	30	52	104	518
	12	54	52	42	58	258
	24	30	62	38	78	62

ภาพที่ 4- 25: แผนภาพตัวเลขแสดงความถี่ของพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์
ภายในพื้นที่กิจกรรมอนุบาลประสงค์

ภาพที่ 4- 26: แผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์
ภายในพื้นที่กิจกรรมอนุบาลประสงค์

จากแผนผังพฤติกรรมแสดงตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ภายในพื้นที่กิจกรรมอนุบาลประสงค์ พบว่าตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นโดยทั่วไปของบริเวณพื้นที่ และมีความถี่สูงเมื่อเข้าใกล้แนวการปิดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณผนังโปร่งด้านที่ไม่มีโต๊ะวางตลอดแนว

เมื่อพิจารณาพฤติกรรมการเล่นทั้ง 3 รูปแบบภายในพื้นที่กิจกรรมอนุเคราะห์ อันได้แก่ พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง พฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนาน และพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ พบว่าพฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนานมีความถี่ของการเกิดพฤติกรรมสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับ พฤติกรรมการเล่นทั้ง 3 รูปแบบ มีความถี่สูงบริเวณที่ว่างกลางพื้นที่กิจกรรมอนุเคราะห์ พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง มีความถี่สูงบริเวณใกล้แนวการปิดล้อม

จากการสังเกตการณ์พฤติกรรมการเล่นในพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 บริเวณ พฤติกรรมการเล่นคู่ขนาน มีความถี่ของการเกิดพฤติกรรมสูงสุดในพื้นที่ทั้ง 4 บริเวณ พื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน และพื้นที่ กิจกรรมอนุเคราะห์ ที่มีลักษณะเป็นพื้นที่ค่อนข้างเปิดโล่ง ทำให้มีความถี่ของการเกิด พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับพฤติกรรมการเล่นทั้ง 3 รูปแบบ

ผลที่ได้จากการสังเกตการณ์นี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการเล่นเชิง สังคม และตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมผ่านแผนผังพฤติกรรม เพื่อนำไปสู่การอธิบายในลำดับถัดไป

4.6 อภิปรายผล

จากแผนผังพฤติกรรมในข้างต้น นำมาสู่การอภิปรายผลเพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการปิดล้อมและพฤติกรรมการเล่นของเด็ก การอภิปรายผลนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนได้แก่ ส่วนที่หนึ่ง เป็นการอธิบาย รูปแบบการเล่นและพัฒนาการของเด็กและพัฒนาการทางจิตวิทยา ภายใต้แนวคิดพัฒนาการทางจิตสังคมของเด็ก ของ Erick Erickson และส่วนที่สอง เป็นการกล่าวถึงความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการเล่นและองค์ประกอบทางกายภาพ

4.6.1 พฤติกรรมการเล่นและพัฒนาการทางจิตวิทยา

1) พฤติกรรมการเล่นและพัฒนาการทางสังคมของเด็ก

เด็กวัยก่อนเรียน เป็นช่วงที่พัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว เมื่อพัฒนาการทางการเคลื่อนไหว กล้ามเนื้อมัดใหญ่เริ่มพัฒนา ส่งผลให้เด็กเกิดพฤติกรรมออกสำรวจ แรกเริ่มเด็กจะสำรวจสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวโดยลำพัง เล่นโดยลำพัง การออกสำรวจทำให้เด็กได้ค้นพบประสบการณ์ใหม่ เรียนรู้และปรับตัว หากเปรียบเทียบพฤติกรรมการเล่นของเด็กกับพัฒนาการการเล่น พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง เปรียบได้กับพัฒนาการขั้นแรกของการเล่นของเด็ก เมื่อเด็กมีพัฒนาการที่มากขึ้น เกิดความสนใจต่อโลกโดยรอบเพิ่มขึ้น ส่งผลให้การเล่น ซึ่งเปรียบได้กับการพัฒนาของเด็กพัฒนาตามด้วย เด็กเริ่มมีความสนใจในสิ่งที่เพื่อนเล่น และแสดงออกโดยการเข้าไปเล่นร่วมกับเพื่อน หากแต่ยังไม่มีปฏิสัมพันธ์ร่วมด้วย หรือ "การเล่นแบบคู่ขนาน" ซึ่งหากเปรียบเทียบการเล่นเป็นลำดับขั้นของพัฒนาการ ขั้นที่ 2 ของการเล่นเชิงสังคม จนกระทั่งสามารถเล่นกับเพื่อนได้ ซึ่งเป็น "การเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์" ซึ่งจะพัฒนาไปสู่การเล่นทางสังคมที่มีรูปแบบที่ซับซ้อนมากขึ้น เช่น การเล่นจำลองสถานการณ์ การเล่นที่มีกฎเกณฑ์ เป็นต้น

จากการสังเกตพฤติกรรมการเล่นของเด็กในพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 บริเวณ ห้องเด็กอ่อนและพื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน เป็นพื้นที่สำหรับเด็กอายุ 6 เดือน ถึง 12 เดือน เป็นวัยที่พัฒนาการทางการเคลื่อนไหวเริ่มพัฒนา การเคลื่อนไหวร่างกายจากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่งยังไม่คล่องแคล่วนัก จุดหมายเป็นจุดหมายในระยะใกล้ การเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ยังไม่ค่อยโดดเด่น เมื่อเทียบกับการเล่นตามลำพังหรือการเล่นแบบคู่ขนาน อย่างไรก็ตาม พบว่าพฤติกรรมที่มีความถี่สูงสุด คือ พฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนาน ทั้งภายในห้องเด็กอ่อนและพื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน ทั้งนี้เพราะของเล่นที่อยู่บริเวณกลางห้องทำให้เด็กเกิดความสนใจเล่นของเล่น แต่ไม่มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จากการสังเกตการณ์พบว่าพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นเล็กน้อยบริเวณใกล้ระนาบการปิดล้อมที่มีลักษณะเชื่อมต่อกับพื้นที่ข้างเคียง

ห้องเด็กกลาง 1 และพื้นที่กิจกรรมเอนกประสงค์ เป็นพื้นที่สำหรับกลุ่มตัวอย่างเด็กอายุ 12 ปี ถึง 16 ปี เป็นวัยที่พัฒนาการทางการเคลื่อนไหวมีความคล่องแคล่วมากขึ้น สามารถเคลื่อนย้ายร่างกายไปยังจุดหมายที่ต้องการได้ว่องไวมากขึ้น และมีจุดหมายที่ไกลมากขึ้น เนื่องจากพัฒนาการต่างๆ ที่พัฒนามาขึ้นกว่าช่วงอายุ 6 เดือน ถึง 12 เดือน ทำให้เด็กเริ่มรู้จักการสื่อสารมากขึ้น ทำให้เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์มากขึ้น

ทั้งกลุ่มเด็กอายุ 6-12 เดือน และกลุ่มอายุ 12-18 เดือน มีพฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนาน บริเวณที่ว่างกลางห้อง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีมีของเล่น ของเล่นเป็นสื่อที่เอื้อให้เกิดความสนใจร่วมกัน เกิดการรวมตัวกัน และมีพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์กัน อย่างไรก็ตามพบว่า พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นน้อยบริเวณที่ว่างกลางห้อง และมีแนวโน้มเกิดพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์มากขึ้นเมื่อเข้าใกล้แนวการปิดล้อม ดังนั้นแนวการปิดล้อมที่เอื้อให้เด็กเกิดการรวมตัวกัน จึงมีคุณสมบัติของความเป็นของเล่น เป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เล่นร่วมกัน

2) ที่ว่างที่ตอบสนองต่อพฤติกรรมเชิงสังคมของเด็ก

จากทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการของ Erick Erickson พัฒนาการขั้นแรกเริ่มคือ ขั้นการไว้วางใจ และการไม่ไว้วางใจ (sense of trust versus sense of mistrust) ถึงแม้ว่าเด็กจะตื่นตาตื่นใจกับการสำรวจสภาพแวดล้อมโดยรอบ แต่อย่างไรก็ตามเด็กก็ยังมีความรู้สึก กล้า ๆ กลัว ๆ ดังนั้นเด็กจึงแสวงหาสภาพแวดล้อมที่ให้ความรู้สึกมั่นคง น่าไว้วางใจ เช่น ที่ว่างภายในตู้ หรือชั้น ที่ให้การโอบอุ้มเสมือนการได้รับอ้อมกอด เป็นที่ว่างที่รองรับการเล่นอยู่โดยลำพัง สร้างสรรค์และจินตนาการภายในโลกส่วนตัวของตนเองภายในสภาพแวดล้อมที่ใหญ่

อย่างไรก็ตามไม่เพียงแต่ที่ว่างที่รองรับพฤติกรรมการแยกตัวอยู่โดยลำพังของเด็กเท่านั้น ที่ว่างบางประเภทก็สามารถกระตุ้นให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ได้ การการสังเกตการณ์ พบว่าพื้นที่บริเวณใกล้การปิดล้อมที่มีลักษณะเปิดออกสู่พื้นที่ข้างเคียง กระตุ้นให้เด็กมารวมตัวกัน การรวมตัวกันของเด็กทำให้เกิดการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

4.6.2 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเล่นและลักษณะทางกายภาพ

1) การเล่นโดยลำพัง

พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังเกิดขึ้นสูงในบริเวณที่มีลักษณะของการปิดล้อมแบบมิดชิด เช่น ภายในห้องเด็กอ่อน ภายในห้องเด็กกลาง ทั้งนี้ทั้งนั้นนั้น แม้ว่าภายในห้องทั้ง 2 จะมีความมิดชิดของการปิดล้อม แต่การสร้างพื้นที่ที่รองรับการเล่นโดยลำพัง การสร้างสภาวะความเป็นส่วนตัว ยังอาศัยทางกายภาพภายในพื้นที่สร้างขอบเขตของที่ว่างส่วนตัวของตนเอง

2) การเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์

พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ มักเกิดบริเวณที่มีลักษณะเปิดโล่ง เช่น บริเวณพื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อนและพื้นที่กิจกรรมอนุบาลประสงค์ หรือบริเวณภายในห้องใกล้การปิดล้อมที่เปิดสู่พื้นที่ข้างเคียง เช่น บริเวณแผงไม้กันประตู บริเวณดังกล่าวมีลักษณะกายภาพที่ดึงดูดให้เด็กได้มาเล่นสนุกกัน ทำให้เกิดการโต้ตอบกันได้ มีขนาดที่รองรับการเล่นด้วยกัน ต่างจากของเล่นที่วางอยู่ที่ว่างกลางห้อง แม้ว่าของเล่นจะสามารถดึงดูดให้เด็กรวมตัวอยู่ด้วยกันได้ แต่ของเล่นเป็นตัวกระตุ้นที่ต้องอาศัยพัฒนาการที่เพิ่มขึ้น เพื่อที่จะเล่นด้วยกันผ่านตัวกลางที่เป็นของเล่นนี้ เช่น การเล่นสมมติ เป็นต้น

เนื้อหาในบทที่ 4 นี้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเล่นเชิงสังคม อันได้แก่ พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง พฤติกรรมการเล่นแบบคู่ขนาน พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ ผ่านการสังเกตการณ์แบบมีโครงสร้าง การเล่นคู่ขนานเป็นการเล่นที่อยู่ในสถานะกึ่งกลางระหว่างการเล่นโดยลำพังและการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ เป็นสถานะที่เริ่มพัฒนาสู่การเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ การวิเคราะห์ในบทถัดไปเป็นการวิเคราะห์พฤติกรรมการเล่นเชิงสังคม ซึ่งจะทำการวิเคราะห์พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง และการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์กับองค์ประกอบทางกายภาพ ที่นำไปสู่การหาลักษณะของที่ว่างส่วนตัว และที่ว่างแห่งการปฏิสัมพันธ์

บทที่ 5

การวิเคราะห์องค์ประกอบทางกายภาพและพฤติกรรมการเล่นของเด็กวัยก่อนเรียน

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้พื้นที่และพฤติกรรมการเล่นเชิงสังคมในบทที่ผ่าน มาได้อธิบายถึงกระบวนการศึกษาโดยเริ่มจากการสังเกตการณ์ การบันทึกพฤติกรรมจากเทป บันทึกภาพเคลื่อนไหวพฤติกรรมการใช้พื้นที่ภายในพื้นที่ศึกษา 4 บริเวณ ได้แก่ ห้องเด็กอ่อน พื้นที่ ระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อน ห้องเด็กกลาง 1 และพื้นที่กิจกรรมอนุบาล ประสงค์ จากนั้นข้อมูลจะถูก นำมาหาค่าความสอดคล้องและนำไปแปรผลในรูปแบบแผนผังพฤติกรรม และการอภิปรายผล

ในบทที่ 5 นี้ เป็นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยอาศัยผลที่ได้จากการศึกษาในบทที่ 4 มาร่วม วิเคราะห์ ร่วมกับแนวคิดเรื่องที่ว่าและการปิดล้อม (เลอสม สถาปิตานนท์, 2554) และแนวคิดทาง ปรัชญาการณศาสตร์สถาปัตยกรรมโลกของเด็ก (ทิพย์สุดา ปทุมานนท์, 2537) เนื้อหาในบทนี้เป็นการ วิเคราะห์องค์ประกอบทางกายภาพจากพฤติกรรมการเล่นเชิงสังคม 2 ประเภท ได้แก่ พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังซึ่งจะนำไปสู่การสร้างที่ส่วนตัวของเด็ก และพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งจะ นำไปสู่ที่ว่างแห่งการปฏิสัมพันธ์

5.1 ห้องเด็กอ่อน

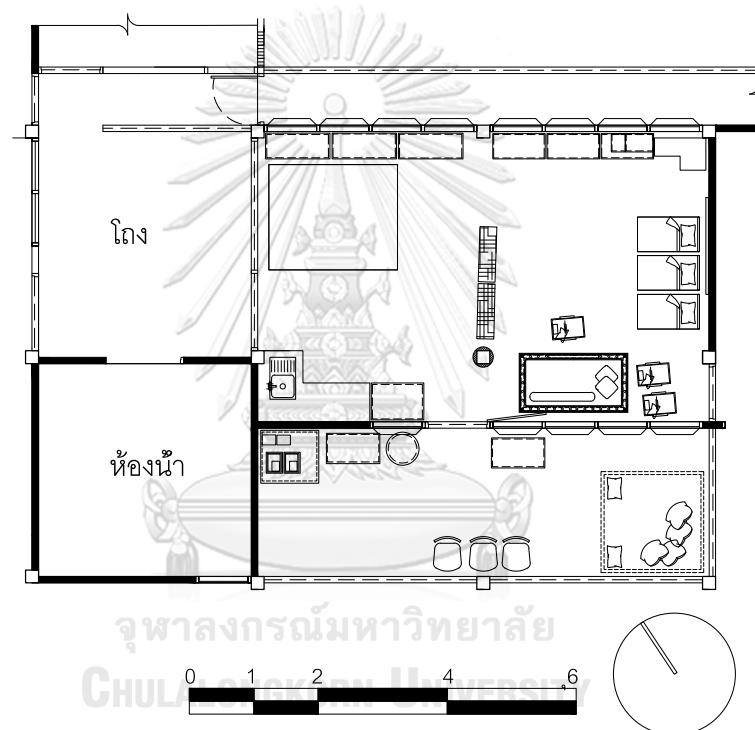
การวิเคราะห์องค์ประกอบทางกายภาพห้องเด็กอ่อนและพฤติกรรมการเล่นเชิงสังคม แบ่ง การวิเคราะห์เป็นการวิเคราะห์พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง ซึ่งประกอบด้วย พฤติกรรมการเล่นโดย ลำพังบริเวณระนาบเดียว พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมด้วยระนาบ 2 ระนาบ พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมด้วยระนาบมากกว่า 2 ระนาบ และการวิเคราะห์ พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งประกอบด้วย พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณใกล้ ระนาบเดียว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1.1 พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง

1) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณระนาบเดียว

พื้นที่ภายในห้องเด็กอ่อนเกิดขึ้นจากการประกอบกันของระนาบใหญ่ ก่อเกิดเป็นที่ว่างขนาดใหญ่รองรับการอาศัยอยู่ของเด็กวัย 6 เดือน ถึง 12 เดือน การอาศัยอยู่ร่วมกันทำให้เกิดการใช้ที่ว่าง ร่วมกัน พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังอาศัยกลไกของลักษณะทางกายภาพในการสร้างที่ว่างส่วนตัว

จากการสังเกตการณ์พฤติกรรมการเล่นเชิงสังคมของเด็กพบว่า พื้นที่ที่เกิดการเล่นโดยลำพังที่เกิดขึ้นบริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมด้วยระนาบเดียว สามารถพิจารณาได้เป็น 2 กรณี ได้แก่ ระนาบเดียวแบบทึบ และระนาบเดียวแบบโปร่ง

ภาพที่ 5- 1: ห้องเด็กอ่อนและพื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน

ระนาบเดียวแบบทึบ มีคุณสมบัติไม่ยอมให้แสงผ่านได้ ตัดความต่อเนื่องทางสายตาจากพื้นที่ภายนอก การปิดล้อมที่มีลักษณะเป็นระนาบเดียวแบบทึบภายในห้องเด็กอ่อน ได้แก่ ระนาบผนัง และระนาบทึบจากองค์ประกอบของเครื่องเรือน ซึ่งในโลกของเด็กและขนาดส่วนของเด็ก ระนาบทึบอันเกิดจากองค์ประกอบของเครื่องเรือนเปรียบได้กับผนัง พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังที่เกิดขึ้นบริเวณนี้ แสดงออกโดยการนั่งหันหน้าเข้าการปิดล้อม เพื่อทำกิจกรรมต่างๆ เช่น เป็นที่ที่เด็กทำของเล่นที่

ตนเองชื่นชอบ นั่งเล่นโดยลำพัง ระบายทึบทำหน้าที่ตัดความต่อเนื่องจากสายตา การนั่งหันหน้าเข้าหาระบาย เปรียบได้กับการใช้ตนเองเป็นอุปกรณ์หนึ่งในการปิดล้อมที่ว่าง เกิดเป็นที่ว่างส่วนตัวภายในที่ว่างขนาดใหญ่

ระบายทึบที่เกิดจากองค์ประกอบของเครื่องเรือน เช่น ตู้เก็บของ ที่มีบานตู้เป็นระบายทึบมีลักษณะที่สามารถเปิดปิดได้ก่อเกิดเป็นพื้นที่ที่เด็กสามารถทดลองความสามารถตนเอง ความอยากรู้อยากเห็นของเด็กวัยก่อนเรียน โครงสร้างที่ยื่นออกจากระบายทึบทำหน้าที่ในการเปิดระบาย ทำให้เด็กได้ทดลองจับโครงสร้างที่ยื่นออก ผนวกกับกำลังแรงเพื่อดึง หรือเปิดระบายออก ด้วยเหตุนี้ทำให้คุณครูมีความจำเป็นที่ต้องป้องกันการเปิดออกของระบายด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การล็อก หรือ การผูกเชือกโครงสร้างที่ยื่นออกจากระบายเข้าด้วยกัน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าระบายจะไม่สามารถเปิดได้ ก็ไม่สามารถลดความพยายามของเด็กในการดึงโครงสร้างที่ยื่นออกจากระบายนี้

ภาพที่ 5- 2: ที่ว่างส่วนตัวที่เกิดจากการปิดล้อมด้วยผ้าม่าน

อนึ่งในกรณีที่ระบายเดี่ยวแบบทึบที่มีคุณสมบัติในการเปิดปิดได้ถูกคลี่ออก จากระบายเดี่ยวกลายเป็นระบายการปิดล้อมที่มากกว่า 1 ระบาย ระบายเดี่ยวแบบทึบที่มีลักษณะนี้ภายใต้ห้องเด็กอ่อน ได้แก่ ระบายของชั้นเก็บเสื้อผ้าเด็กที่ถูกปิดด้วยผ้าม่าน เมื่อผ้าม่านถูกเปิดออก เกิดเป็นที่ว่างส่วนตัวที่เกิดจากการปิดล้อมที่เต็มไปด้วยเสื้อผ้า และผืนผ้าม่าน เด็กนำตนเองเข้าสู่ที่ว่างหลังผ้าม่านเพื่อทำการสำรวจที่ว่าง สร้างประสบการณ์ภายในที่ว่างด้วยระยะแนบชิด การปิดล้อมในระยะดังกล่าวเปรียบได้กับ อ้อมกอดของแม่ที่ให้ความอบอุ่น เกิดความรู้สึกไว้วางใจ อบอุ่นใจ

ระนาบของเบาะนุ่ม ตั้งอยู่บริเวณกลางห้อง เป็นระนาบที่เกิดจากเครื่องเรือน มีความสูงเพียง 30 เซนติเมตร กั้นแบ่งพื้นที่ในห้องออกเป็น 2 ฝั่งอย่างง่าย ด้วยความสูงที่อยู่ในระดับเอวของเด็กและมีผิวสัมผัสที่เป็นมิตรกับเด็ก จึงเป็นบริเวณที่เด็กมักเข้ามาโอบระนาบ กลิ้ง ปีนป่าย หงายหลังไล่ เล่นสนุก ทดลองความสามารถตนเองตามลำพังกับระนาบ

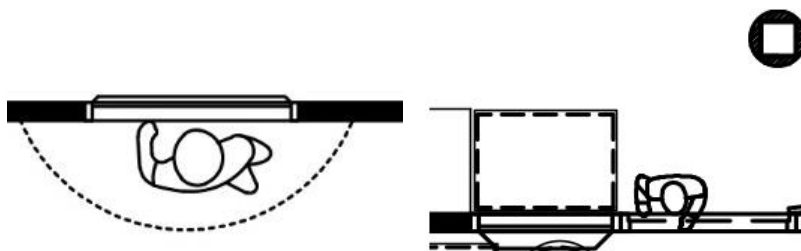

ภาพที่ 5- 3: พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณระนาบบาะนุ่ม

นอกจากการหันหน้าเข้าสู่ระนาบการปิดล้อมแล้ว พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณระนาบเดี่ยวแบบที่บสามารถเกิดได้จากการหันหลังให้การปิดล้อมสู่พื้นที่ภายใน เพื่อสังเกตการณ์บุคคลอื่น ๆ โครงสร้างระนาบที่ตั้งตรงของระนาบให้ความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย เปรียบได้กับแหล่งพักพิง อิงกายให้กับเด็ก

ระนาบเดี่ยวแบบโปร่ง เป็นระนาบที่มีคุณสมบัติยอมให้แสงผ่านได้ เกิดความต่อเนื่องทางสายตาระหว่างพื้นที่ภายในและภายนอกการปิดล้อม ระนาบที่มีลักษณะโปร่งภายในห้องเด็กอ่อน ได้แก่ หน้าต่าง และแผงไม้กั้นประตู โดยส่วนมากพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังเกิดจากการหันหน้าเข้าสู่ระนาบโปร่ง ทอดสายตาไปสู่พื้นที่ภายนอก

หน้าต่างภายในห้องเด็กอ่อนมี 2 ด้าน ได้แก่ ด้านที่เชื่อมระหว่างพื้นที่ภายในห้องกับทางสัญจร และด้านที่เชื่อมระหว่างพื้นที่ภายในห้องกับพื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน หน้าต่างที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังเป็นหน้าต่างที่มีลักษณะที่เด็กสามารถเข้าถึงได้ เป็นพื้นที่ที่เด็กสามารถทอดสายตาออกไปสู่พื้นที่นอการปิดล้อม หรือเป็นพื้นที่ที่เด็กใช้ทดลองกิจกรรมบางอย่าง เช่น พยายามยื่นมือหรือของเล่นออกสู่อีกด้านของพื้นที่ปิดล้อม

ภาพที่ 5- 4: แผนภาพพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณใกล้เคียงแบบโปร่ง

แผงไม้กั้นประตูภายในห้องเด็กอ่อนมี 3 บริเวณ ได้แก่ บริเวณที่กั้นระหว่างพื้นที่ภายในห้องเด็กอ่อนกับพื้นที่ภายในห้องเสริมทักษะ บริเวณที่กั้นระหว่างพื้นที่ภายในห้องเด็กอ่อนกับพื้นที่ระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อน และบริเวณที่กั้นระหว่างพื้นที่ภายในห้องเด็กอ่อนและทางสัญจร โดยที่แผงไม้กั้นประตูสามารถถอดออกได้ทั้ง 3 บริเวณ ด้วยลักษณะที่มีความโปร่ง ทำให้เกิดความต่อเนื่องทางสายตาไปสู่บริเวณพื้นที่ข้างเคียง เป็นที่ที่เด็กใช้เป็นที่ส่วนตัวสำหรับการสังเกตการณ์สภาพแวดล้อม โดยลำพังด้วยการทอดสายตาออกไปสู่พื้นที่ด้านนอกการปิดล้อม หรือรอคอยการออกไปสู่พื้นที่ภายนอก

2) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมด้วยระนาบ 2 ระนาบ

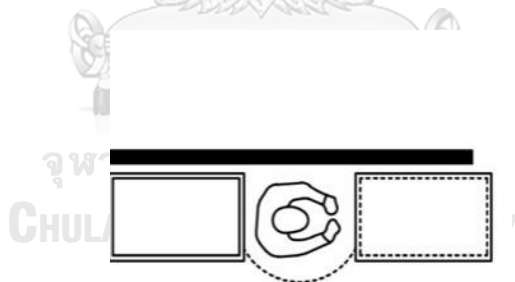
การปิดล้อมที่เกิดจากการประกบกันของระนาบ 2 ระนาบ ทำให้เกิดที่ว่างขนาดเล็กซ่อนอยู่ภายในที่ว่างขนาดใหญ่ เกิดเป็นพฤติกรรมการเข้ามุม โดยส่วนใหญ่พฤติกรรมการเข้ามุมมักเกิดขึ้นจากการปิดล้อมที่เกิดจากการประกบกันของระนาบที่มีลักษณะทึบ 2 ระนาบ ดังเช่น บริเวณที่เครื่องเรือนมาบรรจบกับผนัง หรือเครื่องเรือนบรรจบกับเครื่องเรือน เกิดเป็นที่ว่างของมุม เมื่อเด็กมาเติมเต็มความว่างของมุมด้วยการหันหน้าเข้าสู่มุม ระนาบทึบทำหน้าที่ตัดความต่อเนื่องทางสายตา เด็กจะหลอมตนเองเป็นส่วนหนึ่งของการปิดล้อม เกิดเป็นที่ว่างส่วนตัว

ไม่เพียงแต่มุมที่เกิดจากระนาบ 2 ระนาบที่มาบรรจบกันจะทำหน้าที่ตัดความเชื่อมต่อทางสายตา เพื่อสร้างโลกส่วนตัว ลักษณะที่มั่นคงของมุม ทำให้มุมสามารถเป็นแหล่งพักพิง อิงกาย เป็นพื้นที่ที่ใช้อบมองสังเกตการณ์ผู้อื่นโดยลำพัง

3) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมด้วยระนาบมากกว่า 2 ระนาบ

การปิดล้อมที่เกิดจากการประกอภกันของระนาบมากกว่า 2 ระนาบ ก่อให้เกิดที่ว่างขนาดเล็กซ่อนอยู่ภายในที่ว่างขนาดใหญ่ เช่น ที่ว่างที่เกิดจากการประกอภกันของผนังและเครื่องเรือนเกิดเป็นที่ว่างรูปตัวยู (U-Shape) หรือที่ว่างขนาดเล็กภายในตู้อันเป็นที่ว่างอันเกิดจากการประกอภกันของระนาบต่าง ๆ ของเครื่องเรือน ความว่างเปล่าเชื้อเชิญให้เด็กเข้าไปเติมเต็มที่ว่าง เข้าไปสำรวจพื้นที่ภายในเครื่องเรือนซึ่งเปรียบได้กับห้องขนาดเล็กของเด็กที่ประกอภขึ้นจากระนาบของพื้น ผนัง และฝ้าเพดานในระยะใกล้ชิด

ที่ว่างที่เกิดจากการประกอภกันของผนังและ เครื่องเรือนเกิดเป็นที่ว่างรูปตัวยู เป็นช่องว่างระหว่างชั้นเก็บของ ที่ว่างขนาดเล็กนี้มีลักษณะและขนาดของการปิดล้อมที่เทียบได้กับอ้อมกอดแม่ ความว่างเปล่าของที่ว่างเชื้อเชิญให้เด็กได้เปิดประสบการณ์ในการสัมผัสกับระนาบอย่างใกล้ชิด และสร้างโลกส่วนตัวภายในที่ว่าง อย่างไรก็ตาม การสร้างที่ว่างส่วนตัวต้องเกิดจากความสมัครใจ และเกิดเป็นสภาวะที่พึงพอใจ เนื่องจากพื้นที่บริเวณนี้ที่คุณครูใช้เป็นพื้นที่ “มุมสงบ” (cool down corner) กล่าวได้ว่าเป็นพื้นที่ที่คุณครูแยกให้เด็กอยู่คนเดียวในมุมสงบ (time out) โดยการให้นั่งหันหน้าเข้าสู่การปิดล้อมในระยะเวลานั้น ๆ ระนาบการปิดล้อมทำหน้าที่ให้ที่ว่างนั้นตัดขาดออกจากบริเวณอื่น ๆ เพื่อให้เด็กได้อารมณ์เย็นลง หากเด็กถูกบังคับให้อยู่ในพื้นที่จำกัด ห่างไกลจากสายตาผู้อื่น ซึ่งเกิดจากการถูกบังคับ เด็กจะรู้สึกตกใจกลัวและรู้สึกผิด (Langeveld, 1983b)

ภาพที่ 5- 5: แผนภาพพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังภายในที่ว่างรูปตัวยู

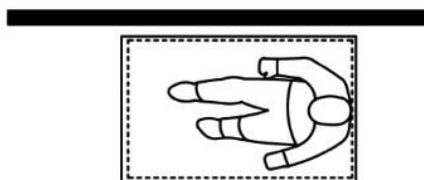
การปิดล้อมที่เกิดจากการประกอภกันของระนาบภายในเครื่องเรือน เช่น ที่ว่างในชั้นเก็บของภายในห้อง ซึ่งมีลักษณะเป็นชั้น จำนวน 2 ชั้น แต่ละชั้นมีความสูง 0.40 เมตร ความว่างเปล่าของที่ว่างภายในชั้นเปิดโอกาสให้เด็กได้เข้าไปสำรวจ สร้างประสบการณ์กับพื้นที่ภายในเครื่องเรือน ซึ่งเปรียบได้กับระนาบพื้น ระนาบผนัง และระนาบฝ้าเพดานในโลกของเด็ก การที่ชั้นมีลักษณะเป็น 2

ชั้น ทำให้เด็กทดลองความสามารถตนเองในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ ด้วยการปีนป่าย เพื่อนำตนเองไปสู่ชั้นที่ 2 ของชั้นเก็บของ สร้างโลกส่วนตัวภายในที่ว่างนั้น

ภาพที่ 5- 6: การสร้างพื้นที่ส่วนตัวภายในที่ว่างของเครื่องเรือน

ภาพที่ 5- 7: แผนภาพพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังภายในที่ว่างภายในเครื่องเรือน

ที่ว่างส่วนตัวที่เกิดจากการประกอบกันของระนาบมากกว่า 2 ระนาบไม่เพียงแต่ เกิดจากการประกอบกันของระนาบที่มีความทึบเท่านั้น การปิดล้อมที่ทำให้เกิดลักษณะโปร่งโล่ง สามารถเกิดเป็นที่ว่างส่วนตัวได้เช่นกัน เช่น พื้นที่ว่างใต้เตียงของเด็กอ่อน พื้นของเตียงยกตัวสูงจากพื้น 0.30 เมตร ค้ำด้วยขาเตียง พื้นที่ว่างใต้เตียงนี้ เชื่อเชียวให้เด็กได้เข้าไปสำรวจระนาบพื้นเตียง ซึ่งเปรียบได้กับระนาบเพดานของเด็ก ขาเตียงเปรียบได้กับเสา ทำหน้าที่ในการสร้างกรอบที่ว่างส่วนตัว เป็นที่ว่างที่อยู่ห่างไกลจากสายตาผู้อื่น ในขณะที่เดียวกันก็มีความต่อเนื่องทางสายตา ที่สามารถเอื้อให้เด็กได้สังเกตการณ์ผู้อื่น สร้างโลกส่วนตัวเงียบ ๆ โดยลำพัง

5.1.2 พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์

เมื่อพิจารณาจากการประกอบกันของระนาบภายในห้องเด็กอ่อน พบว่าพื้นที่ที่มีการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์เกิดจากการเข้าใกล้ระนาบเดียว ซึ่งมีคุณสมบัติที่บดบังสะท้อนภาพ ได้แก่ ระนาบกระจกเงา และระนาบที่มีคุณสมบัติโปร่ง ได้แก่ หน้าต่าง แผงไม้กั้นประตู แม้ระนาบโปร่งที่เกิดการบรรจบกันของระนาบ 2 ระนาบ เกิดเป็นมุม เด็กเลือกสนใจเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นการอธิบายจึงอธิบายส่วนของระนาบเดียว

ระนาบเดี่ยวแบบทึบ เป็นระนาบที่ไม่ยอมให้แสงผ่านได้โดยระนาบทึบที่ก่อให้เกิดการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ คือ กระจกเงาซึ่งมีคุณสมบัติพิเศษในการฉายสะท้อนภาพได้ จึงเกิดการรับรู้เสมือนว่าตนเล่นกับเพื่อนในกระจกเงา

ภาพที่ 5- 8: พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในกระจก

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ระนาบของเบาะนุ่มเป็นระนาบทึบที่มีความสูง 30 เซนติเมตร ด้วยความสูงระดับเอวของเด็ก ทำให้พื้นที่แบ่งออกเป็น 2 ฝั่ง แต่ยังคงมีความต่อเนื่องระหว่างพื้นที่สูง ทำให้เกิดการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณนี้ เป็นบริเวณที่เมื่อเด็กเห็นเพื่อนเล่น ทำให้เกิดการรวมตัวกัน เล่นกันด้วยการทักทายกันระหว่างพื้นที่ 2 ฝั่ง

ภาพที่ 5- 9: พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณเบาะนุ่ม

ระนาบโปร่ง เป็นระนาบที่มีคุณสมบัติยอมให้แสงผ่านได้ ทำให้ที่ว่างเกิดความต่อเนื่องทางสายตาระหว่างที่ว่างภายนอกและภายในการปิดล้อม ระนาบที่มีลักษณะโปร่งภายในห้องเด็กอ่อน ได้แก่ หน้าต่างและแผงไม้กั้นประตู ลักษณะที่เปิดออกสู่พื้นที่อีกด้านหนึ่งของการปิดล้อม จึงทำให้บริเวณนี้เป็นที่เด็กมักมากระจุกตัวรวมกัน

หน้าต่างด้านที่เชื่อมพื้นที่ระหว่าง พื้นที่ภายในห้องเรียน และพื้นที่ระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อน เป็นหน้าต่างที่สูงจากพื้น 0.60 เมตร โดยประมาณ ทำให้เด็กสามารถเข้าถึงได้ ด้วยลักษณะโปร่งใสของหน้าต่าง ทำให้สามารถเห็นพื้นที่ระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อนซึ่งถูกจัดไว้เป็นสนามเด็กเล่นขนาดเล็กสำหรับเด็กอ่อน เป็นพื้นที่ที่ทำให้เกิดการรวมตัวของเด็ก ทำให้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน เช่น แอ้งของเล่นกันเพื่อทดลองยื่นออกไปด้านนอก

แผงไม้กั้นประตู เป็นระนาบโปร่งที่ทำให้เกิดความต่อเนื่องทางสายตา เป็นระนาบที่ความสูงเพียงระดับอกของเด็ก ทำให้เด็กสามารถยื่นศีรษะออกไปสู่พื้นที่ที่เชื่อมต่อกันได้ ตำแหน่งห้องแผงไม้กั้นห้องภายในห้องเด็กอ่อนมี 3 บริเวณ ได้แก่

1) แผงไม้กั้นประตูบริเวณที่กั้นระหว่างพื้นที่ภายในห้องเด็กอ่อนกับพื้นที่ภายในห้องเสริมทักษะ ซึ่งเป็นห้องที่ได้รวบรวมของเล่น เสมือนเป็นที่เล่นในร่มของเด็ก พื้นที่ใกล้เคียง ๆ กับแผงไม้กั้นบริเวณนี้มีเปลวขนาดเล็กสำหรับเด็กทารก สามารถลากเคลื่อนที่ได้ เพลนนี้เป็นอุปกรณ์หนึ่งที่เด็กลากเข้าใกล้บริเวณไม้กั้น เพื่อต่อตัวเองให้สูงพอที่จะชะโงกศีรษะเข้าไปสังเกตสิ่งต่าง ๆ ภายในห้องเสริมทักษะ เมื่อเพื่อนเห็นเพื่อนเล่นสนุก จึงเกิดการรวมตัวของเด็กบริเวณแผงไม้กั้นประตูที่มีความสนใจเดียวกัน พื้นที่เล่นสนุกเล็ก ๆ จึงก่อเกิดขึ้นให้เด็กได้ท้าทายความสามารถตนเองร่วมกับเพื่อน

2) แผงไม้กั้นประตูบริเวณที่กั้นระหว่างพื้นที่ภายในห้องเด็กอ่อนและพื้นที่ระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อนซึ่งเป็นพื้นที่กึ่งภายนอกที่ถูกจัดไว้เป็นสนามเด็กเล่นสำหรับเด็กอ่อน ด้วยตำแหน่งของแผงไม้กั้นประตูบริเวณนี้ทำให้ความต่อเนื่องทางสายตาไปสู่บริเวณภายนอกอาคาร ขนาดความสูงของแผงไม้กั้นทำให้เด็กสามารถชะโงกออกไปด้านนอกได้ เป็นพื้นที่ที่เด็ก ๆ รวมตัวกันเล่นสนุกด้วยการยื่นแขน ขาผ่านซี่เล็ก ๆ ของแผงไม้กั้น หรือทดลองทิ้งของเล่นออกสู่บริเวณระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อนร่วมกับเพื่อน ในยามเช้า เด็ก ๆ มักรวมกันหน้าบริเวณแผงไม้กั้นนี้ รอคอยการออกไปสู่พื้นที่ระเบียงด้านห้องเด็กอ่อน

3) แผงไม้กั้นประตูบริเวณที่กั้นระหว่างพื้นที่ภายในและทางสัญจร บริเวณนี้ แผงไม้กั้นประตูมีลักษณะยาวตลอด สามารถเปิดออกได้แค่บางช่วงเท่านั้น ระดับความสูงของแผงไม้กั้นในบริเวณนี้จะสูงกว่าบริเวณอื่นเล็กน้อย แต่ยังอยู่ในช่วงที่เด็กสามารถมีความต่อเนื่องของสายตาระหว่างพื้นที่ได้ ด้วยตำแหน่งที่ตั้งของแผงไม้กั้นประตูซึ่งอยู่บริเวณทางสัญจร ทำให้เห็นบุคคลที่เดินผ่านไปผ่านมาได้อย่างชัดเจน เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ภายในห้อง และภายนอกห้อง ช่วงเวลาที่เด็กกลาง 1 และกลาง 2 รอคอยการอาบน้ำ บริเวณแผงไม้กั้นประตูนี้มีความครึกครื้นของเด็ก ๆ ของทั้ง 2 ฟากฝั่ง พี่ ๆ ห้องเด็กกลาง และน้องเด็กอ่อนเล่นสนุก ผ่านซี่ไม้ของแผงไม้กั้นประตูระหว่างที่รอคอยการอาบน้ำ ที่บุคคลภายนอกเข้ามาเยี่ยมเยียน แผงไม้กั้นประตูนี้ทำหน้าที่เป็นอุปกรณ์กำบังของการเล่น “จ๊ะเอ๋” ของเด็ก

ภาพที่ 5- 10: พฤติกรรมการเล่นบริเวณประตูที่กั้นระหว่างห้องเด็กอ่อนและห้องเสริมทักษะ

ภาพที่ 5- 11: การรวมตัวกันบริเวณแผงไม้กั้นประตูที่กั้นระหว่างพื้นที่ภายในห้องเด็กอ่อน และพื้นที่ระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อน

5.2 พื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน

การวิเคราะห์องค์ประกอบทางกายภาพของระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อนและพฤติกรรมการเล่นเชิงสังคม แบ่งการวิเคราะห์เป็นการวิเคราะห์พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณ ระนาบเดียว พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมด้วยระนาบ 2 ระนาบ และพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งประกอบด้วย พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณใกล้เคียงระนาบเดียว พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมด้วยระนาบ 2 ระนาบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.2.1 พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง

1) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณระนาบเดียว

ระนาบเดียวในพื้นที่ระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ระนาบทึบ และระนาบโปร่ง เนื่องจากพื้นที่ห้องเด็กอ่อนเป็นพื้นที่ที่ต้องมีคุณครูคอยดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อป้องกันอันตราย บริเวณระนาบทึบเป็นบริเวณที่ประจำของคุณครู ดังนั้น เด็กจึงหลีกเลี่ยงการเล่นโดยลำพังบริเวณใกล้เคียงคุณครู เนื่องจากลักษณะพื้นที่ที่เป็นระนาบ ทำให้มีความโปร่งอยู่มาก ระนาบโปร่งบริเวณพื้นที่ห้องเด็กอ่อน ได้แก่ หน้าต่าง และแผงกั้นตก

หน้าต่าง เป็นบริเวณที่เชื่อมระหว่างพื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อนและพื้นที่ภายในห้องเด็กอ่อน ความโปร่งของหน้าต่างทำให้เกิดความเชื่อมต่อทางสายตาระหว่างพื้นที่ ใช้เป็นที่สังเกตการณ์

บุคคลที่อยู่ภายในห้อง เมื่อเด็กนั่งลงเล่นหันหน้าเข้าหาระนาบ ความโปร่งของระนาบแปรเปลี่ยนเป็นความทึบ เกิดเป็นโลกส่วนตัวในการเล่นโดยลำพัง

แผงไม้กั้นห้อง เป็นบริเวณที่เชื่อมระหว่างพื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อนและพื้นที่ภายในห้องเด็กอ่อน ระดับความสูงของแผงไม้กั้นทำให้เกิดความต่อเนื่องทางสายตาระหว่างพื้นที่ เป็นบริเวณที่เด็กให้สังเกตการณ์ภายในห้องเด็กอ่อน อย่างไรก็ตามเมื่อได้ออกจากห้องเด็กอ่อนสู่พื้นที่ระเบียง ความสำคัญของแผงไม้กั้นประตูถูกลดบทบาทลง

แผงกั้นตึก เป็นบริเวณที่กั้นระหว่างพื้นที่ระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อน และพื้นที่ภายนอก มีความสูงเลยระดับส่วนสูงของเด็ก ความโปร่งของแผงกั้นตึกทำให้เกิดความต่อเนื่องทางสายตาออกไปสู่พื้นที่ภายนอก เนื่องจากตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อนอยู่บริเวณชั้น 2 ทำให้มีความต่อเนื่องทางสายตาของระดับชั้นที่ต่างกันด้วย เป็นพื้นที่ที่เด็กสามารถปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม สื่อสารกับตนเอง บริเวณใกล้แผงกั้นตึก มีม้านั่งรูปสัตว์ตั้งอยู่ เป็นที่ที่เด็กนิยมนั่งมองทิวทัศน์ หรือสังเกตการณ์เพื่อนที่เล่นอยู่บริเวณใกล้เคียงโดยลำพัง

ภาพที่ 5- 12: พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณแผงกั้นตึก

2) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมด้วยระนาบ 2 ระนาบ

การปิดล้อมที่เกิดจากการประกอภกับของระนาบ 2 ระนาบบริเวณพื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน มี 3 รูปแบบ ได้แก่ การปิดล้อมที่เกิดจากการประกอภกันของระนาบที่บกับระนาบที่บ การปิดล้อมที่เกิดจากการประกอภกันของระนาบที่บกับระนาบโปรง และการปิดล้อมที่เกิดจากการประกอภกันของระนาบโปรงกับระนาบโปรง

การปิดล้อมที่เกิดจากการประกอภกันของระนาบที่บกับระนาบที่บ เกิดเป็นที่ว่างรูปตัวแอล (L-shape) พื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อนที่มีลักษณะนี้คือ บริเวณที่ระนาบผนังที่บ 2 ด้านมาบรรจบกัน บริเวณนี้มีการตั้งโต๊ะเพื่อทำเป็นมุมหนังสือและของเล่นขนาดเล็ก การมีโต๊ะอยู่บริเวณมุม ทำให้เด็กไม่สามารถเข้าใกล้การปิดล้อมได้ พฤติกรรมการเล่นคนเดียวแสดงออกในรูปแบบการเล่นกับหนังสือโดยอยู่ใกล้กับบริเวณโต๊ะ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ภาพที่ 5- 13: พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง
CHULALONGKORN UNIVERSITY

การปิดล้อมที่เกิดจากการประกอภกันของระนาบที่บกับระนาบโปรง เกิดเป็นที่ว่างรูปตัวแอล พื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อนที่มีลักษณะนี้ คือ บริเวณที่ระนาบของแผงกันตกและระนาบของผนังมาบรรจบกัน บทบาทของพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังในบริเวณนี้ไม่ชัดเจนนักเนื่องจากเป็นบริเวณที่คุ้นเคยกับสิ่งของตาเด็ก

การปิดล้อมที่เกิดจากการประกอภกันของระนาบโปรงกับระนาบโปรง ได้แก่ บริเวณแผงกันตก และคอกกันเด็กมาบรรจบกันเกิดเป็นมุมที่ว่างรูปตัวแอล ด้วยลักษณะความโปรง ทำให้เกิดความต่อเนื่องทางสายตาทั้งในระดับเดียวกัน และระดับชั้นล่าง เป็นบริเวณที่เด็กใช้สังเกตการณ์ และมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมโดยลำพัง

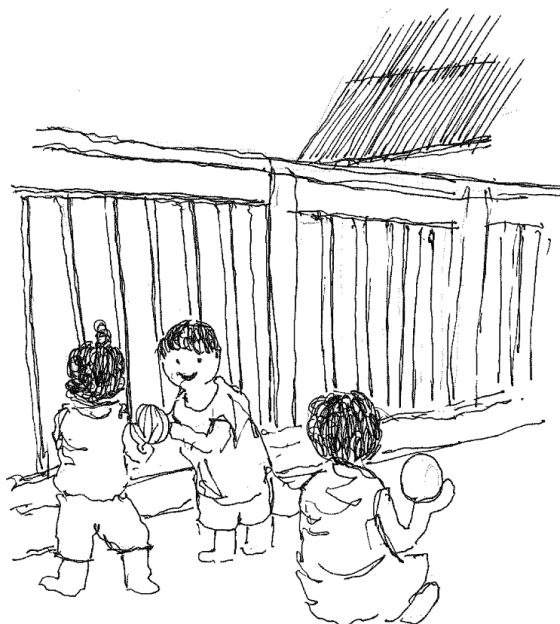
3) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมด้วยระนาบมากกว่า 2 ระนาบ

พื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อนที่มีลักษณะนี้ได้แก่ บริเวณที่ระนาบหน้าต่างมาบรรจบกับระนาบของแผงกั้นตักและคอกกั้นเด็ก เกิดเป็นที่ว่างขนาดเล็กรูปตัวยู (U-shape) ที่บริเวณระนาบแผงกั้นตักมีแผงมุ้งลวดวางซ้อนอยู่ ความสูงของแผงมุ้งลวดบดบังการมองเห็น ทำให้ขาดความต่อเนื่องทางสายตาระหว่างพื้นที่ในระดับเดียวกันและระดับชั้นล่าง บริเวณนี้เป็นบริเวณที่ห่างไกลจากสายตาคูณครู อีกทั้งมีลักษณะเป็นที่ว่าง ที่มีความว่าง เชื้อเชิญให้เด็กเข้าไปเติมเต็มความว่างเปล่า

5.2.2 พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์

1) พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณระนาบเดียว

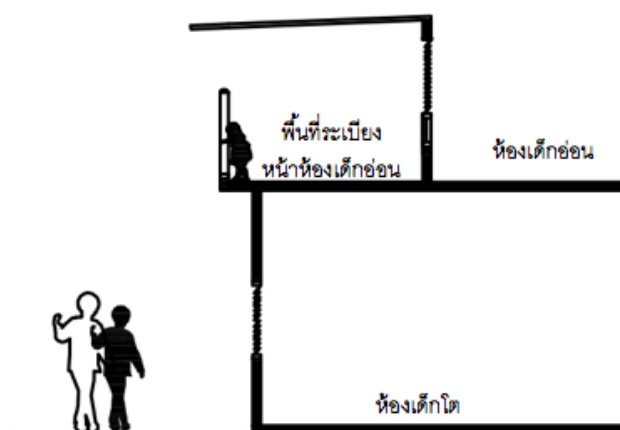
ด้วยลักษณะของพื้นที่ระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อนที่มีความโปร่งสูง พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์มักเกิดขึ้นใกล้ระนาบโปร่ง ได้แก่ แผงกั้นตัก เป็นบริเวณที่เด็ก ๆ มักจะมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนข้าง ๆ ทำกิจกรรม เล่นสนุกร่วมกัน เช่น แบ่งปันของเล่น ทดลองหย่อนของเล่นผ่านซี่ของแผงกั้นตักสู่ด้านล่าง ด้วยโครงสร้างที่มีความโปร่งของแผงกั้นตักและตำแหน่งของพื้นที่ระเบียงห้องเด็กอ่อน ทำให้เกิดความต่อเนื่องทางสายตาทั้งในทางราบและทางตั้ง การมีปฏิสัมพันธ์จึงไม่เพียงเกิดขึ้นกับเพื่อนที่อยู่ในพื้นที่เดียวกันเท่านั้น แต่ยังเกิดกับบุคคลที่สัญจรบริเวณชั้น 1 ด้วย

ภาพที่ 5- 14: พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณแผงกั้นตัก

แผงไม้กั้นประตู เป็นอีกบริเวณหนึ่งที่มีลักษณะเป็นระนาบโปร่ง ความโปร่งและระดับความสูงของแผงไม้กั้น ทำให้เกิดความต่อเนื่องทางสายตาสู่พื้นที่ภายในห้องเด็กอ่อน เมื่อเด็กได้ออกจากพื้นที่ภายในห้องเด็กอ่อนสู่พื้นที่ระเบียง แผงไม้กั้นประตูจะถูกลดความนิยมลงไป เด็ก ๆ เลือกที่จะเข้าไปใกล้แผงกั้นตึก แม้ว่าระนาบของแผงไม้กั้นประตูจะมีลักษณะที่คล้ายกันกับแผงกั้นตึก แต่พื้นที่บริเวณแผงกั้นตึกจะเป็นบริเวณได้รับความนิยมจากเด็ก ๆ มากกว่า

ภาพที่ 5- 15: แผนภาพแสดงพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างชั้นบนและชั้นล่าง

2) พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมด้วยระนาบ 2 ระนาบ

พื้นที่ระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อนที่มีลักษณะนี้ ได้แก่ บริเวณที่เกิดจากการบรรจบกันของแผงกั้นตึกและคอกกั้นเด็กเกิด เป็นที่ว่างมุมรูปตัวแอล (L-shape) เป็นบริเวณที่เด็กมีการปฏิสัมพันธ์ทั้งกับเพื่อนที่อยู่ในระดับชั้นเดียวกัน และบุคคลที่เกินสัญจรผ่านไปมาบริเวณชั้นล่าง

ภาพที่ 5- 16: ทางเข้าบ้านสมวัยจากมุมมองระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน (ซ้าย)

ภาพที่ 5- 17: ประตูทางเข้าบ้านสมวัยจากมุมมองระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน (ขวา)

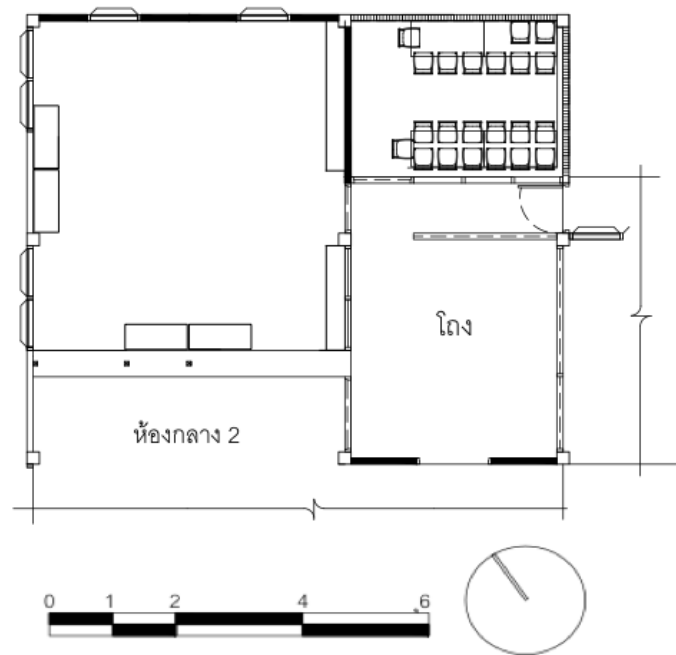
5.3 ห้องเด็กกลาง 1

การวิเคราะห์ห้องค์ประกอบทางกายภาพพื้นที่ห้องเด็กกลาง 1 และพฤติกรรมการเล่นเชิงสังคม แบ่งการวิเคราะห์เป็นการวิเคราะห์พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง ซึ่งประกอบด้วย พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณใกล้เคียง พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมด้วยระนาบ 2 ระนาบ พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมด้วยระนาบมากกว่า 2 ระนาบ และพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งประกอบด้วย พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณระนาบเดียวโดยมีรายละเอียดดังนี้

5.3.1 พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง

1) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณระนาบเดียว

พื้นที่ภายในห้องเด็กกลางเกิดขึ้นจากการประกอบกันของระนาบใหญ่ ก่อเกิดเป็นที่ว่างขนาดใหญ่รองรับการอาศัยอยู่ของเด็กวัย 12 เดือน ถึง 18 เดือน เกิดการใช้ที่ว่างร่วมกันระหว่างเด็ก ๆ และคุณครู ในบางครั้งเด็กต้องการที่ว่างส่วนตัวเพื่อรองรับการกระทำกิจกรรมของตนเองโดยลำพัง จากการสังเกตการณ์พฤติกรรมการเล่นเชิงสังคมของเด็กพบว่า พื้นที่ที่เกิดการเล่นโดยลำพังที่เกิดบริเวณใกล้การปิดล้อมของระนาบเดียว สามารถพิจารณาได้เป็น 2 กรณีได้แก่ ระนาบเดียวแบบทึบ และระนาบเดียวแบบโปร่ง

ภาพที่ 5- 18: แผนผังห้องเด็กกลาง 1 และพื้นที่กิจกรรมอนุบาลประสมค์

ระนาบเดี่ยวแบบตีบภายในห้องเด็กกลาง ได้แก่ ระนาบของผนัง ทั้งผนังที่มีความสูงจากพื้นถึงฝ้าเพดาน ผนังที่มีความสูง 1 เมตรซึ่งกั้นระหว่างพื้นที่ห้องเด็กกลาง 1 กับพื้นที่ห้อง เด็กกลาง 2 และระนาบตีบจากองค์ประกอบของเครื่องเรือน ที่เปรียบได้กับระนาบของผนัง พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังแสดงออกโดย การอยู่ใกล้บริเวณระนาบตีบ พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังแสดงออกโดยการนั่งหันหน้าเข้าหาระนาบตีบ เป็นการนำตนเองเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการปิดล้อมที่ว่าง เพื่อทำกิจกรรมของตนเอง หรือเล่นกับส่วนที่ยื่นออกจากระนาบตีบเพื่อทดสอบความสามารถของตนเอง เช่น ความพยายามในการดึงเพื่อเปิดระนาบตู้ การหันหน้าเข้าสู่ระนาบตีบ ระนาบตีบทำหน้าที่ตัดความต่อเนื่องทางสายตาออก นอกจากนี้พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังแสดงออกโดยหันหน้าออกจากระนาบตีบ เพื่อสังเกตการณ์บุคคลอื่น ๆ หรือนั่งทำกิจกรรมของตนเองโดยลำพัง ระนาบตีบทำหน้าที่เป็นแหล่งพักพิง อิงกาย ก่อให้เกิดความรู้สึกไว้วางใจ ปลอดภัย และให้ความรู้สึกเป็นมิตรแก่เด็ก

ภาพที่ 5- 19: พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง

อนึ่งระนาบที่บที่มีความสูงจากพื้นเพียง 1 เมตร เมื่ออยู่ใกล้ระนาบ ระนาบทำหน้าที่ตัดความต่อเนื่องทางสายตา รองรับการทำกิจกรรมการเล่นโดยลำพังของเด็ก การถอยห่างออกจากระนาบนี้ ทำให้เผยให้เห็นความต่อเนื่องทางสายตาที่เชื่อมไปสู่บริเวณห้องกลาง 2 ได้ทีละน้อย แม้ว่าเด็กจะทำกิจกรรมของตนเองโดยลำพังภายในที่ว่างส่วนตัวของตนเอง แต่เมื่อเด็กได้ยินเสียงเรียกของคุณครูที่มาจากอีกด้านของระนาบ เด็กจะตื่นจากโลกส่วนตัวของตนเองและถอยห่างจากระนาบจนได้ระยะที่สามารถทักทายกับเจ้าของเสียง

ระนาบโปร่ง เป็นระนาบที่ทำให้เกิดความต่อเนื่องทางสายตาระหว่างพื้นที่ภายในปิดล้อม และพื้นที่ภายนอกการปิดล้อม ระนาบที่มีลักษณะโปร่งภายในห้องเด็กอ่อนได้แก่ หน้าต่าง แผงไม้กั้นประตู และ ระนาบผนังที่บที่มีความสูงจากพื้น 1 เมตร โดยส่วนมากพฤติกรรมก็เล่นโดยลำพัง แสดงออกโดยการหันหน้าเข้าใกล้ระนาบโปร่ง ทอดสายตาไปสู่พื้นที่ภายนอกการปิดล้อมเพื่อสังเกตการณ์

หน้าต่างภายในห้องเด็กกลางมีอยู่โดยรอบห้อง อยู่สูงจากระดับพื้น 0.80 เมตร โดยหน้าต่างที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังของเด็กเป็นหน้าต่างที่มีลักษณะที่เด็กสามารถเข้าถึงได้ เนื่องจากความสูงจากพื้น 0.80 เมตร เมื่อเทียบกับความสูงของเด็ก ทำให้เด็กต้องเขย่ง หรือปีนโดยอาศัยอุปกรณ์บริเวณที่อยู่ใกล้ เช่น ที่นอนที่วางซ้อนกัน เพื่อเข้าถึงหน้าต่าง ดังนั้นพื้นที่บริเวณขอบหน้าต่างซึ่งเด็กใช้เป็นหลักในการจับ ยึดเมื่อเขย่งจึงมีผลทำให้หน้าต่างแต่ละตำแหน่งมีความนิยมไม่เท่ากัน หน้าต่างที่ไม่มีขอบหน้าต่างให้จับ หรือยึด จะได้รับความสนใจจากเด็กเพียงชั่วคราวเท่านั้น

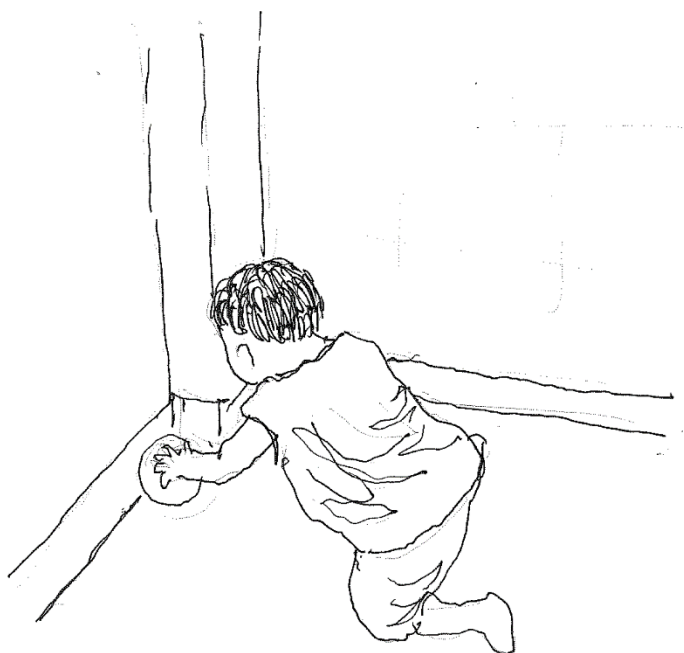

ภาพที่ 5- 20: พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณหน้าต่าง

แผงไม้กั้นประตูภายในห้องเด็กกลาง 1 กั้นอยู่ระหว่างพื้นที่ภายในห้องเด็กกลาง 1 และทางสัญจร ระดับความสูงและความโปร่งของระนาบทำให้เกิดความต่อเนื่องทางสายตาไปสู่บริเวณข้างเคียง เป็นบริเวณที่เด็กใช้เป็นที่ส่วนตัวสำหรับการสังเกตการณ์โดยลำพัง หรือรอคอยการออกไปสู่พื้นที่นอกการปิดล้อม

2) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมด้วยระนาบ 2 ระนาบ

การปิดล้อมที่เกิดจากการประกอบกันของระนาบ 2 ระนาบ ทำให้เกิดที่ว่างขนาดเล็กซ่อนอยู่ภายในที่ว่างขนาดใหญ่ ทำให้เกิดพฤติกรรมการเข้ามุม โดยส่วนใหญ่พฤติกรรมการเข้ามุมมักเกิดจากการประกอบกันของระนาบที่บ 2 ระนาบ เช่น บริเวณที่ระนาบผนังมาบรรจบกัน หรือบริเวณที่เครื่องเรือนบรรจบกับผนัง เกิดเป็นที่ว่างของมุม ความว่างเปล่าของมุมเชื้อเชิญให้เด็กได้เข้าเต็มเต็ม ระนาบที่บทำหน้าที่ตัดความต่อเนื่องทางสายตาเมื่อเด็กหันหน้าเข้าสู่มุมการปิดล้อม นอกจากนี้ “มุม” ที่เกิดจากระนาบที่บให้ความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย ยังเป็นที่ว่างสำหรับการพักพิง อิงกาย และเป็นที่ที่ใช้สำหรับสังเกตการณ์ผู้อื่นโดยลำพัง

ภาพที่ 5- 21: พฤติกรรมการเล่นแบบเข้ามุม

การปิดล้อมที่เกิดจากการประกบกันของระนาบโปร่งและทึบ ภายในห้องเด็กกลาง 1 ได้แก่ บริเวณที่หน้าต่างบรรจบกับผนังเกิดเป็นพื้นที่มุม เนื่องจากตำแหน่งของหน้าต่างที่อยู่สูงจากพื้น 0.80 เมตร บริเวณหน้าต่างมีบานมุ้งลวดอีกชั้น ทำให้เด็กไม่สามารถยัด เกาะ หรือจับบริเวณขอบหน้าต่างได้ เด็กสนใจหน้าต่างบริเวณนี้เพียงชั่วคราวเท่านั้น ถึงแม้ว่าหน้าต่างจะมีคุณสมบัติเป็นระนาบโปร่งสามารถทำให้เกิดความต่อเนื่องทางสายตาไปสู่บริเวณภายนอกได้ แต่เด็กไม่สามารถเข้าถึงหน้าต่างนั้น ๆ ได้ หรือเข้าถึงได้น้อย ระนาบผนังที่อยู่ต่ำกว่าระดับหน้าต่างมีส่วนของผนังทึบ “มุมส่วนตัว” บริเวณนี้จึงเสมือนเป็นมุมที่เกิดจากระนาบทึบมาบรรจบกัน

การปิดล้อมที่เกิดจากการประกบกันของระนาบโปร่งและโปร่ง ภายในห้องเด็กกลาง 1 ได้แก่ บริเวณที่เกิดจากการบรรจบกันของระนาบผนังทึบที่มีความสูงจากพื้น 1 เมตร และหน้าต่าง พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังแสดงออกโดยที่เด็กพยายามเข้าใกล้ระนาบโปร่งด้วยการอาศัยอุปกรณ์ใกล้ตัว เช่น ใช้นอนที่วางซ้อนกันบริเวณมุมเป็นบันไดเพื่อที่จะเข้าใกล้ความโปร่งของระนาบ อนึ่ง การปิดล้อมที่เกิดจากการประกบกันของระนาบโปร่งด้วยกัน เด็กจะเลือกสนใจระนาบที่มาบรรจบกันด้านใดด้านหนึ่ง

3) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมด้วยระนาบมากกว่า 2 ระนาบ

การปิดล้อมที่เกิดจากการประกอบกันของระนาบมากกว่า 2 ระนาบ ก่อให้เกิดที่ว่างขนาดเล็ก ซ่อนอยู่ภายในที่ว่างขนาดใหญ่ เช่น ที่ว่างขนาดเล็กภายในตู้ หรือชั้นวางของอันเกิดจากการประกอบกันของระนาบภายในเครื่องเรือน ในยามปกติตู้มีหน้าที่เก็บของเล่น เมื่อของเล่นถูกยกออกไปเกิดเป็นความว่างภายในที่ว่างขนาดเล็ก ความว่างเปล่านี้อาจเชื่อเชิญให้เด็กได้เปิดประสบการณ์เข้าไปสำรวจพื้นที่ภายในเครื่องเรือนซึ่งเปรียบได้กับระนาบของพื้น ผนัง และฝ้าเพดาน ในระยะใกล้ชิด ลักษณะที่ว่างที่เกิดจากการประกอบกันของระนาบมากกว่า 2 ระนาบ เปรียบได้กับการถูกรอบกอด ห่อหุ้ม ปลอดภัย และเป็นมิตร เด็กได้ทดลองความสามารถตัวเองด้วยการปีนป่ายเพื่อนำตนเองไปสร้างโลกส่วนตัวภายในที่ว่างนั้น

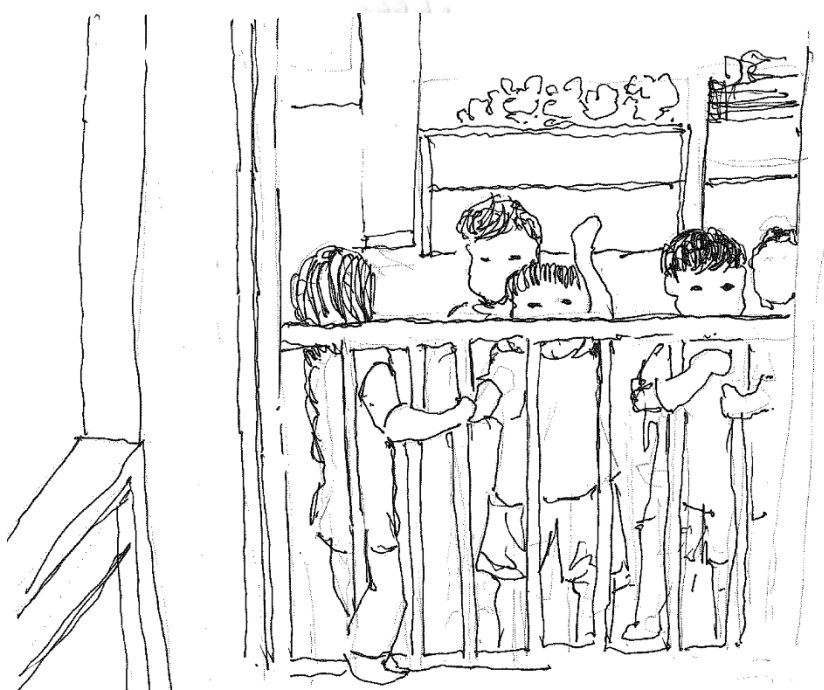
ภาพที่ 5- 22: พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณชั้นเก็บของ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

5.3.2 พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์

เมื่อพิจารณาจากการประกอบกันของระนาบภายในห้องเด็กกลาง 1 พบว่าพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์เกิดบริเวณระนาบเดียว ซึ่งเป็นระนาบเดียวที่มีลักษณะโปร่ง ได้แก่ แผงไม้กั้น และหน้าต่าง นอกจากการเข้าใกล้ระนาบแล้ว เด็กสามารถเรียนรู้พฤติกรรมการถอยห่างเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ผ่านระนาบ ได้แก่ ผนังทึบที่มีความสูงของผนัง ประมาณ 1 เมตร

แผงไม้กั้นเป็นบริเวณที่กั้นระหว่างพื้นที่ภายในห้องเด็กกลาง 1 และทางสัญจร ความโปร่งและระดับความสูงของแผงไม้กั้นทำให้เกิดความต่อเนื่องทางสายตาไปสู่พื้นที่นอกห้องกลาง 1 อีกทั้ง

ตำแหน่งของห้องกลาง 1 ซึ่งอยู่ปลายสุดของเส้นทางสัญจรก่อนที่จะเลี้ยวไปสู่บริเวณพื้นที่ที่ต่าง ๆ บริเวณ 2 ได้แก่ ห้องเด็กอ่อน ห้องน้ำ ห้องกลาง 2 และพื้นที่กิจกรรมอนุบาล ประสงค์ ดังนั้นการเกิดปฏิสัมพันธ์ไม่เพียงแต่เกิดขึ้นกับเพื่อนร่วมห้องภายในชั้นเรียนเท่านั้น แต่สามารถเกิดขึ้นกับบุคคลที่เดินผ่านไปผ่านมา หรือมีปฏิสัมพันธ์ระยะไกลถึงห้องเด็กอ่อน หรือยามที่เด็กกลาง 2 ต้องเดินผ่านห้องน้องกลาง 1 พี่กลาง 2 จะแวะเล่นกับน้องกลาง 1 ผ่านบริเวณแผงไม้กั้นนี้ นอกจากนี้บริเวณแผงไม้กั้นยังเป็นที่เล่นสนุกของเด็ก ๆ เช่น ทดลองเหย่ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย หรือของเล่นผ่านช่องว่างระหว่างซี่ของแผงไม้กั้น

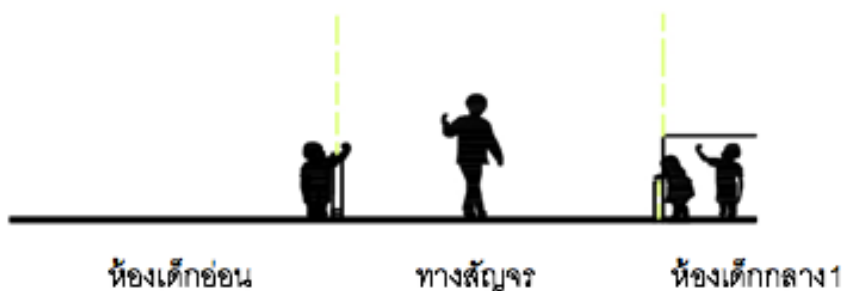

ภาพที่ 5- 23: พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณแผงไม้กั้นประตู

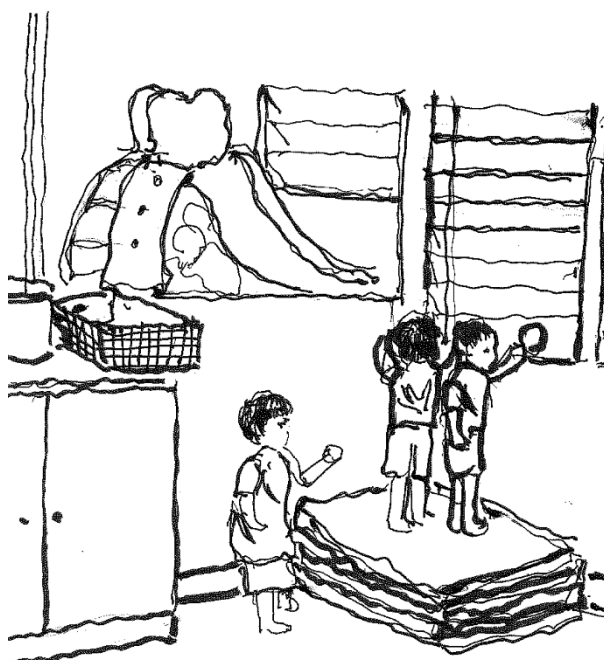
ภาพที่ 5- 24: พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณแผงไม้กันประตู

ภาพที่ 5- 25: แผนภาพพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณแผงไม้กันของห้องเด็กกลาง 1

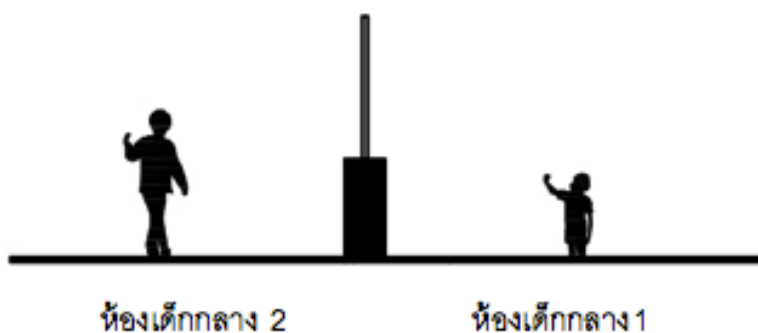
หน้าต่าง เป็นบริเวณที่เปิดให้แสงเข้ามาภายในห้อง ภายในห้องเด็กกลาง 1 มีอยู่โดยรอบ แต่
 ละตำแหน่งอยู่สูงจากพื้น 0.80 เมตร แม้ว่าหน้าต่างจะทำให้เกิดความต่อเนื่องทางสายตา แต่หน้าต่าง
 ภายในห้องเด็กกลาง 1 เป็นหน้าต่างที่อยู่ในระดับที่เด็กไม่สามารถเข้าถึงได้ หรือสามารถเข้าถึงได้แค่
 เพียงเล็กน้อยเท่านั้นเมื่อเทียบกับความสูงของเด็ก โดยที่หน้าต่างที่มีความถี่ของการเกิดพฤติกรรมการ
 เล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์คือ หน้าต่างบริเวณที่ไม่ถูกปิดด้วยมุ้งลวด ทำให้มีพื้นที่ขอบหน้าต่างใช้สำหรับ
 เป็นหลักยึด เกาะ จับเวลาเขย่ง ช่องว่างระกวางบานเกล็ดที่สามารถยื่นมือออกไปภายนอกได้ เป็นที่
 ที่เด็ก ๆ เล่นสนุกด้วยการเขย่ง ยื่นมือหรือสิ่งของที่ตนเองพบเจอผ่านช่อง ความโปร่งของหน้าต่างทำ
 ให้เกิดความต่อเนื่องทางสายตาเผยให้เห็นโครงสร้างของหลังคาชั้น 1 ที่รองรับสิ่งของที่เด็ก ๆ นำมา

หย่อนไว้ และทางสัญจรเล็ก ๆ ภายในชุมชน เป็นบริเวณที่เด็ก ๆ มักมุงเล่นสนุกกัน หนึ่งหน้าต่างที่ไม่สามารถนำมือลอดออกไปได้จะไม่ได้เป็นหน้าต่างที่ได้รับความสนใจจากเด็กมากนัก เหมือนเป็นหน้าต่างที่ถูกลืมนึก

ภาพที่ 5- 26: พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณหน้าต่าง

ผนังทึบที่มีความสูงจากพื้น 1 เมตร ด้วยขนาดความสูงของเด็ก เมื่อเด็กเข้าไปใกล้ระนาบ ผนัง จะทำหน้าที่ตัดความเชื่อมต่อทางสายตา เกิดเป็นที่ว่างส่วนตัวขึ้น จากระดับความสูงเพียง 1 เมตร ทำให้ไม่เกิดการตัดขาดจากพื้นที่ด้านข้างทั้งหมด การถอยห่างออกจากระนาบส่งผลให้เกิดความต่อเนื่องทางสายตา เด็กเรียนรู้การถอยห่างจากระนาบจากการหันตามเสียงที่เรียก เมื่อได้ยินเสียงเรียกเด็กจะหันและเดินตามหาเสียงที่เรียกตนเอง จนกระทั่งพบกับคุณครูที่เรียกที่กทหายซึ่งอยู่อีกฝั่งหนึ่งของผนัง เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่

ภาพที่ 5- 27: แผนภาพพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างห้องกลาง 1 และ ห้องกลาง 2

5.4 พื้นที่กิจกรรมอนุเคราะห์

การวิเคราะห์ห้องประกอบของมิติทางกายภาพพื้นที่กิจกรรมอนุเคราะห์และพฤติกรรมการเล่นเชิงสังคม แบ่งการวิเคราะห์เป็นการวิเคราะห์พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณระนาบเดียว พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมด้วยระนาบ 2 ระนาบ พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมด้วยระนาบมากกว่า 2 ระนาบและพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งประกอบด้วย พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณระนาบเดียว พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์พื้นที่ที่มีการปิดล้อมด้วย ระนาบมากกว่า 2 ระนาบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.4.1 พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง

1) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณระนาบเดียว

ระนาบเดียวบนพื้นที่กิจกรรมอนุเคราะห์มี 2 ประเภท ได้แก่ ระนาบทึบ และระนาบโปร่ง ระนาบผนังทึบด้านที่ติดกับห้องเด็กกลาง 1 เป็นเพียงด้านเดียวของพื้นที่ที่ผนังทึบมีความสูงตั้งแต่พื้นถึงฝ้าเพดาน อย่างไรก็ตาม ระนาบผนังนี้ไม่มีบทบาทต่อการเล่นโดยลำพังของเด็ก

ผนังโปร่ง เป็นผนังทำให้เกิดความต่อเนื่องทางสายตาระหว่างพื้นที่ ลักษณะโครงสร้างสร้างของผนังโปร่งทำให้ผนังมีคุณสมบัติ รับลม รับแสงได้ ผนังโปร่งภายในพื้นที่อนุเคราะห์มี 2 ด้าน ได้แก่ ด้านยาว และด้านกว้าง ผนังโปร่งด้านยาวเป็นด้านที่เปิดให้เห็นตึกสูง 4 ชั้น ของโรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา เนื่องจากการจัดวางของโต๊ะที่วางตัวดาวแนวยาวติดขอบพื้นที่กิจกรรมอนุเคราะห์

เพื่อให้สามารถเข้าถึงผนังโปร่งด้านนี้สำหรับโลกส่วนตัว เด็กใช้เก้าอี้เป็นบันไดเพื่อนั่งบนโต๊ะทอดสายตา และปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม อีกด้านของผนังโปร่ง ได้แก่ ผนังโปร่งด้านกว้าง ความต่อเนื่องทางสายตา เปิดให้เห็นทั้งพื้นที่ในระดับเดียวกัน และต่างระดับ กัน เป็นบริเวณที่เด็กทอดสายตา สังเกตการณ์สภาพแวดล้อมโดยรอบลำพัง

ภาพที่ 5- 28: พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณระนาบเดียว

ภาพที่ 5- 29: พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณระนาบเดียว

2) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมด้วยระนาบ 2 ระนาบ

บริเวณการปิดล้อมที่เกิดจากการประกอปกกันของระนาบ 2 ระนาบ ภายในพื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์ได้แก่ บริเวณที่ระนาบผนังทึบ และผนังโปร่งมาบรรจบกันเกิดเป็นที่ว่างมุมรูปตัวแอล ที่สามารถมองเห็นความต่อเนื่องทางสายตาเพียงด้านเดียว ทำให้เด็กเลือกสนใจระนาบใดระนาบหนึ่งเท่านั้น การวางตัวของโต๊ะตลอดแนวยาว ทำให้การเข้าใกล้มุมทำได้โดยการปีนขึ้นโต๊ะจากการอาศัยเก้าอี้เป็นบันได

3) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมด้วยระนาบมากกว่า 2 ระนาบ

การปิดล้อมที่การปิดล้อมที่เกิดจากการประกอปกกันของระนาบมากกว่า 2 ระนาบ เช่น พื้นที่มุมบริเวณใต้โต๊ะ เป็นบริเวณที่เด็ก ๆ ใช้เป็นมุกใช้เป็นบริเวณซ่อนแอบจากโลก แต่หากเมื่อใดที่การซ่อนแอบนั้นมีความมุ่งหมายเพื่อให้เพื่อเล่นซ่อนหา ที่ว่างที่ส่วนตัวที่เป็นที่สำหรับแอบซ่อนจากสายตาผู้อื่นก็กลับกลายเป็นที่ว่างแห่งการปฏิสัมพันธ์

5.4.2 พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์

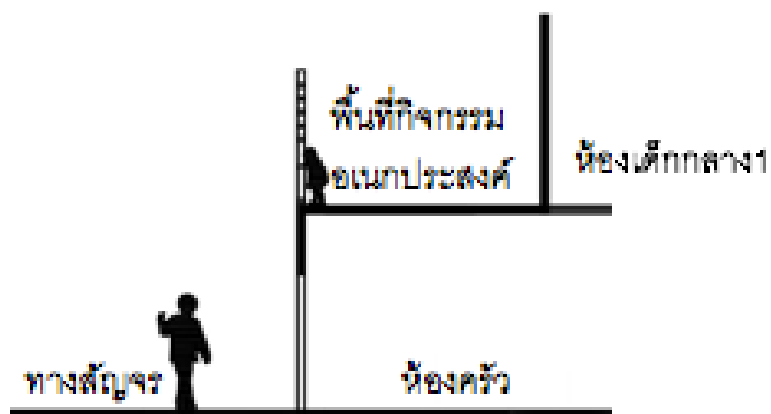
1) พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณ ระนาบเดียว

ระนาบเดี่ยวบนพื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ระนาบผนังทึบ และระนาบผนังโปร่ง บริเวณระนาบทึบด้านที่ติดกับห้องเด็กอ่อนเป็นบริเวณที่มีโต๊ะตั้งอยู่ อีกทั้งพื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์มีขนาดเล็ก ระนาบทึบจึงไม่มีบทบาทต่อพฤติกรรมของเด็ก ส่วนระนาบผนังทึบด้านที่มีความสูง 1 เมตร ทำให้เกิดความต่อเนื่องทางสายตาระหว่างภายในพื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์และทางสัญจร บริเวณใกล้ระนาบผนังมีการจัดวางโต๊ะและเก้าอี้ โดยจัดให้เก้าอี้หันออกสู่ทางสัญจร การมีโต๊ะทำให้เกิดระยะถอยร่นออกจากผนัง ทำให้เกิดความต่อเนื่องทางสายตาของเด็ก เมื่อมีคนผ่านไปผ่านมาเด็ก เล่นตกทาย มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลได้

ระนาบผนังโปร่งมีความโปร่งตั้งแต่พื้นถึงฝ้าเพดาน ด้วยความโปร่ง และตำแหน่งของพื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์ที่อยู่บริเวณชั้น 2 ส่งผลให้เกิดความต่อเนื่องทางสายตาทั้งในระดับเดียวกัน และระดับชั้นล่าง ผนังโปร่งด้านที่เปิดและนำสายตาสู่ทางสัญจรบริเวณชั้น 1 และ ชั้น 2 ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ ทั้งที่อยู่ในระดับชั้นเดียวกันและต่างระดับ

ภาพที่ 5- 30: พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณระนาบโปร่งพื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์

ภาพที่ 5- 31: แผนภาพพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างชั้นบนและชั้นล่าง บริเวณพื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์

2) พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมด้วยระนาบมากกว่า 2 ระนาบ

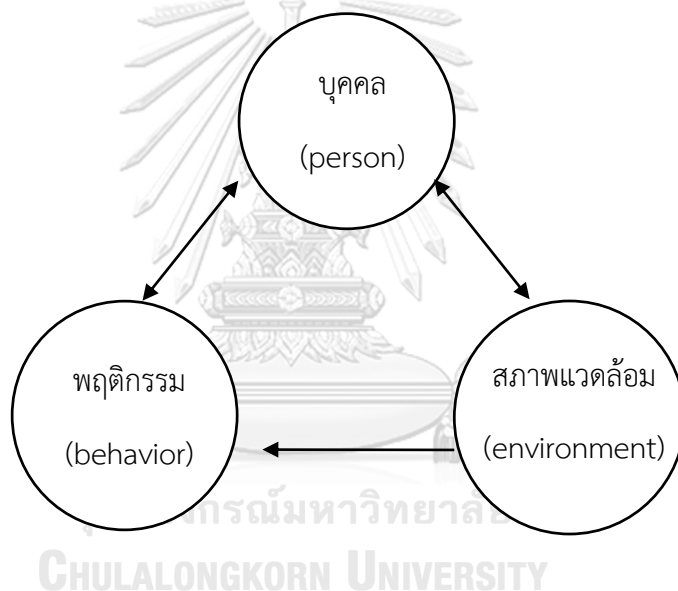
การปิดล้อมที่การปิดล้อมที่เกิดจากการประกอบกันของระนาบมากกว่า 2 ระนาบ เช่น พื้นที่บริเวณใต้โต๊ะที่วางตัวชิดขอบด้านแนวยาวของพื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์ ก่อเกิดเป็นที่ว่างขนาดเล็กให้เด็ก ๆ เล่นสนุกด้วยการเล่น “จ๊ะเอ๋” ที่วางใต้โต๊ะที่วางตัวตามแนวยาวของผนังเปรียบได้กับทางเดินที่ทอดยาว ความสูงของโต๊ะเปรียบได้กับความสูงของผ้าเพดาน ขาโต๊ะเปรียบได้กับแนวเสา แม้ว่าพื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์จะมีขนาดที่จำกัด แต่ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการเล่นสนุกของเด็ก ๆ

โดยสรุป การวิเคราะห์องค์ประกอบทางกายภาพและพฤติกรรมการเล่นของเด็กวัยก่อนเรียนภายในพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 บริเวณ เป็นการวิเคราะห์โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ในบทที่ผ่านมา ร่วมกับแนวคิดเรื่องของสถาปัตยกรรมโลกของเด็ก ที่ว่างและการปิดล้อมในการอ่าน พฤติกรรมการเล่นเชิงสังคมของเด็กวัยก่อนเรียน อันได้แก่ พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง และพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ ในบทถัดไปจะเป็นการวิเคราะห์ลักษณะที่ว่างส่วนตัว และที่ว่างแห่งการปฏิสัมพันธ์ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของการศึกษานี้

บทที่ 6

สรุปลักษณะของที่ว่างส่วนตัวและที่ว่างแห่งการปฏิสัมพันธ์ของเด็กวัยก่อนเรียน

การวิเคราะห์องค์ประกอบทางกายภาพและพฤติกรรมการเล่นของเด็กวัยก่อนเรียนในบทที่ 5 ซึ่งอธิบายถึงพฤติกรรมการเล่นเชิงสังคมของเด็ก ประกอบด้วย พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง และ พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ ร่วมกับการวิเคราะห์ผ่านแนวคิดสถาปัตยกรรมโลกของเด็ก ที่ว่างและการปิดล้อมที่ว่าง โดยแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางกายภาพและพฤติกรรมการเล่นของเด็กวัยก่อนเรียน ในบทที่ 6 นี้ เป็นการวิเคราะห์ลักษณะของที่ว่างส่วนตัว และที่ว่างแห่งการปฏิสัมพันธ์ของเด็กวัยก่อนเรียน โดยอาศัยแนวคิดเรื่องสภาวะความเป็นส่วนตัว อาณาเขต และแนวคิดสถาปัตยกรรมโลกของเด็ก (Tipsuda Patumanon, 1989) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์

ภาพที่ 6- 1: แผนภาพแสดงความสัมพันธ์แนวคิดมนุษย์และสภาพแวดล้อม (Lewin, 1936)

แผนภาพข้างต้น เป็นแนวคิดของ Lewin นักจิตวิทยา กลุ่มพฤติกรรม ชาวเยอรมัน ที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ของพฤติกรรม บุคคล และสภาพแวดล้อม (อ้างอิงจาก Monsur.M, 2015: 35) เมื่อพิจารณาแผนภาพนี้ในบริบทของบ้านสมวัย กล่าวได้ว่า บุคคล (person) ซึ่งหมายถึงเด็กวัยก่อนเรียน ได้รับการกระตุ้นจากสภาพแวดล้อม ทำให้เกิดการตอบสนองทางพฤติกรรม

6.1 ที่ว่างส่วนตัว

สถานเลี้ยงเด็ก เป็นสถานที่ที่รองรับการอาศัยอยู่ร่วมกันของเด็ก ๆ สถานเลี้ยงเด็กจึงมีบทบาทเป็น ที่สาธารณะ ในการอาศัยอยู่ร่วมกันของเด็ก ไม่เพียงแต่ผู้ใหญ่เท่านั้นที่มีความต้องการสถานะความเป็นส่วนตัวที่ว่างส่วนตัว เด็กเล็กก็เช่นกัน พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความต้องการการมีสถานะความเป็นส่วนตัวของเด็กได้อย่างชัดเจนคือ พฤติกรรมการแยกตัวเล่นโดยลำพัง การมีสถานะสันโดษ การสร้างโลกส่วนตัว ที่ว่างส่วนตัวจึงเป็นพื้นที่ที่รองรับการทำกิจกรรมโดยลำพังเพื่อตอบสนองต่อความต้องการสถานะความเป็นส่วนตัวของเด็ก

สถานะความเป็นส่วนตัวตามความหมายของ Wolfe สถานะความเป็นส่วนตัวเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและตัวตน เป็นสถานะที่เลือกและควบคุมในด้านการมีปฏิสัมพันธ์ การเลือกที่จะเปิดเผย หรือไม่เปิดเผยข้อมูล สถานะความเป็นส่วนตัวจะมีความซับซ้อนมากขึ้นเมื่อเด็กเติบโตขึ้น และอยู่ภายใต้การควบคุมของตนเองในการการรักษาความเป็นส่วนตัว อย่างไรก็ตาม สถานะความเป็นส่วนตัวในเด็กวัยก่อนเรียน ยังไม่มีในเรื่องของการควบคุมตนเอง การสร้างสถานะส่วนตัว แสดงออกโดยการแยกตัวออกเล่นโดยลำพัง โดยอาศัยกลไกง่าย ๆ ทางกายภาพเพื่อกำบังตนเอง สร้างโลกส่วนตัว การวิเคราะห์ลักษณะที่ว่างส่วนตัวของเด็กวัยก่อนเรียน เป็นการวิเคราะห์ที่จะกล่าวถึงใน 3 ประเด็น อันได้แก่ จำนวนระนาบการปิดล้อม คุณลักษณะของระนาบ และตำแหน่งของการปิดล้อม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

6.1.1 จำนวนระนาบการปิดล้อม

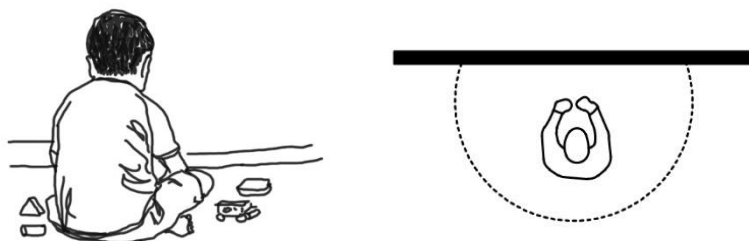
พื้นที่ศึกษาทั้ง 4 อันได้แก่ พื้นที่ห้องเด็กอ่อน พื้นที่ระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อน พื้นที่ห้องเด็กกลาง 1 และพื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์แล้วเกิดจากการปิดล้อมของระนาบขนาดใหญ่ เกิดเป็นห้องที่รองรับการใช้ชีวิตประจำวันร่วมกันของเด็ก ๆ และคุณครู อย่างไรก็ตาม ความต้องการสถานะความเป็นส่วนตัวทำให้เด็กเกิดการสร้างสรรค์ที่ว่างส่วนตัวโดยอาศัยกลไกการปิดล้อมทางกายภาพ เกิดเป็นที่ว่างขนาดเล็กซ้อนตัวภายในที่ว่างขนาดใหญ่ เมื่อจำนวนระนาบของการปิดล้อมมากขึ้น ทำให้ขอบเขตของที่ว่างส่วนตัวมีความชัดเจนยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม โลกส่วนตัวสามารถเกิดได้จากการกำหนดขอบเขตด้วยระยะส่วนบุคคลซึ่งเป็นระยะที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตา (invisible boundaries) โดยที่ระยะส่วนบุคคลนี้จะเติบโตตามอายุที่เพิ่มขึ้น ระยะส่วนบุคคลของเด็กวัยก่อนเรียนมีระยะที่เล็กมาก

ภาพที่ 6- 2: การสร้างที่ว่างส่วนตัวจากการกำหนดระยะส่วนบุคคล

ระนาบเดี่ยว การสร้างที่ว่างส่วนตัวบริเวณนี้อาศัยโครงสร้างของระนาบเป็นอุปกรณ์ในการกำหนดขอบเขตที่ว่างส่วนตัว เป็นอุปกรณ์หนึ่งที่ทำหน้าที่แบ่งพื้นที่ แต่ละพื้นที่ที่สามารถแยกจากกันโดยสมบูรณ์หรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับความโปร่ง ความทึบของระนาบ ซึ่งจะกล่าวถึงในลำดับถัดไป ระนาบเดี่ยวทำหน้าที่ตัดความสัมพันธ์จากโลกภายนอก ด้วยลักษณะโครงสร้างที่ตั้งตรงของระนาบ ก่อให้เกิดความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย ดังนั้นระนาบจึงทำหน้าที่เป็นหลักสำหรับการเอนอิง ฟิงกาย สังเกตการณ์ผู้อื่นเงียบ ๆ โดยลำพัง

ระนาบหลายระนาบบรรจบกันเกิดเป็นที่ว่างขนาดเล็ก การปิดล้อมลักษณะนี้ทำให้ขอบเขตของที่ว่างส่วนตัวมีความชัดเจนมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับระนาบเดี่ยว และจะมีความชัดเจนของขอบเขตที่ว่างมากขึ้นเมื่อจำนวนระนาบของการปิดล้อมเพิ่มขึ้น เช่น การปิดล้อมที่ทำให้เกิดมุม การปิดล้อมที่เกิดจากการประกอบกันของระนาบภายในเครื่องเรือน ระนาบทำหน้าที่ตัดความสัมพันธ์จากโลกโดยรอบ นอกจากนี้โครงสร้างที่มาบรรจบกันของระนาบเป็นบริเวณที่ใช้สำหรับการเอนอิงฟิงกาย เป็นบริเวณที่ก่อให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย มีลักษณะที่เป็นมิตร น่าไว้วางใจ เปรียบได้กับการถูโอบกอด

ภาพที่ 6- 3: พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณระนาบเดียว (ซ้าย)

ภาพที่ 6- 4: แผนภาพพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณระนาบเดียว (ขวา)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 6- 5: พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณชั้นเก็บของ (ซ้าย)

ภาพที่ 6- 6: แผนภาพพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณชั้นเก็บของ (ขวา)

จากที่ได้กล่าวมาในข้างต้น เด็กอาศัยโครงสร้างที่มีอยู่กำหนดขอบเขตที่ว่างส่วนตัวของตนเอง การเข้าครอบครองพื้นที่ของเด็กบริเวณพื้นที่ที่ปิดล้อมด้วยระนาบ เป็นการสร้างที่ว่างส่วนตัวโดยอาศัยระนาบเป็นเครื่องกำบัง จำนวนระนาบมีความสัมพันธ์กับการมีขอบขอบที่ชัดเจน โดยที่เมื่อจำนวนระนาบเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดขอบเขตของที่ว่างที่ซ้อนตัวอยู่ภายในที่ว่างขนาดใหญ่มีความชัดเจนยิ่งขึ้น พื้นที่ที่เด็กเลือกใช้สร้างที่ว่างส่วนตัวมักมีขนาดที่กะทัดรัด กล่าวได้ว่าขนาดส่วนของพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมมีความสัมพันธ์กับขนาดส่วนของเด็ก ทำให้เกิดโครงสร้างที่มีลักษณะที่ห่อหุ้มมากขึ้น โครงสร้างที่มีลักษณะห่อหุ้มนี้ เปรียบได้กับอ้อมกอดที่โอบเด็กไว้อย่างใกล้ชิด เมื่อพิจารณาร่วมกับ ทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคมของอีริกสัน โครงสร้างที่มีลักษณะห่อหุ้ม ทำให้เด็กเกิดความรู้สึก

ปลอดภัย ใจกว้าง และเป็นมิตร เปรียบได้กับอ้อมกอดของแม่ ความรู้สึกใจกว้างนี้ตอบสนองต่อพัฒนาการจิตสังคมในขั้นรู้สึกใจกว้างหรือไม่ใจกว้างของเด็ก

การยึดครองพื้นที่เพื่อสร้างที่ว่างส่วนตัวของเด็ก เป็นไปในลักษณะการยึดครองพื้นที่ชั่วคราว เพื่อสร้างโลกส่วนตัวภายในพื้นที่นั้น ธรรมชาติของการปิดล้อมเป็นอุปสรรคกำหนดขอบเขต ขนาดและขอบเขตของพื้นที่ที่มีความชัดเจนของพื้นที่สามารถป้องกันการบุกรุกอาณาเขตส่วนตัว ก่อนการยึดครองพื้นที่ ที่ว่างส่วนตัวของเด็กถูกกำหนดด้วยระยะส่วนบุคคล (personal space) โดยที่ระยะส่วนบุคคลในวัยเด็กก่อนเรียนมีระยะที่ใกล้มาก เมื่อเด็กเข้ายึดครองพื้นที่ พื้นที่ส่วนตัวของเด็กจะถูกกำหนดด้วยขอบเขตของที่ว่าง

6.1.2 คุณลักษณะของระนาบ

ระนาบมีความมั่นคง ปลอดภัย

เด็กในช่วงวัย 0-2 ปีตามทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคมของอีริก อีริกสัน อยู่ในช่วงขั้นใจกว้างหรือไม่ใจกว้าง วิธีตัดสินความใจกว้างใจต่อโลกคือ การได้รับความสุขสบายทางร่างกาย ต้องการความรัก ความอบอุ่น สภาพแวดล้อมที่สำคัญที่สุดคือ แม่ หรือคนที่ทำหน้าที่แทนแม่ ความต้องการความรัก การโอบกอด เมื่อพิจารณาจากลักษณะองค์ประกอบทางกายภาพ ระนาบที่มีลักษณะทึบ ตั้งตรง ให้ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยแก่เด็ก เด็กจึงมักใช้ชีวิตส่วนตัวตามแนวขอบของระนาบการปิดล้อม เป็นที่แนบอิง พิงกาย หรือในพื้นที่ขนาดเล็ก ซึ่งเกิดจากการปิดล้อมของระนาบภายในเครื่องเรือน ความว่างเปล่าที่ดูมั่นคง ปลอดภัย ในขณะที่เดียวกันก็นำค้นหาเชื่อเชิญให้เด็กเข้าเติมความว่างนั้น ลักษณะการปิดล้อมที่คล้ายกับการห่อหุ้ม ทำให้เด็กรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย ปรากฏให้เห็นในกรณีศึกษา เช่น ที่ว่างภายในตู้ ที่ว่างใต้เตียงเด็ก

6.1.3 ตำแหน่งของระนาบการปิดล้อม

ระนาบไกลห่างทางสัญจร

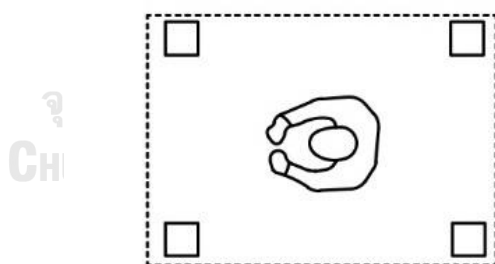
ที่ว่างส่วนตัวมักเป็นบริเวณที่อยู่ห่างไกลจากทางสัญจร ซึ่งเป็นเส้นทางผ่านไปผ่านมาของผู้คน ยากต่อการเข้าถึง เช่น การหลบมุมอยู่เพื่อเล่นอยู่โดยลำพัง จากพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังของพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 บริเวณ จะเห็นได้ว่า พื้นที่ที่มีความถี่ของพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังสูงมักอยู่บริเวณมุมห้อง การเข้ามุม หรือผนัง หรือแม้กระทั่งการเข้าไปสู่พื้นที่ขนาดเล็ก เป็นกลไกการสร้างที่ว่างส่วนตัว

โดยอาศัยระนาบเป็นอุปกรณ์ในการกำบัง เป็นอุปกรณ์ที่เพิ่มมิติความซับซ้อนให้กับการเข้าถึงและตัดความสัมพันธ์จากโลกโดยรอบ

ระนาบแอบซ่อนจากสายตา

ความต่อเนื่องทางสายตา ทำให้เกิดความเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ เกิดจากการแบ่งแยกพื้นที่ที่ไม่ขาดจากกันโดยสมบูรณ์ ความต่อเนื่องทางสายตาที่เป็นผลจากการปิดล้อมเกิดได้จากคุณสมบัติความทึบความโปร่งของระนาบ และระดับความสูงของระนาบ

ที่ว่างส่วนตัวที่มีลักษณะการกำหนดขอบเขตที่ว่างชัดเจน มักเป็นบริเวณที่แอบซ่อนจากสายตาผู้อื่น มีระนาบเป็นอุปกรณ์กำบัง ตัดความสัมพันธ์จากโลกรอบตัว โดยส่วนมาก บริเวณที่มีความถี่สูงของการเกิดพฤติกรรมการเล่นโดยลำพังมักเป็นบริเวณที่มีลักษณะกำบังสูง เกิดจากการประกอบกันของระนาบทึบ เมื่อระนาบจำนวนระนาบการปิดล้อมมาก เป็นพื้นที่ที่แอบซ่อนห่างจากสายตาผู้อื่น ที่ว่างนั้นยังมีความพิเศษในการเป็นที่ส่วนตัว ซึ่งไม่เพียงแต่ระนาบทึบจะทำหน้าที่ในการกำบัง สร้างสรรค์ที่ว่างแอบซ่อนจากสายตาผู้อื่น การประกอบกันขององค์ประกอบที่มีความโปร่งก็สามารถพรางตัวจากสายตาได้ เช่น พื้นที่ใต้เตียงไม้เด็ก ซึ่งถูกกำหนดขอบเขตที่ว่างด้วยขาเตียงและพื้นเตียง ซึ่งเปรียบได้กับใต้ถุนในโลกของเด็ก โดยมีขาเตียงทั้ง 4 เป็นดั่งเสา และมีพื้นเตียงเป็นดั่งฝ้าเพดานของใต้ถุน และเป็นพื้นที่ชั้นชั้น 2

ภาพที่ 6- 7: แผนภาพขอบเขตที่ว่างส่วนตัวพื้นที่ใต้เตียงเด็ก

เมื่อพิจารณาพื้นที่ระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อนและพื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์ พบว่าพื้นที่ 2 บริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเปิดโล่ง มีความต่อเนื่องทางสายตาสูง มีลักษณะการกำบังต่ำ ดังนั้นพฤติกรรมกรรมการสร้างที่ว่างส่วนตัวจึงเกิดน้อยเมื่อเทียบกับพื้นที่ห้องเด็กอ่อน และพื้นที่ห้องเด็กกลาง 1 อีกทั้งด้วยลักษณะความโปร่งโล่งของพื้นที่ของทั้ง 2 ทำให้คุณครูดูแลความปลอดภัยของเด็ก ๆ อย่างใกล้ชิด ดังนั้นเด็กจึงไม่สามารถทำกิจกรรมของตนเองได้อย่างอิสระเต็มที่

ระนาบเปิดสู่พื้นที่ภายนอก

ตำแหน่งระนาบที่เปิดออกสู่พื้นที่ภายนอก มักเป็นบริเวณที่บริเวณเด็กใช้เป็นที่ที่เด็กใช้ปฏิสัมพันธ์กับโลก ปล่อยพลังแห่งฝันและจินตนาการไปตามภาพด้านนอกโดยลำพัง แม้ว่าตำแหน่งที่เปิดออกสู่พื้นที่ภายนอกเป็นบริเวณที่มีการแยกจากกันของพื้นที่อย่างไม่สมบูรณ์ ดังนั้น แม้ว่าเด็กจะสร้างโลกส่วนตัวบริเวณระนาบที่เปิดสู่พื้นที่ภายนอก แต่เมื่อเด็กถูกเสียงเรียก หรือถูกทักทาย โลกแห่งฝันแลจินตนาการของเด็กจะหยุดลง และกลับมาสู่โลกความเป็นจริงด้านหน้า ดังเช่นคำกล่าวของ Langeveld ที่กล่าวไว้ว่า เด็กตอบสนองต่อความต้องการสภาวะความเป็นส่วนตัวของตนเองโดยการนำตนเองหลอมรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับที่ว่าง เมื่อเด็กถูกปลุกจากเสียงเรียก เด็กจะตื่นจากโลกแห่งความฝัน และกลับสู่โลกของความเป็นจริง (Langeveld, 1983a)

จากที่ลักษณะของที่ว่างส่วนตัวโดยพิจารณาจากจำนวนของระนาบการปิดล้อม คุณสมบัติของจำนวนระนาบ และตำแหน่งของระนาบ สรุปได้ว่าที่ว่างส่วนตัว มีลักษณะเป็นที่ว่างที่มีขอบเขตชัดเจน โดยที่ยิ่งจำนวนระนาบการปิดล้อมมาก ยิ่งทำให้ขอบเขตของที่ว่างชัดเจนยิ่งขึ้น เป็นระนาบที่ทำให้ความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย อยู่ในตำแหน่งที่ ลับสายตาจากผู้อื่น ไกลจากเส้นทางสัญจร หรือส่วนที่ไม่ใช้งานหลัก ซึ่งที่ว่างส่วนนี้ จะเอื้อให้เด็กได้มีการปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมรอบตัว สร้างโลกแห่งฝัน และจินตนาการ

6.2 ที่ว่างแห่งการปฏิสัมพันธ์

การอาศัยอยู่ร่วมกันของเด็ก ทำให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน การวิเคราะห์ลักษณะที่ว่างส่วนตัวในเด็กวัยก่อนเรียน เป็นการวิเคราะห์จะกล่าวถึงใน 3 ประเด็น ได้แก่ จำนวนระนาบการปิดล้อม คุณสมบัติของระนาบ และตำแหน่งที่ตั้ง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

6.2.1 จำนวนระนาบการปิดล้อม

ระนาบน้อยชิ้นสู่ระนาบซ้อนแอบ

ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนระนาบของการปิดล้อมและพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์พบว่า พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์มักเป็นบริเวณที่มีจำนวนระนาบการปิดล้อมน้อยชิ้น ระนาบมีลักษณะน่าสนใจที่รอการค้นหา ทดลองทำกิจกรรมบางอย่าง เช่น แฉงไม้กั้นประตู การที่พื้นที่มีระนาบน้อยชิ้นนี้ ทำให้พื้นที่มีขนาดที่ไม่ถูกจำกัด ส่งผลให้เด็กสามารถรวมกลุ่มกันเล่น เกิดเป็นพื้นที่แห่งการปฏิสัมพันธ์

บริเวณพื้นที่ที่ไม่มีการปิดล้อม หรือเป็นพื้นที่โล่ง เช่น พื้นที่บริเวณกลางห้องเด็กอ่อน และห้องกลาง 1 พบว่ามีพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บ้างในบางครั้ง ด้วยลักษณะของพื้นที่โล่งนี้มีบริเวณที่เพียงพอต่อการทำกิจกรรม จึงทำให้เป็นบริเวณที่รวมกลุ่มกัน โดยที่การรวมกลุ่มกันของเด็กมักเกิดจากมีอุปกรณ์ ของเล่น ดึงดูดความสนใจจากเด็ก

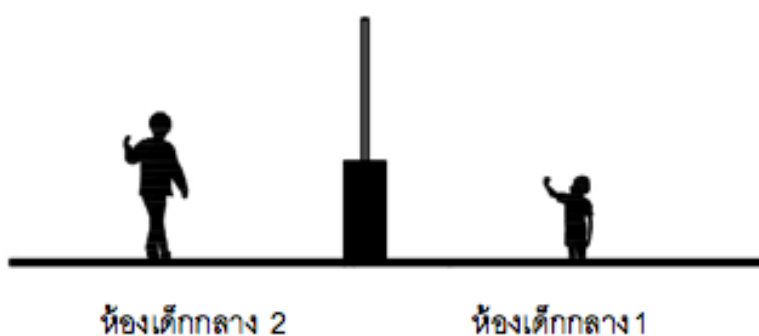
อย่างไรก็ตามเมื่อเด็กโตขึ้น เด็กเรียนรู้จักรูปแบบการเล่นที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ทำให้การเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ความสัมพันธ์กับจำนวนระนาบการปิดล้อมมากขึ้น ดังเช่น การเล่นซ้อนแอบ การเล่นจะเฝ้ากับเพื่อนบริเวณพื้นที่กิจกรรมอนุบาลประสงค์ ซึ่งเป็นการเล่นที่อาศัยกลไกของระนาบเพื่อให้อำพรางตนเอง ยิ่งที่ว่างที่เกิดจากการประกอบกันของระนาบมาก ยิ่งทำให้เกิดที่ว่างที่สามารถอำพรางตนเองได้ดี ถึงแม้ว่าการเล่นซ้อนแอบจะเป็นการเล่นที่ต้องอาศัยการกำบังของระนาบในการซ้อนแอบซ่อน แต่การเล่นซ้อนแอบเป็นการเล่นที่มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ดังนั้น ที่ว่างใช้ในการซ้อนแอบจึงไม่ถือว่าเป็นที่ว่างส่วนตัว

6.2.2 คุณสมบัติของระนาบ

ระนาบโปร่งพรุน

ความโปร่งพรุนของระนาบ มีคุณสมบัติพิเศษที่ทำให้เกิดความต่อเนื่องทางสายตาระหว่างพื้นที่ เกิดจากการแบ่งแยกพื้นที่ที่ไม่ขาดจากกันโดยสมบูรณ์ ความโปร่งพรุนของระนาบ ที่ว่างบริเวณนั้นมีลักษณะเด่น กล่าวคือ เป็นบริเวณอนุญาตให้แสงเข้ามาสู่บริเวณในพื้นที่ ทำให้เด็กเกิดการรวมตัวกันบริเวณนั้น ๆ เมื่อรวมตัวกัน กิจกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์จึงได้เกิดขึ้น

ตัวอย่างหนึ่งของระนาบที่มีความโปร่งพรุน ได้แก่ ระนาบผนังทึบที่มีความสูง 1 เมตรจากพื้นของพื้นที่ห้องเด็กกลางหนึ่ง เมื่ออยู่ใกล้ระนาบ ระนาบจะทำหน้าที่ในการตัดความต่อเนื่องทางสายตา แต่เมื่อถอยห่างออกจากระนาบ ความต่อเนื่องทางสายตาที่ถูกระนาบที่ทึบบังค่อย ๆ เผยให้เห็นพื้นที่อีกฝากฝั่งได้ เป็นบริเวณที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับคุณครูหรือบุคคลภายนอกที่เข้ามาเยี่ยมเยียนเด็ก ๆ ซึ่งอยู่อีกด้านหนึ่งของระนาบผนังที่มีความสูง 1 เมตร

ภาพที่ 6- 8: แผนภาพการมีปฏิสัมพันธ์ข้ามพื้นที่ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่

เมื่อถอยร่นจากระนาบสูง 1 เมตร

ระนาบมีโครงสร้างให้อึดจับ

ระนาบที่มีโครงสร้างให้อึดจับ เป็นโครงสร้างที่สร้างความสนุกสนานให้แก่เด็ก เป็นโครงสร้างที่ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกอยากรู้ อยากลอง เล่นสนุกกับตัวระนาบ เมื่อเด็กคนหนึ่งเล่นก็นำพาให้เด็กคนอื่น ๆ เข้ามาเล่นด้วยกัน จนก่อเกิดเป็นการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ขึ้น

เบาะนุ่มที่มีความสูงเท่าเอวของเด็กจากระดับพื้นภายในห้องเด็กอ่อน ด้วยระดับความสูงที่อยู่เพียงระดับเอวของเด็กนั้น ทำให้เบาะนุ่มเป็นระนาบที่ที่มีความต่อเนื่องทางสายตา ระดับความสูงที่แยกพื้นที่ออกเป็น 2 ผัง เป็นบริเวณที่เด็กมักจับ ยึด ปีนป่ายเล่นสนุกกับเพื่อน

แผงไม้กั้นประตู เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่พบในพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 บริเวณ โครงสร้างของแผงไม้กั้นประตูที่มีลักษณะเป็นซี่ ๆ ช่องว่างที่เกิดจากการเว้นระยะระหว่างซี่ทำให้ระนาบของแผงไม้กั้นมีลักษณะโปร่ง อีกทั้งระดับที่สูงจากพื้นถึงระดับหน้าอกของเด็ก ทำให้เกิดความต่อเนื่องทางสายตาไปสู่บริเวณพื้นที่นอกการปิดล้อม ด้วยลักษณะโครงสร้างดังกล่าวเปิดโอกาสให้เด็กได้เล่นสนุกด้วยกัน เกิดการปฏิสัมพันธ์กัน ไม่เพียงแต่เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนซึ่งอยู่ภายในพื้นที่เดียวกันเท่านั้น แต่ยังสามารถเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่อยู่นอกพื้นที่การปิดล้อมด้วย

แผงกั้นตก เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่อยู่บริเวณพื้นที่ระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อน ความสูงของแผงกั้นตกเลเยอร์ระดับศีรษะของเด็ก ลักษณะโครงสร้างมีความคล้ายคลึงกับแผงไม้กั้นประตู กล่าวคือมีโครงสร้างที่เป็นซี่ ๆ ช่องว่างระหว่างซี่ทำให้เกิดความต่อเนื่องทางสายตาไปสู่พื้นที่บริเวณนอกการปิดล้อม ไม่เพียงแต่เป็นพื้นที่ที่เด็ก ๆ เล่นสนุกร่วมกันบริเวณระนาบเท่านั้น ความต่อเนื่องทางสายตาที่เชื่อมโยงสายตาไปสู่พื้นที่ด้านล่างทำให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างชั้นกับบุคคลที่สัญจรผ่านไปมาด้านล่างอีกด้วย

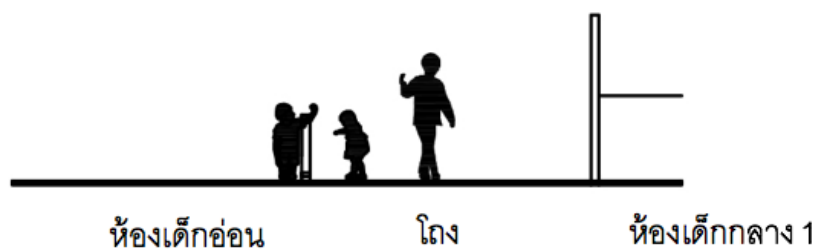
ระนาบผนังโปร่งของพื้นที่ห้องกิจกรรมเอนกประสงค์ โครงสร้างที่เกิดจากการวางตัวของไม้เป็นผนังที่มีความโปร่งจากพื้นถึงฝ้าเพดาน ความโปร่งและตำแหน่งของพื้นที่ส่งผลให้เกิดความต่อเนื่องทางสายตาไปสู่พื้นที่นอกการปิดล้อม 2 ระดับ กล่าวคือ พื้นที่ที่อยู่ในระดับเดียวกัน และพื้นที่ด้านล่าง เป็นบริเวณที่เด็ก ๆ มักเล่นสนุกร่วมกับเพื่อน ๆ ด้วยลักษณะโครงสร้างที่ก่อให้เกิดความรู้สึกน่าสนุก น่าปีนป่าย เป็นพื้นที่ที่เด็กรอคอยการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่อยู่ในระดับชั้น 1 ด้วยการโบกมือหรือส่งเสียงทักทาย

อย่างไรก็ตามการเล่นสนุกของเด็กในบางครั้งก็ถูกจำกัดด้วยความห่วงใยจากคุณครู ลักษณะพื้นที่ว่างที่มีความโปร่ง โดยส่วนมากมักเป็นโครงสร้างที่เร้าให้เด็กเกิดความรู้สึกอยากเล่น อยากปีนป่าย ดังนั้นคุณครูจึงต้องกำกับควบคุมอย่างใกล้ชิด เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้น จึงทำให้เด็กไม่สามารถมีอิสระภาพได้อย่างสุดขีด

6.2.3 ตำแหน่ง

ระนาบเผยให้เห็นทางสัญจร

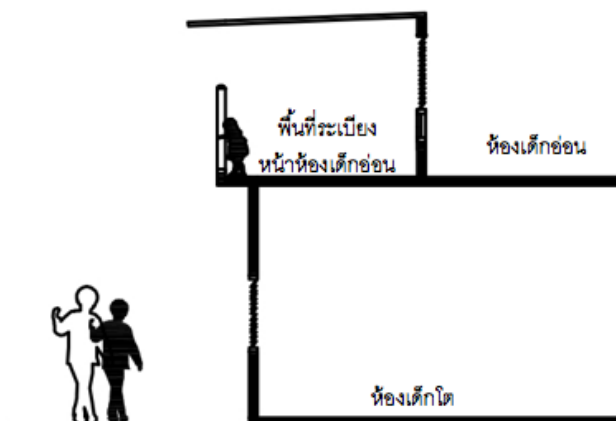
ระนาบที่เผยให้เห็นทางสัญจร เป็นระนาบที่เปิดโอกาสให้คนมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยมากแล้ว เด็กมักชอบเล่นอยู่บริเวณที่มีความโปร่งพรุนของระนาบ เมื่อตำแหน่งที่ของระนาบที่มีความโปร่งพรุนนี้อยู่บริเวณที่เผยให้เห็นทางสัญจร ยิ่งทำให้โอกาสในการเกิดพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์มากขึ้น เนื่องจากเป็นบริเวณที่สามารถพบผู้คนมากหน้าหลายตาได้

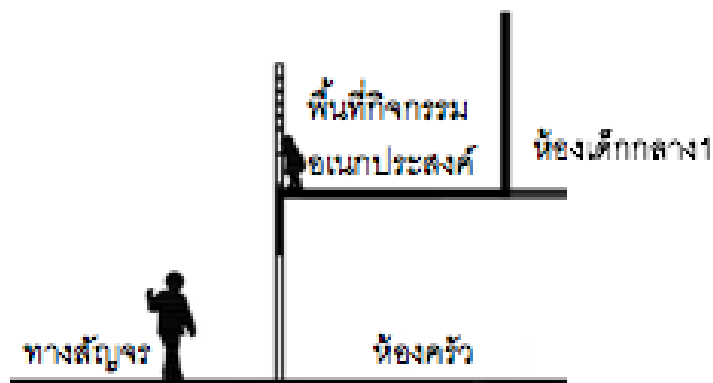
ภาพที่ 6- 9: แผนภาพแสดงพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณห้องเด็กอ่อนและโถง

ภาพที่ 6- 10: แผนภาพแสดงพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ บริเวณห้องเด็กอ่อน โถง และห้องกลาง 1

ภาพที่ 6- 11: แผนภาพแสดงพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์
ระหว่างชั้นบริเวณระเบียงหน้าห้องเด็กอ่อน โถง และทางสัญจรชั้น 1

ภาพที่ 6- 12: แผนภาพแสดงพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์
ระหว่างชั้นบริเวณพื้นที่กิจกรรมชั้น 1 และทางสัญจรชั้น 1

ระนาบเปิดสู่โลกภายนอก

องค์ประกอบชนิดเดียวกัน แต่ถูกจัดวางอยู่ในตำแหน่งที่ต่างกัน ทำให้เกิดบริบทที่ต่างกัน ส่งผลให้ความน่าสนใจ ความน่าดึงดูดขององค์ประกอบมีความแตกต่างกัน ตำแหน่งของระนาบที่อยู่ใกล้ทางสัญจรทำให้เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์มากกว่าตำแหน่งที่อยู่ไกลทางสัญจร ตำแหน่งที่เชื่อมสู่พื้นที่ภายนอก หรือพื้นที่กึ่งภายนอกก็เป็นตำแหน่งที่ดึงดูดมากกว่าพื้นที่ที่เชื่อมระหว่างพื้นที่ภายใน ดังเช่น บริเวณแผงไม้กั้นประตูที่กั้นระหว่างพื้นที่ภายในห้องเด็กอ่อน และพื้นที่ระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อน เมื่ออยู่ภายในห้องเด็กอ่อน แผงไม้กั้นประตูบริเวณนี้เป็นบริเวณที่ได้รับการดึงดูดสูง เด็ก ๆ มักเล่นสนุกบริเวณนี้เพื่อรอคอยการออกไปด้านนอก ในทางกลับกัน แม้ว่าจะเป็นองค์ประกอบอันเดียวกัน แต่เมื่อเด็กอยู่ในพื้นที่ระเบียงด้านหน้าห้องเด็กอ่อน แผงไม้กั้นประตูทำหน้าที่กั้นพื้นที่ระหว่างพื้นที่กึ่งภายนอกและภายในห้องเด็กอ่อน ความน่าดึงดูดลดลง หรือตำแหน่งของแผงไม้กั้นของพื้นที่กิจกรรมนอกประสงค์

ระนาบผนังโปร่งของพื้นที่กิจกรรมนอกประสงค์ ซึ่งมีอยู่โดยรอบของพื้นที่ แต่ตำแหน่งที่ได้รับการดึงดูดใจจากเด็กสูง เป็นบริเวณด้านที่มีความต่อเนื่องทางสายตาสู่พื้นที่ทางสัญจรชั้นล่างซึ่งเป็นบริเวณที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่าด้านยาวของพื้นที่ เนื่องทางด้านยาวของพื้นที่มีการจัดวางโต๊ะชิตรระนาบตามแนวยาว

จากที่ลักษณะของที่วางแห่งการปฏิสัมพันธ์โดยพิจารณาจากจำนวนของระนาบการปิดล้อมคุณสมบัติของจำนวนระนาบ และตำแหน่งของระนาบ สรุปได้ว่าที่วางแห่งการปฏิสัมพันธ์ของเด็กวัยก่อนเรียน มีลักษณะปิดล้อมด้วยระนาบน้อยขึ้น การปิดล้อมด้วยระนาบน้อยขึ้นทำให้เกิดพื้นที่ที่รองรับการรวมกลุ่มกันของเด็ก เมื่อเด็กโตขึ้น การเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ของเด็กจะมีความซับซ้อนมากขึ้น จำนวนระนาบที่มาก สามารถใช้เป็นที่วางแห่งการเล่นซ่อนแอบ เพื่อให้อำพรางตนเอง ความพรุนโปร่งและระดับของระนาบทำให้เกิดความต่อเนื่องทางสายตา ซึ่งความต่อเนื่องทางสายตานี้เอื้อให้เกิดการเห็นพื้นที่ภายนอกการปิดล้อม ไม่เพียงแต่การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมห้องที่เล่นสนุกอยู่ใกล้ ๆ กัน การเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์สามารถเกิดขึ้นระหว่างพื้นที่การปิดล้อมหรือระหว่างชั้นได้ ทั้งนี้ทั้งนั้นขึ้นอยู่กับตำแหน่งที่ตั้งของระนาบหรือองค์ประกอบนั้น ๆ โดยที่ตำแหน่งที่แตกต่างกันก่อให้เกิดความน่าดึงดูดในที่แตกต่างกันด้วย

อย่างไรก็ตาม ที่วางแห่งการมีปฏิสัมพันธ์ไม่ได้มีลักษณะของการปิดล้อมลักษณะใดลักษณะหนึ่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่เกิดจากการมีลักษณะร่วมกันจนเกิดความพิเศษ การปิดล้อมสามารถแปรเปลี่ยนเป็นของเล่น ที่เชื้อเชิญ กระตุ้นให้เด็กได้มีโอกาสเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์กัน แม้ว่าบริเวณที่

โล่ง ที่ไม่มีการกำหนดขอบเขตด้วยการปิดล้อมด้วยระนาบทางตั้ง อาจจะเป็นบริเวณหนึ่งที่มีพื้นที่เพียงพอสำหรับการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรม แต่เป็นพื้นที่ที่ต้องมีสิ่งดึงดูดความสนใจเพื่อให้เด็กรวมกลุ่มเล่นกัน เช่น ของเล่น

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบลักษณะที่ว่างส่วนตัวในกลุ่มเด็กก่อน และเด็กกลาง 1 พบว่า ในกลุ่มเด็กก่อนมีการสร้างที่ว่างโดยอาศัยจำนวนระนาบมากกว่ากลุ่มเด็กกลาง 1 เนื่องจากพัฒนาการทักษะ ทั้งในด้านการเคลื่อนไหว การสื่อสารที่เพิ่มขึ้นจากเดิม ทำให้ที่ว่างที่จำนวนระนาบมากขึ้นเป็นได้ทั้งที่ว่างส่วนตัว และที่ว่างแห่งการปฏิสัมพันธ์

ในประเด็นของคุณสมบัติของระนาบ ทั้งกลุ่มเด็กก่อนและกลุ่มเด็กกลาง 1 การสร้างที่ว่างส่วนตัวและที่ว่างแห่งการปฏิสัมพันธ์มักเกิดขึ้นบริเวณแนวของการปิดล้อม ในกลุ่มเด็กก่อน เนื่องจากการเคลื่อนย้ายร่างกายไปยังจุดหมายยังไม่คล่องแคล่วนัก แนวระนาบการปิดล้อม จึงเป็นหลักให้ยึดช่วยเสริมสร้างความมั่นคงในการเคลื่อนไหว มีระยะเวลาการใช้พื้นที่บริเวณแนวขอบนานกว่ากลุ่มเด็กกลาง 1 ในขณะที่เด็กกลาง 1 มีความสามารถในการเคลื่อนที่ที่คล่องแคล่วว่องไวมากกว่ากลุ่มเด็กก่อน ระยะเวลาการใช้พื้นที่บริเวณแนวขอบจึงสั้นกว่าในกลุ่มเด็กก่อน นอกจากนี้ พบว่าที่ว่างแห่งการปฏิสัมพันธ์ทั้งในกลุ่มเด็กก่อนและเด็กกลาง 1 สามารถเกิดขึ้นได้บริเวณพื้นที่โล่งกลางห้องจากการเล่นของเล่นด้วยกัน ซึ่งเป็นการเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันผ่านของเล่น ดังนั้น การเปิดพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณแนวระนาบการปิดล้อม แสดงให้เห็นว่า ตัวระนาบแสดงออกถึงความเป็นของเล่นของเด็ก เช่น ระนาบมีความโปร่งพรุน มีโครงสร้างให้เอื้อมจับ ลักษณะเหล่านี้เปรียบได้กับ “ระยางค์” ที่นำพาเด็กไปสู่โลกแห่งความสนุกสนาน

ด้านตำแหน่งของระนาบ พบว่า ทั้งในกลุ่มเด็กก่อนและเด็กกลาง 1 มีการสร้างที่ว่างส่วนตัวที่ห่างไกลจากเส้นทางสัญจรหลัก ที่ว่างแห่งการปฏิสัมพันธ์มักเกิดบริเวณที่อยู่ใกล้กับทางสัญจร โดยพบว่า กลุ่มเด็กกลาง ตำแหน่งที่อยู่ใกล้ทางสัญจร มีผลต่อการเกิดมีปฏิสัมพันธ์มากกว่า

อย่างไรก็ตาม การเปรียบเทียบของเด็กทั้ง 2 กลุ่ม ไม่สามารถอธิบายในเชิงประจักษ์ได้อย่างชัดเจน เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มมีการใช้พื้นที่ที่แตกต่างกัน การเปรียบเทียบในข้างต้นเกิดจากการตั้งองค์ประกอบร่วมที่มีร่วมกันเท่านั้น

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาลักษณะการปิดล้อมของที่ว่างและพฤติกรรมทางสังคมในกลุ่มเด็กวัยก่อนเรียน เริ่มต้นจากการทบทวนวรรณกรรมเพื่อหาวิธีการศึกษาเก็บข้อมูลจากเด็กวัยก่อนเรียน เนื่องจากพัฒนาการต่าง ๆ ของเด็กอยู่ในช่วงกำลังพัฒนา การให้เด็กเป็นผู้รายงานตนเองจึงเป็นข้อจำกัดหนึ่งในการศึกษานี้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตการณ์อย่างมีระบบผ่านการเล่น โดยอาศัยการบันทึกภาพเคลื่อนไหว และให้มีผู้บันทึกพฤติกรรมที่เป็นบุคคลนอกที่มีประสบการณ์ในการทำงานกับเด็กวัยก่อนเรียนจำนวน 2 คน ได้แก่ น.ส. ภาพิมล ประไกรวัน ตำแหน่งคุณครูผู้ช่วย โรงเรียนอนุบาลนานาชาติติมลเบอร์รี่ และ น.ส.จากรุวรรณ จุลเรือง ตำแหน่งคุณครูพี่เลี้ยงโรงเรียนอนุบาลนานาชาติติมลเบอร์รี่ เป็นผู้ถอดรหัสพฤติกรรม เพื่อเป็นการลดอคติจากการรู้จักเด็กมาก่อน ข้อมูลที่ได้จากการถอดรหัสพฤติกรรมจะนำไปสู่การหาความสอดคล้องกันของข้อมูลเพื่อทำแผนผังพฤติกรรม เพื่อแสดงให้เห็นภาพประจักษ์ของความถี่ในการเกิดพฤติกรรมการเล่น ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ การเล่นโดยลำพัง การเล่นแบบคู่ขนาน และการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์

ในการวิเคราะห์องค์ประกอบทางกายภาพและพฤติกรรมการเล่น เลือกวเคราะห์พฤติกรรมการเล่น 2 รูปแบบ อันได้แก่ พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง และพฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ โดยพิจารณาจากองค์ประกอบกันของระนาบ เพื่อเป็นฐานในการทำความเข้าใจสู่บทสรุปของลักษณะที่ว่างทางสังคมของเด็ก อันได้แก่ ที่ว่างส่วนตัว และที่ว่างแห่งการปฏิสัมพันธ์ของเด็กวัยก่อนเรียน

ที่ว่างทางสังคม ประกอบด้วย ที่ว่างส่วนตัว และที่ว่างแห่งการปฏิสัมพันธ์ จากการวิเคราะห์จำนวนระนาบ คุณสมบัติของระนาบ และตำแหน่งของระนาบ สรุปได้ว่า ที่ว่างส่วนตัวมีขอบเขตชัดเจน เมื่อจำนวนระนาบเพิ่มมากขึ้น ให้ความรู้สึกปลอดภัยแก่เด็ก ตำแหน่งของระนาบมีความไกลห่างจากทางสัญจร แอบซ่อนจากสายตาผู้อื่น และ เปิดออกสู่พื้นที่ภายนอก ในทางกลับกัน ที่ว่างแห่งการปฏิสัมพันธ์โดยวิเคราะห์จากจำนวนของระนาบ คุณสมบัติของระนาบ และตำแหน่ง สรุปได้ว่า ที่ว่างแห่งการปฏิสัมพันธ์ มักถูกปิดล้อมด้วยระนาบน้อยขึ้น แต่เมื่อจำนวนระนาบเพิ่มมากขึ้นจะนำไปสู่การเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ที่มีความซับซ้อนขึ้น นอกจากนี้ระนาบโปร่งพรุน หรือระนาบที่มีลักษณะกั้นแบ่งพื้นที่ออกจากกันไม่สมบูรณ์ เอื้อให้เกิดความต่อเนื่องทางสายตา ระนาบมีโครงสร้างให้เอื้อมจับจะเชื่อเชิญให้เด็กได้เล่นสนุกสนานจับ ยึด ปีนป่ายระนาบ ส่วนระนาบเผยให้เห็นทางสัญจรจะเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ ได้ พบปะผู้คน และระนาบเปิดสู่โลกภายนอกมักเป็นบริเวณที่เชื่อเชิญให้เด็กรวมตัวกัน บริเวณนั้น รอคอยการออกไปสู่พื้นที่ภายนอก

ข้อเสนอแนะของการทำวิทยานิพนธ์นี้ หากมีการใช้สถิติศาสตร์ขั้นสูงเข้าร่วมวิเคราะห์ และใช้กรณีศึกษาเพิ่มขึ้น จะทำให้วิทยานิพนธ์มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้นและสามารถใช้เป็นตัวแทนกลุ่มประชากรได้ ข้อจำกัดที่เลี่ยงไม่ได้ในการสังเกตการณ์ คือตัวแปรบุคคล ในการศึกษานี้ทำการสังเกตพฤติกรรมสังคมของเด็กผ่านการเล่น ในช่วงเล่นอิสระ (free play) อย่างไรก็ตาม ความปลอดภัยของเด็กเป็นสิ่งที่จะต้องคำนึงเป็นอันดับแรกเสมอ ดังนั้นแม้ว่าเด็กจะได้รับอนุญาตให้มีอิสระในการเล่น แต่การอยู่ในสายตาผู้ใหญ่ ทำให้เด็กไม่สามารถมีอิสระได้อย่างเต็มที่

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

คัดคนางค์ มณีศรี 2554. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐพร ไชยเดช. 2554. Available: <https://www.gotoknow.org/posts/466794> [Accessed].

ต้นข้าว ปาณินท์ 2553. คนและความคิดทางสถาปัตยกรรม. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์สมมติ.

ทิพย์สุดา ปทุมานนท์ 2535. Composition & Space การจัดองค์ประกอบที่ว่างในงานออกแบบ
พื้นฐาน. กรุงเทพฯ, 49 กราฟฟิก แอนด์ พับลิเคชันส์.

ทิพย์สุดา ปทุมานนท์ 2537. กำเนิดสถาปัตยกรรม. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิพย์สุดา ปทุมานนท์ 2546. สร้าง + สรรค์สถาปัตยกรรม. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

บัณฑิตทัศนีย์ ทสยันไชย. 2549. สถาปัตยกรรมโลกของเด็ก: เด็กกับการสร้างสรรค์ที่ว่างทาง
สถาปัตยกรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ 2553. ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

เพ็ญพิไล ฤทธาคณานนท์ 2550. พัฒนาการมนุษย์ (Human Development). กรุงเทพฯ, คณะจิตวิทยา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เลอสม สถาปิตานนท์ 2554. มิติสถาปัตยกรรม. กรุงเทพฯ, ลายเส้น.

วิชัย รูปขำดี, เฉลิม เกิดโมลี & สังคม คุณคณากรสกุล 2550. การบูรณาการเครือข่ายกองทุน
สวัสดิการชุมชน กรณีศึกษาเขตคลองเตย จังหวัดกรุงเทพมหานคร. กระทรวงการพัฒนา
สังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

วิเชียร เตชะไพบูลย์ 2533. บทบาทของมูลนิธิในประเทศไทยกับความมั่นคงแห่งชาติ. กรุงเทพฯ,
วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

วิมลสิทธิ์ ทรายางกูร 2549. พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม มูลฐานทางพฤติกรรมเพื่อการ
ออกแบบและวางแผน. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเขตคลองเตย. Available: <http://www.bangkok.go.th/khlongtoei> [Accessed].

สุคนธ์ทิพย์ เทียนทอง 2560. *In: มิ่งมาตา นยนะกวี (ed.)*.

ภาษาอังกฤษ

- Altman, I., Wohlwill, Joachim F. 1978. Children and the environment, New York, Plenum Press.
- Berk, L. E. 2005. Infants, Children and Adolescent, United States of America, Pearson Education.
- Caster, T. R. 1984. The young child's play and social and emotional development. Teoksessa TD Yawkey, & AD Pellegrini (toim.) Child's play and play therapy. Lancaster, Pennsylvania: Techonomic Publishing, 17-30.
- Coplan, R. J., Rubin, K. H. & Findlay, L. C. 2006. Social and nonsocial play. Play from birth to twelve: Contexts, perspectives, and meanings, 2, 75-86.
- Cosco, N. G., Moore, R. C. & Islam, M. Z. 2010. Behavior mapping: a method for linking preschool physical activity and outdoor design. Medicine & Science in Sports & Exercise, 42, 513-519.
- Frost, J. L., Wortham, S. C. & Reifel, R. S. 2001. Play and child development, Merrill, Prentice Hall.
- Lang, J. 1987. Privacy, Territoriality, and Personal Space-Proxemic Theory. in Creating Architectural Theory: The role of the behavioral sciences in design, New York, 145-156.
- Langeveld, M. J. 1983a. The secret place in the life of the child. Phenomenology+ Pedagogy, 1, 181-191.
- Langeveld, M. J. 1983b. The stillness of the secret place. UALibraries Site Administrator Test Journal, 1, 11-17.
- Li, X. & Griffin, W. A. 2013. Using ESDA with social weights to analyze spatial and social patterns of preschool children's behavior. Applied Geography, 43, 67-80.
- Monsur, M. 2015. Does Childcare Architecture Matter? Investigating how Indoor-Outdoor Spatial Relations Influence Child Engagement and Teacher Motivation. Doctoral dissertation, North Carolina State University.
- Moore, G. T. 1986. Effects of the spatial definition of behavior settings on children's behavior: A quasi-experimental field study. Journal of Environmental Psychology, 6, 205-231.
- Rubin, K. H. 1989. The play observation scale (POS). University of Waterloo.

- Shim, S.-Y. 1997. Play behaviors and peer interactions of preschoolers in classroom and playground settings. Doctoral dissertation, Iowa State University.
- Shonkoff, J. P. 2007. A science based framework for early childhood policy. Center on the Developing Child Harvard University.
- Taylor, A. P. & Vlastos, G. 1975. School Zone: Learning Environments for Children.
- Tipsuda Patumanon. 1989. Inside children's places: A phenomenological study of the social-spatial worlds of Thai daycare centers. Doctoral dissertation, The University of Michigan.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ข

หนังสือขออนุญาตเข้าศึกษาพื้นที่

ที่ สก. 066 /2560

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กทม. 10330

13 มกราคม 2560

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้บุคลากรตอบแบบสอบถามเพื่อการค้นคว้า

เรียน ผู้จัดการมูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม

ด้วย นางสาวมิ่งมาตา นยนะกวี เลขประจำตัว 5873323925 นิสิตระดับปริญญาโท ชั้นปีที่ 2
ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ กำลังศึกษาโครงการความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการปิดล้อมที่วางในอาคาร และ
พฤติกรรมวัยเด็กตอนต้น โดยเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา 2501811 วิทยานิพนธ์

เพื่อให้การศึกษาค้นคว้าดังกล่าวลุล่วงด้วยดี ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ ใคร่ขอความอนุเคราะห์
ให้นิสิตเข้าสัมภาษณ์เกี่ยวกับการใช้ชีวิตของเด็กในสลัม ขอวัดขนาดพื้นที่อาคารบ้านสมัยเพื่อทำผังอาคาร พร้อมทั้ง
ขอบันทึกภาพ

ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เพื่อการศึกษา
ของนิสิตต่อไปด้วย จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ม.ล.ปิยลดา ทวีปริงษ์พร)

หัวหน้าภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์

ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์

โทรศัพท์ 0 2218 4371

โทรสาร 0 2218 4372

* นางสาวมิ่งมาตา นยนะกวี โทร. 085 3798776

ภาคผนวก ค

ตารางสรุปภาพทั่วทั้งวิทยานิพนธ์ การศึกษาลักษณะการเปิดล้อมที่ว่างและพฤติกรรมทางสังคมของเด็กวัยก่อนเรียน

<p>บทที่ 1 บทนำ</p> <p>1.1 ความจำเป็นและความสำคัญ</p> <p>1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา</p> <p>1.3 ขอบเขตการศึกษา</p> <p>1.3.1 ขอบเขตเชิงพื้นที่</p> <p>1.3.2 ขอบเขตทางด้านสังคม</p> <p>1.4 ระเบียบวิธีวิจัย</p> <p>1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ</p> <p>1.6 คำจำกัดความ</p>	<p>บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง</p> <p>2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง</p> <p>2.1.1 แนวคิดทางจิตวิทยา</p> <p>1) ทฤษฎีด้านพัฒนาการ</p> <p>- พัฒนาการทางสติปัญญา</p> <p>- พัฒนาการด้านสังคม</p> <p>2) แนวคิดเกี่ยวกับการเล่น</p> <p>2.1.2 แนวคิดทางสถาปัตยกรรมศาสตร์</p> <p>1) ที่ว่างและการเปิดล้อม</p> <p>2.1.3 แนวคิดทางจิตวิทยาสภาพแวดล้อม</p> <p>1) สภาวะความเป็นส่วนตัวและการครอบครองอาณาเขต</p> <p>2) สถาปัตยกรรมโลกของเด็ก</p> <p>2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง</p> <p>2.2.1 Does childcare architecture matter? Investigating how indoor-outdoor spatial relations influence child engagement and teacher motivation โดย Mantazar Monsur (2015)</p> <p>2.2.2 Play behaviors and peer interactions of preschoolers in classroom and playground settings โดย Sook-Young Shim (1997)</p> <p>2.2.3 Preschool children's Using ESDA with social weights to analyze spatial and social patterns of behavior โดย Xun Li และ William A. Griffin (2013)</p> <p>2.2.4 สถาปัตยกรรมโลกของเด็ก: เด็กกับการสร้างสรรที่ว่างทางสถาปัตยกรรม โดย โปเตซัทตัน ทเซยงไทย (2549)</p>	<p>บทที่ 3 ข้อมูลกรณีศึกษาและวิถีชีวิตภายในบ้านสมาชิก ผู้ลี้ภัยเด็กก่อนในสลัม คลองเตย</p> <p>3.1 ข้อมูลกรณีศึกษาบ้านสมาชิก ผู้ลี้ภัยเด็กก่อนในสลัม คลองเตย</p> <p>- ประวัติศาสตร์พื้นที่</p> <p>- ผู้ลี้ภัยเด็กก่อนในสลัมคลองเตย</p> <p>- บ้านสมาชิก</p> <p>3.2 วิถีชีวิตของเด็กภายในบ้านสมาชิก ผู้ลี้ภัยเด็กก่อนในสลัม คลองเตย</p> <p>- ห้องเด็กก่อน</p> <p>- ห้องเด็กกลาง 1</p> <p>- ห้องเด็กกลาง 2</p> <p>- ห้องเด็กโต</p>	<p>บทที่ 4 การศึกษาพฤติกรรมการใช้สอยที่ว่างของเด็กวัยก่อนเรียน</p> <p>4.1 คำถามในการศึกษา</p> <p>4.2 กลุ่มตัวอย่างในการสังเกตในการการศึกษา</p> <p>4.3 วิธีดำเนินการศึกษา</p> <p>4.5 ผลการศึกษา</p> <p>4.5.1 ห้องเด็กก่อน</p> <p>4.5.2 พื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กก่อน</p> <p>4.5.3 ห้องเด็กกลาง 1</p> <p>4.5.4 พื้นที่กิจกรรมแบบประสค์</p> <p>4.6 สรุปรายละเอียด</p> <p>4.6.1 พฤติกรรมการเล่นและพัฒนากาทางสังคมของเด็ก</p> <p>2) ที่ว่างที่ตอบสนองต่อพฤติกรรมเชิงสังคมของเด็ก</p> <p>4.6.2 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเล่นและลักษณะทางกายภาพ</p> <p>1) การเล่นโดยลำพัง</p> <p>2) การเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์</p>	<p>บทที่ 5 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางกายภาพและพฤติกรรมการเล่นของเด็กวัยก่อนเรียน</p> <p>5.1 ห้องเด็กก่อน</p> <p>5.1.1 พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง</p> <p>1) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณสนามเด็ก</p> <p>2) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมด้วยสนาม 2 ระดับ</p> <p>3) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมด้วยสนามมากกว่า 2 ระดับ</p> <p>5.1.2 พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์</p> <p>5.2 พื้นที่ระเบียงหน้าห้องเด็กก่อน</p> <p>5.2.1 พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณสนามเด็ก</p> <p>2) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมด้วยสนาม 2 ระดับ</p> <p>3) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพังบริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมด้วยสนามมากกว่า 2 ระดับ</p> <p>5.2.2 พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์</p> <p>1) พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณสนามเด็ก</p> <p>2) พฤติกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์บริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมด้วยสนาม 2 ระดับ</p> <p>5.3 ห้องเด็กกลาง 1</p> <p>5.3.1 พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง</p>	<p>บทที่ 6 สรุปลักษณะของที่ว่างส่วนตัวและที่ว่างแห่งการปฏิสัมพันธ์ของเด็กก่อนวัยเรียน</p> <p>6.1 ที่ว่างส่วนตัว</p> <p>6.1.1 จำนวนสนามการเปิดล้อม</p> <p>- สนามเดี่ยว</p> <p>- สนามหลายระดับ</p> <p>- บริเวณกันแดดมีที่ว่างขนาดเล็ก</p> <p>6.1.2 คุณลักษณะของระดับ</p> <p>- ระดับมีความมั่นคง</p> <p>- ปวดค้ำ</p> <p>6.1.3 ตำแหน่งของสนามการเปิดล้อม</p> <p>- สนามใกล้ทางสัญจร</p> <p>- สนามแอบซ่อนจากสายตา</p> <p>- สนามเปิดสู่พื้นที่ภายนอก</p> <p>6.2 ที่ว่างแห่งการปฏิสัมพันธ์</p> <p>6.2.1 จำนวนสนามการเปิดล้อม</p> <p>- สนามน้อยชิ้น</p> <p>- สนามซ่อนแอบ</p> <p>- สนามโปร่งพรุน</p> <p>- สนามมีโครงสร้างให้เอื่อมจับ</p> <p>6.2.2 ตำแหน่ง</p> <p>- สนามเผยให้เห็นทางสัญจร</p>
---	--	--	---	---	---

<p>บทที่ 1 บทนำ</p>	<p>บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง</p>	<p>บทที่ 3 ข้อมูลกรณีศึกษาและวิถีชีวิตภายในบ้านสมัย มุสลิมเด็กอ่อนในสลัม คลองเตย</p>	<p>บทที่ 4 การศึกษาพฤติกรรมการใช้สอยที่ว่างของเด็กก่อนเรียน</p>	<p>บทที่ 5 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางกายภาพและพฤติกรรมการเล่นของเด็กก่อนเรียน</p>	<p>บทที่ 6 สรุปลักษณะของที่ว่างส่วนตัวและที่ว่างแห่งการปฏิสัมพันธ์ของเด็กก่อนวัยเรียน</p>
<p>- ระบุแนวโน้มคู่โลก ภายนอก</p>					
<p>1) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง บริเวณสนามเด็ก 2) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง บริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อม ด้วยสนาม 2 ระบาย 3) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง บริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อม ด้วยสนามมากกว่า 2 ระบาย 5.3.2 พฤติกรรมการเล่นแบบมี ปฏิสัมพันธ์ 5.4 พื้นที่กิจกรรมนอกประสงค์ 5.4.1 พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง 1) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง บริเวณสนามเด็ก 2) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง บริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อม ด้วยสนาม 2 ระบาย 3) พฤติกรรมการเล่นโดยลำพัง บริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อม ด้วยสนามมากกว่า 2 ระบาย 5.4.2 พฤติกรรมการเล่นแบบมี ปฏิสัมพันธ์ 1) พฤติกรรมการเล่นแบบมี ปฏิสัมพันธ์บริเวณ ระบาย เดี่ยว 2) พฤติกรรมการเล่นแบบมี ปฏิสัมพันธ์บริเวณพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมด้วยสนาม มากกว่า 2 ระบาย</p>					

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวมิ่งมาดา นยนะทวี เกิดวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2535 สำเร็จการศึกษาระดับชั้นปริญญาตรี จากคณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปีการศึกษา 2557 ช่วงที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นปริญญาตรี มีความสนใจทางด้านสถาปัตยกรรมและพฤติกรรมของมนุษย์ ในปี พ.ศ. 2558 ได้เข้าศึกษาต่อหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในกลุ่มวิชาประวัติศาสตร์ และทฤษฎีทางสถาปัตยกรรม

